UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Pedagogická fakulta

Katedra primárni pedagogiky

Srovnání práce s totožnými tématy strukturovaného dramatu v hodinách dramatické výchovy na 1. a 2. stupni ZŠ

Comparison of Working With the Same Topic of Structured Drama Within the Drama Lessons at the First and Second Grade of Primary School

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Radmila Svobodová

Autor diplomové práce: Petra Martincová

Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

Forma studia: prezenční

Diplomová práce dokončena: březen, 2008

Souhrn

Má diplomová práce na téma Srovnání práce s totožnými tématy strukturovaného dramatu v hodinách dramatické výchovy na 1. a 2. stupni ZŠ se skládá ze dvou částí – teoretické a praktické.

Cílem teoretické části je charakterizovat a vysvětlit základní pojmy z oblasti dramatické výchovy, psychologie žáků na základní škole a rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání.

V praktické části se věnuji podrobnému záznamu výuky dramatické výchovy formou strukturovaného dramatu na prvním a druhém stupni základní školy po dobu jednoho pololetí, kdy se žáci obou věkových skupin poprvé setkali s tímto typem přístupu k výuce.

V závěru mé práce jsou vyhodnoceny mnou stanovené výzkumné otázky, na které jsem získávala odpovědi během půlroční realizace praktické části na ZŠ Lysolaje.

Klíčová slova

Dramatická výchova

Strukturované drama

Cíle dramatické výchovy

Techniky strukturovaného dramatu

Mladší školní věk

Dospívání

Rámcový vzdělávací program

Školní vzdělávací program

Summary

My dissertation concentrates on a topic of "Comparison of Working With the Same Topic of Structured Drama Within the Drama Lessons at the First and Second Grade of Primary School". It is divided into a theoretical part and a practical part.

The goal of the theoretical part is to characterize and explain the basic concepts from a discipline of teaching drama, from psychology of pupils at the primary school and from a general primary education programme.

In the practical part of my dissertation I give a detailed description of a process of teaching structured drama at the first and the second grade of primary school for a period of half-year term. This specific approach towards tuition was presented to the pupils of both age groups for the first time.

I trained teaching drama at the primary school in Lysolaje for 6 months. Within this period I collected answers to my research questions which I evaluated in the conclusion of my dissertation.

Key words:

Drama lessons

Structured drama

Goals of teaching drama

Methods of structured drama

Age group of the first grade

Adolescence

General primary education programme

School education programme

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem závěrečnou diplomovou práci na téma Srovnání práce s totožnými tématy strukturovaného dramatu v hodinách dramatické výchovy na 1. a 2. stupni ZŠ vypracovala zcela samostatně, po konzultacích a s podporou vedoucí mého projektu a pramenů, které uvádím v seznamu použité literatury.

V Praze dne: 20. 3. 2008 Podpis: .....

Poděkování

Děkuji vedoucí mé závěrečné diplomové práce Mgr. Radmile Svobodové za odborné vedení, cenné rady, připomínky a trpělivost při zpracovávání této práce a zároveň i všem zúčastněným, kteří se mnou spolupracovali při shánění podkladů.

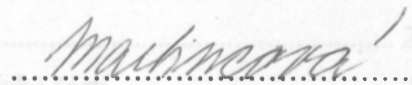

OBSAH:

Úvod ... 9
I. Teoretická část ... 11
1. Dramatická výchova ... 11
1.1. Co je dramatická výchova ... 11
1.2. Cíle dramatické výchovy ... 13
1.2.1. Dramatické cíle ... 14
1.2.2. Sociální rozvoj ... 15
1.2.3. Osobnostní rozvoj ... 15
1.3. Strukturované drama ... 17
1.3.1. Role učitele ve strukturovaném dramatu ... 18
1.4. Struktura dramatu ... 19
1.4.1. Expozice ... 19
1.4.2. Kolize ... 20
1.4.3. Krize ... 20
1.4.4. Peripetie ... 21
1.4.5. Katastrofa a závěrečná katarze ... 21
1.5. Techniky strukturovaného dramatu ... 21
1.5.1. Členění podle Jonothana Neelandse ... 22
1.5.2. Členění podle Kristy Bláhové ... 25
1.5.3. Techniky využité při realizaci praktické části ... 29
2. Žák ... 31
2.1. Mladší školní věk ... 31
2.1.1. Sociální vývoj ... 32
2.1.2. Kognitivní vývoj ... 32
2.1.3. Vývoj citů ... 34
2.2. Období dospívání ... 35
2.2.1. Sociální vývoj ... 35
2.2.2. Kognitivní vývoj ... 37
2.2.3. Vývoj citů ... 38
3. Dramatická výchova na 1. a 2. stupni ZŠ ... 39
3.1. Rámcový vzdělávací program ... 39

3.2. Školní vzdělávací program ... 41
4. Základní divadelní pojmy ... 42
4.1. Dramatická postava ... 43
4.2. Dramatická osoba ... 43
4.3. Dramatická situace ... 43
4.4. Dramatické jednání ... 43
4.5. Dramatický děj ... 44
4.6. Dramatické napětí ... 44
II. Praktická část ... 45
5. Dlouhodobé cíle ... 45
5.1. Sociální rozvoj ... 45
5.2. Osobnostní rozvoj ... 46
5.3. Divadelní dovednosti ... 46
6. Výběr témat a krátkodobé cíle ... 47
6.1. Povodně ... 47
6.1.1. Cíle SD Povodně ... 47
6.2. Boj o nezávislost Skotska ... 48
6.2.1. Cíle SD Boj o nezávislost Skotska ... 48
6.3. Dva roky prázdnin ... 49
6.3.1. Cíle SD Dva roky prázdnin ... 49
Realizace na 1. stupni ... 50
7. Povodně ... 50
7.1. Rodina ... 50
7.2. Evakuace ... 55
7.3. Rabování ... 61
7.4. Reflexe SD Povodně ... 65
8. Boj o nezávislost Skotska ... 66
8.1. Reflexe SD Boj o nezávislost Skotska ... 80
9. Dva roky prázdnin ... 82
9.1. Reflexe SD Dva roky prázdnin ... 102
Realizace na 2. stupni ... 103
10. Povodně ... 103

10.1. Rodina a Evakuace 103
10.2. Rabování 109
10.3. Reflexe SD Povodně 114
11. Boj o nezávislost Skotska 115
11.1. Reflexe SD Boj o nezávislost Skotska 127
12. Dva roky prázdnin 128
12.1. Reflexe SD Dva roky prázdnin 144
Závěr 145
Prameny a použitá literatura 148
Přílohy k praktické části 150
Příloha č. 1 151
Příloha č. 2 152

Úvod

Téma mé diplomové práce - **Srovnání práce s totožnými tématy strukturovaného dramatu v hodinách dramatické výchovy na 1. a 2. stupni ZŠ** - jsem si zvolila proto, že mám možnost pracovat s žáky 1. i 2. stupně ZS Lysolaje, kde působím jako učitelka dramatické výchovy, výtvarné výchovy a dalších předmětů.

Během svého studia dramatické výchovy na Pedagogické fakultě UK v Praze, jsem měla příležitost setkat se s různými metodami a způsoby, jak vyučovat právě dramatickou výchovu na základní škole. Nejvíce mě zaujalo vedení výuky formou strukturovaného dramatu. Takto vedené hodiny jsou vždy zastřešeny určitými tématy, žáci se k těmto tématům vyjadřují a zároveň aktivně hledají optimální řešení vzniklých situací.

Má vize diplomové práce se začala konkrétněji rýsovat během školního roku 2005/2006. V září toho roku jsem absolvovala týdenní praxi v první třídě suchdolské ZŠ M. Alše - u paní učitelky Lukášové. Použití prvků dramatické výchovy ve vyučování se u ní setkalo s velmi příznivou odezvou. Konzultovala jsem s ní záměr vyučovat dramatickou výchovu na ZŠ - především kvůli vlastní realizaci a v neposlední řadě i kvůli zpracování své diplomové práce. Paní učitelka se zmínila, že její kolega z druhého stupně nastupuje na post ředitele ZŠ Lysolaje a ji si zvolil za svou zástupkyni. Oba učitele jsem znala již dob povinné školní docházky, nebyl tedy problém dojednat s nimi schůzku o možnosti zahájit v Lysolajích výuku dramatické výchovy. Předběžně jsme se dohodli na otevření povinně volitelného předmětu (pokud se na něj přihlásí dostatečný počet žáků druhého stupně) a zároveň na otevření zájmového kroužku pro děti prvního stupně.

Vedení ZŠ Lysolaje nakonec můj návrh výuky dramatické výchovy akceptovalo. Ve školním roce 2006/2007 byl žákům druhého stupně nabídnut povinně volitelný předmět Dramatická výchova a žákům prvního stupně zájmový kroužek Dramatická výchova. Na druhém stupni se do povinně volitelného předmětu přihlásila převážná většina žáků osmé třídy a v kroužku pro první stupeň vznikla heterogenní skupina složená ze žáků první a páté třídy.

Konkrétní představu, jak bude vypadat moje diplomová práce, jsem získala brzy po prvním setkání s oběma skupinami. Během práce s žáky druhého stupně jsem si všimla určitého ostychu a negativního postoje k dramatickým hrám a cvičením. Zcela spontánně jsem proto zařadila do výuky strukturované drama Povodně, které žáky natolik pohltilo, že jsem se rozhodla využívat této metody jako hlavního vyučovacího prostředku.

Po této pozitivní zkušenosti se strukturovaným dramatem při výuce na druhém stupni jsem stejnou přípravu úspěšně realizovala i ve skupině prvního stupně. Mimořádně zajímavá a snad i smysluplná práce tak ovlivnila nejen rozhodnutí o tématu mé diplomové práce - přispěla zároveň i ke stanovení jejích výzkumných otázek:

- Jsou skupiny začátečníků v dramatické výchově schopny začít hned strukturovaným dramatem?
- Liší se tato schopnost u dětí 1. a 2. stupni?
- Jaké jsou rozdíly v práci dětí na 1. a 2. stupni při realizaci strukturovaného dramatu?
- Jsou věkově rozdílné skupiny dětí (1. vs 2. stupeň) schopny řešit stejné situace a problémy v průběhu strukturovaného dramatu?

I. Teoretická část

1. Dramatická výchova

1.1. Co je dramatická výchova

Dramatickou výchovu nelze v dnešní době chápat jen jako zájmovou aktivitu, ale hlavně jako školním předmět, který je v rámcovém vzdělávacím programu začleněn do oddílu Umění a kultura. Může však plnit i funkci metody vyučování jiných předmětů na základní škole a to zejména pro svou blízkost s českým jazykem a literaturou, vlastivědou, prvoukou, výtvarnou a hudební výchovou.

Svůj název tento předmět přejímá z dramatu a důkazem je toho sám Aristoteles, který odvozuje slovo drama od řeckého slova drán, což znamená jednat. *„Pojem drama tedy vystihuje podstatu nejen dramatu jakožto umění, ale i pedagogické disciplíny, která klade důraz na aktivitu, zaměřuje pozornost na akci"*[1] V praxi se můžeme setkat se spoustou odvozenin slova drama, jako například tvořivé drama, tvořivá dramatika, dětské drama, drama ve výchově, výchovné drama apod.

Na rozdíl od ostatních předmětů vyučovaných na základní škole má dramatická výchova přednosti zejména v osobnostním a sociálním rozvoji žáků. Jde především o využívání prvků a postupů dramatického umění, kde je základem zejména improvizace a dramatická hra. Díky dramatické hře dostávají děti možnost zažít situace, se kterými se mohou setkat v nejbližší době, ale především v průběhu svého dospívání, dospělosti či stáří, tedy v průběhu celého života. Improvizace učí děti jednat v navozených situacích podle svého přesvědčení a představ bez ovlivnění jinou osobou. Jejich řešení vzniká na základě okamžitého nápadu a nálady. Nutno dodat, že navozené situace se pro děti stávají skutečnými a tím vzniká hluboký prožitek, díky kterému se nevědomě připravují na život. Zjednodušeně lze říci, že si mohou tak trochu dopředu prozkoumat a ohmatat dané okolnosti a připravit se na ně, protože v dramatické výchově je možnost vždy děj ve hře znovu a znovu opakovat, vyzkoušet různé možnosti řešení a vybrat z

---

[1] Machková, Eva. *Úvod do studia dramatické výchovy.* Praha: Ipos, 1998. s. 32

nich to nejlepší. Důležitý je i fakt, že žáci neprožívají situace jen sami za sebe, ale mají také možnost vstoupit do role někoho jiného a podívat se na danou situaci jeho očima. To dává dětem možnost zažít, pochopit a orientovat se v lidských pocitech, myšlenkách, názorech a rozhodnutích. Mohou se tak seznámit se spoustou skutečných motivů jednání, které pro ně byly dosud nečitelné a naučit se v nich orientovat. Díky tomu jsou schopny nahlížet na ostatní jedince jako na jedinečné osobnosti, které si zaslouží pozornost a zároveň se dokáží odpovědně rozhodovat kdykoli je to za potřebí. Dramatická výchova umožňuje stavět na vlastní zkušenosti a prožitku a tím vzniká hluboký a trvalý efekt.

V tomto ohledu se vyjadřuje i Eva Machková ve své publikaci Úvod do studia dramatické výchovy, kde uvádí: "*Dramatická výchova je učení zkušeností, tj. jednáním, osobním, nezprostředkovaným poznáváním sociálních vztahů a dějů, přesahujících aktuální reálnou praxi zúčastněného jedince. Je založena na prozkoumávání, poznávání a chápání mezilidských vztahů, situací a vnitřního života lidí současnosti i minulosti, reálných i fantazií vytvořených. Toto prozkoumávání a poznávání se děje ve fiktivní situaci prostřednictvím hry v roli, dramatického jednání v situaci. Je to proces, který může, ale nemusí vyústit v produkt (představení).*"[2]

Nutno uvést, že dramatická výchova pomáhá utvářet bohatou osobnost dětí i tím, že je vede k uvědomění si vlastní hodnoty, schopnosti sociálního porozumění, spolupráci s ostatními a otevření se svému okolí. Díky metodám a technikám, které lze v dramatické výchově využívat, umožňujeme zároveň u dětí systematicky rozvíjet a kultivovat prostředky lidské komunikace a to od základních somatických dovedností jako jsou tvoření dechu, hlasu, artikulace, správné držení těla apod. přes psychofyzické jednání až k využití těchto prostředků k dramatické tvorbě a uplatnění v běžných životních situacích. Je tedy patrné, že podstatou dramatické výchovy je především práce s mezilidskými vztahy, se situacemi v nichž se mezilidské vztahy projevují a které vychází z dětské hry „jako". Důležitá je přitom nejen přeměna osob a jejich jednání, ale všeho co je do hry zahrnuto - prostor, předměty i zvuky. Dramatická výchova tak

---

[2] Machková, Eva. *Úvod do studia dramatické výchovy.* Praha: Ipos, 1998. s. 32

poskytuje maximální prostor pro rozvíjení sociálních dovedností týkajících se komunikace ve skupině a vede žáky ke spolupráci, sebereflexi a seberegulaci při skupinové práci, k aktivnímu zapojování při hledání a naplňování společného cíle a řešení. K tomu využívá obrovskou škálu metod a technik.

Nelze opomenout, že součástí dramatické výchovy jako předmětu může být rovněž proces vznikání divadelního nebo přednesového tvaru, případně i jeho veřejné předvedení. Vystoupení však není hlavním cílem práce s dětmi, neboť stěžejní je právě tvůrčí proces sám.

Na základních školách se tento předmět setkává obvykle s hodinovou dotací týdně, popřípadě dvouhodinovou dotací jednou za čtrnáct dnů. Škol, které zařadily dramatickou výchovu do vyučovacího procesu je v současné době stále málo, jejich počet ale postupně narůstá. Mohu pro příklad uvést ZŠ Lysolaje, kde jsem měla možnost realizovat praktickou část diplomové práce. Ve školním roce 2006/2007 byla dramatická výchova žákům nabídnuta jako kroužek či volitelný předmět a pro velký zájem se stala o rok později, tedy ve školním roce 2007/2008, povinným předmětem pro 2. až 7. ročník. Pro 1. třídu byl otevřen kroužek a 8. a 9. třídě byl opět nabídnut jako jeden z volitelných předmětů.

1.2. Cíle dramatické výchovy

„Pedagogický cíl je účelem, záměrem nebo výsledkem vyučování (Mareš, Průcha, Walterová 1995), formuje tedy, čeho chce učitel svou pedagogickou činností dosáhnout, jaké změny chce v chování, jednání, schopnostech, dovednostech či vědomostech svých žáků vyvolat.“[3] Jakmile si pedagog stanoví cíle své práce, získává tím možnost zpětné vazby. Lze porovnat to co bylo zamýšleno a výsledek práce.

Stanovení cílů práce je prvním krokem k úspěchu. Při stanovování je důležité si uvědomit, čeho chceme dosáhnout a podle toho svou práci naplánovat. Díky tomuto plánu můžeme rozčlenit cíle na:

---

[3] Machková, Eva. *Jak se učí dramatická výchova.* Praha: AMU, 2007. s. 34

- **Dlouhodobé cíle** - jde o obecné vymezení a zpravidla zahrnuje cíle pro období celé školní docházky, ale může se jednat i o kratší časový úsek, jako je jeden rok výuky. V podstatě se dá říci, že jde o cíle, které by měly zajistit a ukázat jací by měli být žáci, kteří výukou prošli.
- **Střednědobé cíle** - lze je chápat jako cíle pro konkrétní ročníky či pro období kratší než jeden rok, tedy pro čtvrtletí nebo pololetí.
- **Krátkodobé cíle** - mohou zahrnovat dílčí dovednosti v období jednotlivých měsíců, ale především se jedná o cíle konkrétních výukových bloků či lekcí, které během celoroční práce realizujeme.

Cíle dramatické výchovy lze také formulovat ve třech rovinách a to v rovině dramatické, sociální a osobnostní. V rovině dramatické jsou cíle zaměřeny na dovednosti v dramatické oblasti a vědomosti o dramatických aktivitách a divadle, v rovině sociální jsou směřovány ke struktuře a dynamice skupiny, kooperaci, a vztahům ve skupině. Nelze opomenout i cíle, které mají docílit poznávání života, světa a lidí obecně. V poslední, tedy třetí, rovině osobnostní se objevují cíle spojené s psychickými funkcemi jako jsou pozornost, vnímání, myšlení, komunikace, emoce, vůle, fantazie a obrazotvornost, schopnosti a příslušné dovednosti, motivace a zájmy, hodnotový žebříček a postoje.

1.2.1. Dramatické cíle

Mezi základní dramatické cíle bezpochyby patří osvojení si metod a technik dramatické výchovy jako je hra v roli a improvizace, které jsou považovány za základní stavební kámen například strukturovaného dramatu. Zaměřují se také na to, aby jednání při realizaci technik bylo zcela přirozené.

Nelze opomenout i následující cíle:

- rozvíjení rytmického cítění a smyslu pro gradaci
- rozvíjení schopnosti ztvárnit výraz těla pohybem
- komunikace a to jak verbální, tak neverbální.
- vést žáky k porozumění dramatičnosti a divadlu

- uvést jedince do divadelního umění
- schopnost reagovat na podněty a situace
- jednat v improvizacích sám i se skupinou
- přijímat navozenou situaci a jednat v ní
- schopnost přijmout roli a jednat v ní
- vcítit se do pocitů a jednání druhého
- směřovat práci v roli k hlubší charakterizaci postavy
- variovat, přehrávat a fixovat základní situaci
- tvarovat a strukturovat dramatickou situaci
- učit zvládat prostor

1.2.2. Sociální rozvoj

Do této skupiny cílů patří takové, které mají jedince rozvíjet především po stránce sociální. Můžeme sem zařadit například tyto konkrétní cíle:

- vést k sociálnímu porozumění a sociálnímu vědomí
- dosáhnout vysoké úrovně empatie
- osvojit si práci ve skupinách a rozvíjet kooperaci mezi žáky
- naučit se naslouchat druhým
- dokázat spravedlivě ohodnotit svou práci i práci ostatních členů skupiny
- dosáhnout vysoké úrovně tolerance

1.2.3. Osobnostní rozvoj

Do této oblasti jsou zařazeny takové cíle, které se zaměřují na pozitivní rozvoj osobnosti. Uvádím zde konkrétní příklady cílů této skupiny:

- rozvíjet komunikativní dovednosti v celé jejich šíři, tedy nejen ve složce verbální, ale i neverbální
- posílit zdravé sebevědomí, rozvíjet sebepoznání a sebekontrolu jedince

- osvojit si nezávislé myšlení a vyjadřování vlastních myšlenek, vést žáky ke kritickému myšlení a naučit je řešit problémy
- osvojit si pozitivní hodnoty a postoje a rozvíjet vnímání žáků
- rozvíjet obrazotvornost, fantazii a tvořivost žáků

Považuji za velmi důležité dodat, že v podkapitolách jsou uvedeny obecné cíle, které je nutno dále konkretizovat s ohledem na potřeby skupiny, jednotlivých žáků a téma vyučovací jednotky, vyučovacího bloku či projektu.

Lze se setkat i s rozdělením cílů do čtyř základních okruhů (podle koncepce NEMES), které stanovují, o co by měl usilovat tvořivý pedagog. Toto rozdělení je uvedeno v knize Vybrané kapitoly z dramatické výchovy v kapitole Jaroslava Provazníka, kde autor uvádí:

Cílem pedagogické práce v dramatické výchově by měl být jedinec, který se stane:

1. člověkem orientujícím se:
   A) v sobě (ve své psychofyzické organizaci)
   B) ve světě:
      - v oblasti sociálních vztahů
      - v oblasti lidské práce a tvořivosti
      - v oblasti přírodní a ekologické
      - v oblasti kulturní
      - v etických hodnotách
2. člověkem kompetentním, schopným používat dovednosti a poznatky aktivně, tvořivě a odpovědně
3. člověkem schopným stálého seberozvíjení a adaptace, odolným vůči neustálým změnám, které s sebou moderní společnost přináší

4. člověkem vědomým si svých možností i limitů, člověkem zdravě sebevědomým, ale současně pokorným, člověkem, který je schopen sám sebe vnímat jako součást světa, jež ho v mnohém přesahuje.

I v tomto obecném dělení cílů, je důležité mít na paměti, že jejich hierarchie se v každém období mění, podle toho, které z cílů jsou pociťovány jako nejaktuálnější.

1.3. Strukturované drama

Strukturované drama je vedle průpravných her a cvičení, improvizace a interpretace jednou z forem, ve kterých funguje dramatická výchova a jeho základním smyslem je porozumění tomu, co znamená být člověkem. Nutno podotknout, že slouží především k sociálnímu rozvoji osobnosti, ale nelze opomenout i to, že přispívá i k rozvoji osobnosti a divadelním dovednostem, jako je vstup do role apod.

Jde o způsob práce, který má kořeny ve Velké Británii a k nám se dostal po roce 1989 prostřednictvím britských lektorů, jako je Jonothan Neelands.

V praxi se lze setkat s několika pojmenováními jako je například výchovné drama, drama s příběhem, školní drama či procesuální drama, avšak v našich podmínkách je označováno strukturovaným dramatem. Jde zejména o způsob učení, kdy žáci dostávají příležitost učit se prostřednictvím navozených situací.

Na rozdíl od jiných forem poskytuje větší plochu, v které mohou účastníci hry prozkoumat dané téma Struktura, která tvoří základ hry, je většinou tvořena elementy fikce doprovázené tím, že hráči vystupují z fiktivního rámce. Procházejí tedy různými kroky, z nichž každý představuje určitou situaci zpracovanou různými technikami strukturovaného dramatu (viz kapitola 1.5 Techniky strukturovaného dramatu) a situacemi, kdy se připravuje následný krok nebo i reflektuje krok předchozí. To dává dramatu velké možnosti pro komplexní učení (kognitivní,sociální, psychomotorické, atp.) – spojením racionálních a emocionálních stránek, fyzických a intelektuálních, tvořivých a algoritmických atp.

Strukturované drama není primárně určeno k předvádění na scéně, i když v něj může za určitých okolností vyústit. Rozdíl mezi divadelním představením a strukturovaným dramatem je v tom, že divadelní představení si klade za úkol dějem oslovit a zasáhnout diváky, kdežto při výuce strukturovaným dramatem jde především o oslovení samotných aktérů. Jelikož vychází ze stejného základu (drama), shodují se například ve své stavbě, některých technikách, jako je například vstup do role a především v řešení vzniklého problému či konfliktní situace.

1.3.1. Role učitele ve strukturovaném dramatu

Učitel strukturovaného dramatu *„je vždy při výuce určitým způsobem zapojen do činnosti, někdy skrytě, jindy zjevně“*[4]. Podle jeho výukového postoje a způsobu práce ho lze zařadit k jednomu ze tří druhů vedení, které ve své knize Vyučování dramatu, Hlava plná nápadu uvádí a definuje N. Morganová a J. Saxtonová:

- **Manipulátor**

Jde o tradiční výukový postoj, při němž učitel předává žákovi či žákům informace.

- **Facilitátor**

Je to postoj učitelů, kteří pracují v předmětech, kde je důležitou součástí žákova učení praktická činnost. Učitel se pohybuje mezi žáky a nabízí jim pomoc anebo žáci přistupují k učiteli jako k osobě, která je pro ně útočištěm. Facilitátor může navrhnout, jak věc usnadnit, nicméně z definice toto slovo znamená: „ten kdo nabízí a kdo je ochoten pomoci“.

- **Zmocňovatel**

Zmocňovatel je méně používaný, ale z historického hlediska důležitý postoj, který se vyznačuje tím, že je učitel uvnitř práce a učí se spolu se svými žáky, protože je jedním z nich.

---

[4]Morganová, Norah; Saxtonová, Julia. *Vyučování dramatu, Hlava plná nápadů*.Praha: Sdružení pro tvořivou dramatiku, 2001. s. 55.

Všechny tyto tři postoje jsou pro výuku strukturovaného dramatu vhodné a mohou být použity jak v roli, tak mimo ni. Každý postoj s sebou nese aspekty statutu – učitelova postavení na žebříčku moci ve vztahu k žákům. Nutno však podotknout, že ať už učitel zaujímá jakýkoli postoj či status, musí se naučit rozpoznat možnosti, jak vyjádřit význam toho, co by se účastníkovi mohlo jevit jako nepodstatný detail.

Vysoký status – navozuje vysoký stupeň ohrožení pro ty, kteří jsou v podřízeném postavení, velkou zodpovědnost a vysokou míru rizika pro toho, kdo má moc.

Střední status – umožňuje učiteli předat část zodpovědnosti a opět ji převzít zpět, pokud účastníci touží jen po vůdcovských privilegiích, a ne po zodpovědnosti.

Nízký status – je pro učitele rizikem, pokud nesleduje třídu a nepomáhá jí, aby si dala pozor na důsledky svých rozhodnutí a svých činů. Pokud je role učitele v nízkém statutu dovedně využito, poskytuje výborné možnosti k tomu, aby akci dodala napětí, aniž dojde k zásahu do práce účastníků.

1.4. Struktura dramatu

Při zpracovávání této kapitoly jsem čerpala z publikace Kristy Bláhové: Uvedení do systému školní dramatiky, kterou vydalo Informační a poradenské středisko pro místní kulturu v Praze v roce 1996.

Strukturované drama a jeho stavba vychází z principů klasické stavby dramatu. Jde o logické uspořádání herních i mimoherních aktivit, které vycházejí z problematiky zkoumaného tématu. Zároveň zohledňuje potřeby a možnosti skupiny, pro kterou je dané strukturované drama určeno.

1.4.1. Expozice

Jde o část dramatu, která má za úkol vnést účastníky do děje a vzbudit v nich zájem pro další činnost. Během expozice si učitel s dětmi vyjasní informace, které jsou nezbytné pro další práci, jako je téma, čas, místo, prostor, ale i významy slov apod.

Expozice se dá realizovat různými způsoby, podle toho, jaké téma strukturovaného dramatu chceme uskutečnit.

1.4.2. Kolize

Kolize je druhým krokem ve výstavbě dramatu a jejím úkolem je seznámit účastníky s problémem. Jde tedy o to, že jsou zařazeny takové činnosti, které vyvolávají dramatické napětí a potřebu je řešit. V zásadě nemusí jít jen o dramatické prvky, protože i společné hledání a objevování může sloužit jako dobrý motivační prostředek. Důležité však je, aby u protagonistů vyvolával pocit spoluúčasti či spoluodpovědnosti za daný problém.

Během kolize by mělo docházet k dotváření již získaných informací a tím k pochopení celého kontextu. Zároveň je zde kladen důraz na učitele, jehož úkolem je dívat se na problém z mnoha úhlů pohledu, posunovat se v čase a to jak do budoucnosti, tak do minulosti, používat takové strategie a techniky, které podpoří nápady účastníků.

V této etapě se lze podle potřeb skupiny vrátit k expozici a důkladně prozkoumat či si vyjasnit některou část, která účastníkům není jasná a tím brání v další práci.

„Učitel se pohybuje ve třech dimenzích, protože pracuje se svými výukovými cíli („hra pro učitele"), očekáváními žáků („hra pro žáky") a myšlenkami, které nabízí materiál („hra jako taková")."[5] Z toho lze usuzovat, že na učitele je v tomto ohledu kladen velký nárok, protože se musí orientovat ve více rovinách, sledovat a mít pod kontrolou jak své cíle, tak průběh a vývoj dramatu. Měl by neustále podněcovat žáky k aktivní účasti, motivovat je k objevování a hledání dalších a dalších možností řešení a ukazovat různé úhly pohledu.

1.4.3. Krize

Jde o část dramatu, kdy napětí přerůstá v krizi, proto se dá krize označit jako vrchol dramatu. V podstatě jde o to, že rozpor či konflikt dosáhne takového bodu, který již nelze nebo není možné dále rozvíjet a prodlužovat. Je potřeba v zájmu skupiny začít hledat řešení. Kdyby tomu tak nebylo, skupina se vystavuje riziku ztráty pozornosti, což by se odrazilo na výsledku celé práce.

---

[5] Morganová, Norah; Saxtonová, Julia. *Vyučování dramatu, Hlava plná nápadů.*Praha: Sdružení pro tvořivou dramatiku, 2001. s. 26

Učitel se tak dostává do obtížné situace, ve které nemá pevnou oporu, protože tuto fázi výstavby dramatu nelze naplánovat. Musí bedlivě pozorovat a čekat na okamžik, který bude pro celou skupinu emocionálně tak silný, pravdivý a přiměřený kontextu dramatu, že je nutno přistoupit k jeho řešení.[6]

1.4.4. Peripetie

Peripetie je fáze, která je charakteristická možným obratem a vznikem nové komplikace. Nutno dodat, že jde o část dramatu, která se často vynechává, protože je pro žáky složitá tím, že objevování nových variant a rozvíjení zážitků z předchozí krize by měli hledat sami účastníci dramatu. To může být velice těžké, protože ne vždy jsou děti schopné jasně formulovat své postoje a názory.

1.4.5. Katastrofa a závěrečná katarze

Jde o závěrečnou fázi, se kterou by mělo přijít rozuzlení, vyřešení a ukončení práce. Jednoduše řečeno jde v této etapě především o vyřešení zápletky dramatu, se kterým přichází uvolnění napětí a zklidnění emocí, které se v průběhu práce u aktérů objevily. Skupina má v této části možnost rekapitulovat a reflektovat svou práci a její výsledek, své pocity, vjemy, poznatky a nové zkušenosti.

V této fázi je možno zvolit mnoho způsobů, jak práci zakončit, ale při volbě metod a technik je nutné vycházet opět z potřeb skupiny. Pokud tomu tak je, měli by všichni účastníci dramatu a to včetně učitele zažít pocit uspokojení.

1.5. Techniky strukturovaného dramatu

Aby strukturované drama plnilo svou funkci, je nutno pracovat nejen s jeho stavbou, ale i s širokou škálou technik, které lze považovat za základní kameny této metody. Technikami strukturovaného dramatu se zabývá mnoho autorů a ve svých publikacích je i různě nazývají. Můžeme se setkat například s označením konvence, kterou uvádí ve své knize Strukturování dramatické práce Jonothan Neelands.

---

[6] Morganová, Norah; Saxtonová, Julia. *Vyučování dramatu, Hlava plná nápadů.*Praha: Sdružení pro tvořivou dramatiku, 2001. s. 26 - 27

1.5.1. Členění podle Jonothana Neelandse

Jelikož jsem v úvodu kapitoly Techniky strukturovaného dramatu zmínila Jonothana Neelandse, který *„je považován za jednoho ze současných mistrů tohoto způsobu výuky“*[7], považuji za velmi příhodné zde vycházet z jeho pojetí.

Ve své knize člení techniky neboli konvence do čtyř skupin. Každá skupina zastřešuje konkrétní techniky, které lze při strukturovaném dramatu využívat:

1.5.1.1. Akce vytvářející kontext

„Tyto konvence umožňují skupině vytvářet kontext dramatu nebo se s dramatickým kontextem ztotožnit: s konkrétními detaily situace, s rolemi nebo postavami, které budou dávat informace a uvádět akci do pohybu. Tyto konvence jsou užitečné především, jestliže potřebujeme:

- *ujasnit kontext pomocí určení času, místa a zúčastněných postav*
- *vytvořit atmosféru za pomoci prostoru, světla a zvuku*
- *upoutat pozornost na omezení nebo možnosti obsažené v kontextu*
- *najít a vytvořit symboly a témata pro následnou práci*
- *prověřit, zda nedochází k odlišnému chápání a výkladu kontextu ve skupině.“*[8]

Techniky: Zvukové záznamy

Postava na zdi

Kostýmy

Určení prostoru

Společné malování

Hry

---

[7] Svobodová, R. in Koťátková, Soňa a kolektiv. *Vybrané kapitoly z dramatické výchovy.* Praha: Karolinum 1998. s.119

[8] Neelands, Jonothan. *Strukturování dramatické práce, pracovní překlad R. Svoboda*

Nedokončené materiály

Zápisníky, dopisy, deníky, zprávy

Mapy a plány

Živé obrazy

Simulace

1.5.1.2. Epická akce

„Tyto konvence používáme, když se chceme soustředit na důležité události, situace nebo konflikty, které budou rozhodující pro vývoj příběhu, nebo když chceme uvést a rozvinout zápletku. Umožňují skupině ověřovat si hypotézy a domněnky týkající se příběhu prostřednictvím vlastní účasti v dramatu. Vtahují jedince i skupinu do akce, uvádějí příběh do pohybu užitím řeči a jednání, které odpovídá danému obsahu.“[9]

Techniky: Telefonické a radiové konverzace

Plášť odborníka

Schůze

Rozhovory, výslechy

Hry s rolí pro celou skupinu

Jeden den v životě

Na skřipci

Zaslechnuté rozhovory

Reportáže

Zvuky za scénou

Učitel v roli

---

[9] Neelands, Jonothan. *Strukturování dramatické práce, pracovní překlad R. Svoboda*

1.5.1.3. Poetická akce

„Tyto konvence jsou vhodné jako prostředek umožňující pohlédnout za linku příběhu nebo jako prostředek, který umožňuje vědomý posun od realismu nebo epické akce ke konvencím, které akcentují pochopení tvaru a které umožňují zkoumat klíčové symboly a představy nabízené tématem. Důsledkem posunu do poetické akce je často:

- *vyjasnění a občerstvení pohledu na práci, která se již stává vyčpělou nebo na práci, v níž začíná převládat uvažování pouze v rovině děje a zápletky;*
- *otevření alternativního komunikačního kanálu, který funguje na úrovni symbolického výkladu;*
- *zvětšení emocionální účasti.“*[10]

Techniky: Montáž

Výměna rolí

Divadlo Forum

Hraní v malých skupinách

Rekonstrukce

Rituál

Analogie

Pojďte k nám na scénu

Masky

Titulkování

Předem připravené role

Pantomimické aktivity

Obřady

---

[10] Neelands, Jonothan. *Strukturování dramatické práce, pracovní překlad R. Svoboda*

Lidové folklorní tvary

Revue, kabaret

1.5.1.4. Akce s reflexí

„Tyto konvence použijeme, když je potřeba postavit se mimo akci a najít příčiny problémů, které se objevily. Nebo jako prostředek umožňující ohlédnout se a zpětně komentovat nějakou akci. Dává skupině možnost vyjadřovat to, co si postavy myslí, nebo umožňuje členům skupiny podávat "psychologické vysvětlivky" a tím vstoupit do probíhající akce.“[11]

Techniky: Zachycení okamžiku

Okamžik pravdy

Vyprávění

Stopování myšlenek

Celistvá osobnost

Tahle cesta, tamta cesta

Podávání svědectví

Vnitřní hlasy

1.5.2. Členění podle Kristy Bláhové

V publikaci Vybrané kapitoly z dramatické výchovy se autorka jedné z kapitol, Krista Bláhová, věnuje i metodám a technikám dramatu. Stejně jako Jonothan Neelands je člení do určitých skupin, které zastřešují konkrétní metody či techniky.

[11] Neelands, Jonothan. *Strukturování dramatické práce, pracovní překlad R. Svoboda*

1.5.2.1. Metoda a techniky expozice

Metoda expozice

Autorka uvádí, že jde o metodu, která otevírá drama a měla by obsahovat zárodek problému, konfliktu či rozporu a vnést mezi účastníky základní informace, zájem a dostatek podnětů pro další práci.

Podle mého názoru nejde ani tak o metodu, jako spíše o první část stavby dramatu, která zajišťuje právě uvedení do děje (více viz kapitola Stavba strukturovaného dramatu).

Mezi používané techniky expozice Krista Bláhová řadí:

- Uvedení dramatu textem.
- Uvedení dramatu výtvarnými prostředky.
- Uvedení dramatu reálnými předměty a věcmi vztahujícími se k příběhu.
- Uvedení dramatu učitelem v roli.

1.5.2.2. Metoda a techniky vytváření kontextu

Metoda vytváření kontextu

„Podstatou této metody je doplnění a dotváření předchozích i zcela nových informací. Může být zaměřena i na posílení příběhu či určité situace, přiblížení nebo upřesnění postav, na dotváření prostředí, v němž se příběh nebo situace odehrává, na upřesnění času, příp. dalších okolností.“[12]

Mezi používané techniky řadí:

- Brainstorming
- Domýšlení děje
- Domýšlení postav

---

[12] Bláhová, K. in Koťátková, Soňa a kolektiv. *Vybrané kapitoly z dramatické výchovy.* Praha: Karolinum 1998. s.96

- Rozhovor s hlavní postavou nebo postavami z jejího okolí
- Horká židle
- Rozhovor s imaginární postavou
- Zprostředkovaný rozhovor
- Role odborníka – odborníků
- Časový okamžik ze života hlavní postavy nebo dalších postav dramatu
- Vytvoření prostředí, v němž se děj dramatu odehrává

1.5.2.3. Metoda a techniky hry v roli a simulace

Metoda hry v roli a metoda simulace

Krista Bláhová píše, že jde o stěžejní prostředky dramatu, které jsou podmíněny svobodným a spontánním jednáním bez obav z možných postihů, protože vše co děláme je pouze „jako".

V kapitole dále uvádí techniky přejímání rolí:

- Rozdělení rolí podle vlastního výběru
- Přidělení rolí učitelem, losováním jednotlivých postav
- Převzetím určitého zástupného znaku
- Prostřednictvím loutky či oživením jiné zástupné rekvizity
- Předem připravené role

1.5.2.4. Metoda a techniky řešení krizového okamžiku

Metoda řešení krizového okamžiku

Jelikož ve školním dramatu nejde zahrát krizový okamžik jako v divadelním představení, je nutné ho nějakým způsobem překlenout.

Používané techniky:

- Použití zvukového záznamu

- Použití zástupné rekvizity
- Živý obraz
- Převyprávění či přečtení krizového okamžiku příběhu
- Simulace

1.5.2.5. Metoda a techniky řešení dramatického konfliktu

Metoda řešení dramatického konfliktu

Jedná se o metodu, která učí hledat řešení a formulovat postoje a názory.

Používané techniky:

- Názorové spektrum
- Vnitřní hlasy (alej, ulička)
- Zpomalený film
- Živý obraz
- Rozehrání ve dvojicích či skupinách

1.5.2.6. Metody a techniky vedení a řízení dramatu

Autorka uvádí dva druhy vedení:

- Boční, neboli souběžné
- Vedení zvnitř, vstupem učitele do role

V této skupině, kterou autorka nazvala Metody a techniky vedení a řízení dramatu dochází podle mého názoru k nepřesnému podání informací, protože není jasné, zda se v obou případech jedná o metodu či techniku nebo zda jde o kombinaci metody a techniky.

1.5.2.7. Metody a techniky reflexe a hodnocení

„Reflexe a hodnocení jsou přirozenou součástí každého dramatu, mnohdy jsou dokonce jeho podmínkou. Reflexí rozumíme bezprostřední sdělení svých pocitů, prožitků a reakcí. Hodnocení je zaměřeno na zhodnocení prožitého ve smyslu jeho kvality. I když

se jedná o dva pojmy, v praxi se vzájemně prolínají.Reflexi a hodnocení mnohdy zařazujeme i v průběhu hry, například po skončení nějaké složité situace nebo ve chvíli, kdy hledáme další nejoptimálnější řešení či když jsme dospěli k určitému předělu v dramatu."[13]

Techniky:

- Volná reflexe
- Řízená reflexe

Jsem toho názoru, že rozdělení metod a technik podle Kristy Bláhové je v určitých bodech nepřesné, zavádějící a matoucí čehož si lze povšimnout při srovnání členění J. Neelandse a právě K. Bláhové.

1.5.3. Techniky využité při realizaci praktické části

V této kapitole uvádím výčet využitých technik při realizaci praktické části diplomové práce. Všechny tyto techniky jsou podrobně popsány v přípravách výukových jednotek v praktické části v instrukcích. Záměrně neuvádím jejich podrobný popis, protože se domnívám, že by tím zbytečně vznikal zdvojený text.

- Alej svědomí
- Četba textu
- Diskuse
- Divadlo Forum
- Kostýmy
- Kouzelná hůlka
- Mapy a plány
- Modelování živého obrazu
- Myšlenková mapa

---

[13] Bláhová, K. in Koťátková, Soňa a kolektiv. *Vybrané kapitoly z dramatické výchovy.* Praha: Karolinum 1998. s.103

- Nedokončené materiály
- Nepřipravená improvizace
- Obřad
- Postava na zdi
- Posun v čase
- Povídání v kruhu
- Připravená improvizace
- Reflexe
- Rozhodování (osa ANO – NE)
- Rozhovor v roli
- Schůze
- Sny
- Soud
- Společné malování, kresba
- Společné vyprávění
- Titulkování
- Učitel v roli
- Vnitřní hlasy
- Vyprávění
- Zprávy
- Zprávy v rozhlase
- Zvuková kulisa (noc na ostrově)
- Živé obrazy
- Živé obrazy s oživením postav
- Živé obrazy s rozehráním

2. Žák

V této kapitole se pokusím stručně zrekapitulovat vývoj žáků ve dvou obdobích, se kterými jsem při realizaci praktické části pracovala.

Myslím tím popis vývojových změn především v období mladšího školního věku a období dospívání tj. puberty. Tento popis vývojových zákonitostí by měl být vodítkem k tomu, jakým způsobem a jakými metodami s žáky pracovat.

Podle mého názoru není třeba uvádět zbytečně dlouhé charakteristiky jednotlivých období, jelikož o daném tématu již bylo zpracováno mnoho studií a publikací. Z tohoto důvodu uvádím i seznam literatury, ze kterého jsem čerpala:

- Vágnerová, M., Vývojová psychologie – Dětství, dospělost, stáří, Praha: Portál 2000
- Langmeier, J. – Langmeier, M. – Krejčířová, D., Vývojová psychologie s úvodem do vývojové neurofyziologie, Praha: 1998
- Kolektiv autorů, Přehled vývojové psychologie, Olomouc: 2005
- Trpišovská, Dobromila, Vývojová psychologie pro studenty učitelství, Ústí nad Labem 1998

2.1. Mladší školní věk

Jde o vývojovou etapu mezi šestým až desátým, respektive jedenáctým rokem života dítěte, jedná se tedy o období, které začíná vstupem dítěte do školy až do konce prvního stupně ZS.

Pro toto období věku dítěte je typický ústup herních činností tzv. na druhou kolej, jelikož se do popředí dostává učení, které se pro dítě stává hlavní náplní času. Nelze to však chápat tak, že si dítě v tomto období přestává hrát. Pouze se žákovi mění jeho denní režim, kdy je jeho čas rozdělen mezi školní práci a hru i ostatní zájmové činnosti. S touto životní změnou je možno říci, že se dítěti mění i postavení v rodině.

2.1.1. Sociální vývoj

V sociálních vztazích dítěte zprvu dominuje osobnost učitele. Učitel ztělesňuje autoritu, moc a moudrost, což u dětí vyvolává obdiv a respekt. Avšak během procesu narůstání samostatnějšího kritického myšlení autorita učitele klesá, pak záleží pouze na učiteli samotném zda si svou pozici vůči žákovi udrží.

Postupně se vzájemné vztahy mezi dětmi rozšiřují a ve třídě dochází k diferenciaci sociálních vztahů a rolí mezi jednotlivými žáky. Pro dítě se stává stejně důležité kladné hodnocení vrstevníky jako učitelem. Kladným hodnocením se rozvíjí sebevědomí, které je nezbytné pro formování osobnosti.

Pro úspěšný rozvoj je třeba, aby se dítě svými výkony vyrovnalo výkonům vrstevníků a aby zaujímalo přijatelnou sociální pozici v rámci skupiny. Podle Eriksona jde o tzv. období píle a snaživosti, kdy si dítě tuto pozici nevytváří jen svými výkony při vyučování, ale i při hrách a jiných činnostech.

2.1.2. Kognitivní vývoj

Oblast poznávání je u dítěte mladšího školního věku spojeno s rostoucí aktivitou. Dítěti již nevyhovuje přijímat informace pasivní formou, ale naopak se chce všeho samo účastnit, pochopit souvislosti, zjistit vlastnosti předmětů a jevů. V tomto ohledu je školák vytrvalý, pozorný, zvídavý a soustavný.

2.1.2.1. Vnímání

V tomto období se vnímání dítěte opírá o stále dokonalejší a přesnější činnost všech analyzátorů a bohatší zkušenost. „*Vnímání se stává cílevědomým aktem, přestává mít ráz nahodilosti, stává se pochodem zaměřeným na poznávání podstaty vlastností předmětů a jevů, svět se školákovi rozšiřuje v prostoru i čase, objevuje nové vztahy a souvislosti.*“[14]. Kvalitnější poznání umožňuje především jeho rostoucí schopnost analyzovat a diferencovat. Kolem 10. až 11. roku života je vnímání zhruba stejně přesné

[14] Kolektiv autorů. *Přehled vývojové psychologie.* Olomouc 2005. s.94

jako u dospělého člověka, s tím rozdílem, že má dítě méně zkušeností pro třídění informací a vyvozování souvislostí.

2.1.2.2. Představivost a fantazie

Představivost je schopnost vybavit si v paměti dřívější vjemy a v tomto období lze říci, že dosahuje svého vrcholu. Představivost ztrácí svou spontaneitu z předškolního období, vyznačuje se především svou konkrétností a živostí. Dítě již dokáže rozlišit skutečnost a fantazii a stále více proniká do reality. Důležitým faktem je, že do světa představ se stále rádo vrací zejména ve hře či četbě.

Fantazie je do jisté míry potlačována realitou, kdy se vlivem školní práce rozvíjí úmyslná, záměrná představivost. U dítěte je potřeba fantazii usměrňovat tak, aby žáka nevzdalovala od skutečného života, ale nesmí se potlačovat úplně, protože rozvoj fantazie úzce souvisí s rozvojem tolik potřebné tvořivosti.

2.1.2.3. Paměť

Jde o soubor psychických procesů a vlastností umožňujících osvojení zkušeností, jejich zapamatování, uchování a vybavení. Zjednodušeně lze říci, že paměť umožňuje dítěti uchovávat minulou zkušenost.

Na počátku školní docházky převládá neúmyslná, mechanická paměť a to i v takových případech, kdy dítě např. textu rozumí a mohlo by si jej zapamatovat logicky. Důvodem bývá kupříkladu nedostatečně rozvinutá slovní zásoba, díky které není dítě schopno učební text interpretovat vlastními slovy. Paměť se však velmi rychle zdokonaluje, s přibývajícím věkem výkonnost paměti roste a dochází k posunu od mechanického zapamatování k logickému..

Pro dětskou paměť je dále charakteristická velká názornost a konkrétnost a to hlavně ve spojení nových poznatků s předcházejícími.

2.1.2.4. Pozornost

Rozvoj pozornosti má pro školáka prvořadý význam, protože rozhoduje o kvalitě ostatních poznávacích procesů, a tím i o úspěšnosti či neúspěšnosti v oblasti učení. *„Na počátku školní docházky je pozornost krátkodobá, spontánně zaměřená, převládající*

vzruch nad útlumem způsobuje časté přerušování pozornosti, neschopnost odolávat rušivým vlivům."[15] V první třídě je pozornost částečně ovlivňována citovými stavy a přitažlivostí všeho nového a neobvyklého. „*Je třeba respektovat kratší dobu stálosti pozornosti, střídat pracovní činnosti v krátkých časových intervalech (5 – 10 minut), které můžeme v dalších třídách postupně prodlužovat.*"[16]

Je nutno brát ohled i na rozsah pozornosti, protože dítě se nemůže soustředit na více prvků zároveň. Školák nemůže ani rozdělovat pozornost , protože nemá jednotlivé činnosti zautomatizovány. Nerespektování a neúměrné požadavky na výkon pozornosti jsou pro žáka značnou neuropsychickou zátěží a vyčerpávají ho.

2.1.2.5. Myšlení

Vývoj myšlení je v podstatě ovlivňován školní činností a osobností učitele. Škola poskytuje žákovi mnoho podnětů, zprostředkovává mu množství informací, poznatků a materiálů k přemýšlení čímž pozitivně působí na rozvoj jeho myšlení.

Obecně lze říci, že vývoj myšlení v období mladšího školního věku prochází dvěma základními fázemi. První fáze je přiřazována k prvním dvěma rokům školní docházky a je pro ni charakteristická podobnost s myšlením předškolního dítěte. Převládá konkrétně – pojmové myšlení . Postupně se však vytváří schopnost žáků abstrahovat od konkrétního k abstraktnímu a tím dochází k další fázi rozvoje myšlení.

Tím, že dítě nebere v úvahu jen jevovou stránku věci a její osobní význam a dokáže ve svých úvahách respektovat najednou více faktorů, se poznání stává komplexnější a přesnější.

2.1.3. Vývoj citů

V tomto období se u citů žáka objevuje ztráta afektu. City se diferencují a dostávají pod vědomou kontrolu. Žák je tedy do jisté míry schopen zvládat a usměrňovat projevy svých nálad. Z toho vyplývá i schopnost dítěte zakrývat nežádoucí

---

[15] Kolektiv autorů. *Přehled vývojové psychologie.* Olomouc 2005. s.94

[16] Trpišovská, Dobromila. *Vývojová psychologie pro studenty učitelství.* Ústí nad Labem 1998. s. 46

city ač je ve svém nitru hluboce prožívá. Zadržované citové projevy potom dítě často kompenzuje v jiných činnostech.

„K velké změně dochází u geneze strachu. Žák se postupně přestává bát předmětů a bytostí vymyšlených a city strachu se přesouvají spíše do reálných situací (např. strach z trestu, strach z napjatých vztahů v rodině, strach o osud rodičů,...).“[17] Během tohoto období můžeme pozorovat vznik citů žárlivosti, které jsou však často navenek potlačené a hněvu, který je spojen s přehlížením, posměšky, tělesnými tresty apod.

Dětská citovost je v této vývojové etapě stále mělká a povrchní a i přes zjevný posun ve vývoji citů nemůžeme mluvit o jejich stabilitě.

2.2. Období dospívání

Období dospívání lze charakterizovat jako přechodnou dobu mezi dětstvím a dospělostí, která začíná přibližně 11 rokem. Jelikož se jedná o dosti dlouhé a složité období, celá tato etapa je rozdělována na následující úseky:

1. Fáze pubescence (u průměrně se vyvíjející dívky trvá od 11 do 15 let, u chlapců začíná asi o rok později). Toto období zahrnuje další dělení a to na období prepuberty a vlastní puberty
2. Fáze adolescence (zhruba asi od 15 do 20 – 22 let)

Jelikož jsem při realizaci praktické části pracovala i s dětmi druhého stupně, budu se v této kapitole věnovat pouze první fázi dospívání, tedy pubescenci, do které žáci spadají.

2.2.1. Sociální vývoj

Pro období dospívání jsou typické výrazné změny v sociálních vztazích, které se projevují především v tendenci pubescenta odpoutat se od rodiny a stát se nezávislým.

---

[17] Trpišovská, Dobromila. *Vývojová psychologie pro studenty učitelství.* Ústí nad Labem 1998. s. 48

2.2.1.1. Prepuberta

„Někteří autoři uvádějí, že se prepuberta ocitá v sociálním vakuu, neboť již nejsou dětmi, ale ještě nejsou dospělými. K dětem svým fyzickým vzhledem již nepatří a jako dospělý není akceptován, neboť ve svém chování má ještě projevy infantilního jedince.“[18] Je tedy patrné, že jde o velmi složité období. Jedinci navazují nejvíce kontakty s vrstevníky a sdružují se do skupin podle společných zájmů. Vztahy však nejsou pevné a typické je časté střídání kamarádů a rivalita mezi nimi.

V tomto období jsou kontakty mezi chlapci a dívkami sporadické až averzivní a tvoří se skupiny čistě chlapecké a dívčí. Příčinou je autosexuální vývoj pohlavního vzrušení. Při tvoření party, se objevuje vůdce jako přirozená autorita, která svým vlivem na chování dospívajícího jedince překoná autoritu rodičů.

2.2.1.2. Puberta

Sociální vývoj je v této fázi ovlivněn snahou o nezávislost, která se projevuje především tendencí samostatně se rozhodovat a uplatňovat vlastní názory v diskusi s dospělými, při němž dochází často ke konfliktu, který je způsoben snahou se názorově odlišit.

Puberta je typická intenzivní potřebou jedince navazovat nové kontakty, hrát nové role a to v různých skupinách. *„Mezi vrstevníky je charakteristická uniformita jak v oblékání, tak v chování a názorech. V těchto skupinách ztrácí jedinec svou individualitu, přejímá skupinové vzory i hodnoty, diskutuje o morálce, o smyslu života, zažívá podporu vlastních názorů. Tento skupinový vliv má důležitou roli pro vyzrání osobnosti, neboť se posiluje sebepojetí, sebevědomí, nabírá síly pro další střety se společenskými požadavky. Pokud je význam party pubertou přeceňován, idealizován, kdy je tendence k absolutnímu přimknutí, kdy přestává komunikovat s jinými členy sociálních skupin, pak jde pravděpodobně o nezralého jedince, u kterého selhala rodinná výchova, škola nebo jiná instituce.“*[19]

---

[18] Kolektiv autorů. *Přehled vývojové psychologie.* Olomouc 2005. s. 105

[19] Kolektiv autorů. *Přehled vývojové psychologie.* Olomouc 2005. s. 109

2.2.2. Kognitivní vývoj

V období dospívání nabývá postupně rozhodující úlohu druhá signální soustava a tím se dostává veškerá psychická aktivita na kvalitativně vyšší úroveň.

2.2.2.1. Vnímání

Vnímání dospívajícího jedince je srovnatelné s vnímáním dospělého člověka. Bez větších problémů zvládá drobné omezení v oblasti sluchového, zrakového a čichového vnímání a dokáže vnímat poměrně přesně čas i prostor.

Vlivem emoční lability a zvýšené nepozornosti v období prepuberty se může zhoršit registrace podnětů.

Vnímání se spojuje s úmyslnou pozorností, tím se odstraňuje předcházející nesoustavnost.

2.2.2.2. Představivost a fantazie

Představy dospívajících jsou stejné jako představy dospělých, ztrácejí prvky náhodnosti a ustalují se. V tomto období se také podle převahy první či druhé signální soustavy završí příslušnost k určitému typu podle Pavlovy typologie, to se promítá do kvality představ.

V pubescenci se velmi často objevuje fantazijní činnost, a to v její málo konstruktivní podobě – snění. Denní snění, umožňuje jedinci vidět se v lepším, ideálním světle, ve kterém má ideální představy o vlastních kvalitách a dovednostech. Může se říci, že denní snění je jakýmsi úkrytem před konflikty s realitou a nádrží představ o vlastním já. Přemíra denního snění však může blokovat úspěšnost ve školní práci, neboť zhoršuje motivaci pro učení a zaměřenost na stávající povinnosti.

2.2.2.3. Paměť

Paměť se v období dospívání rozvíjí intenzivně zejména po kvalitativní stránce, avšak definitivní podoby vývojového vrcholu dosahuje až po dvacátém roce.

U pubescenta se výrazně rozvíjí logická paměť, která má výběrový charakter. Z toho lze usuzovat, že lépe a dlouhodoběji si pamatuje obsahy, které mají logické

souvislosti, a proto je efekt mechanického učení krátkodobější. Výběrovost paměti úzce souvisí se zájmy a to i přes to, že se v tomto období objevuje zájmová rozkolísanost. Tato výběrovost se v učení projevuje tak, že si jedinec lépe pamatuje a vybavuje ty poznatky, které ho zajímají. V oblastech, které dospívajícího baví, může dosahovat hlubokých faktických znalostí, kterými předčí i učitele či rodiče.

2.2.2.4. Pozornost

Vývoj pozornosti má své specifické zvláštnosti. V souvislosti s výraznými fyziologickými změnami dochází na začátku tohoto období k přechodnému zhoršení schopnosti koncentrovat pozornost. V závěru období se však pozornost dostává na úroveň dospělého člověka. Záměrná pozornost nabývá převahy, zdokonaluje se její stálost a rozsah. Významná je i pubescentova schopnost rozdělování pozornosti.

2.2.2.5. Myšlení

V prepubertě začínají kvantitativní i kvalitativní změny myšlení, začíná se projevovat narůstající počet úspěšně řešených problémů novým způsobem, výrazně odlišným od mladšího školáka. Charakteristické pro prepubertální věk je počínající postupný přechod od konkrétních k formálním operacím, tedy počátek abstraktního myšlení, jehož vývoj je ukončen v pubertě a adolescenci.

Pubescent je schopen uvažovat systematicky, volit různé strategie řešení problémů a ověřovat hypotézy. Na konci puberty jsou rozumové schopnosti téměř stejné jako u dospělého člověka, s tím rozdílem, že dospívající má méně zkušeností a jeho závěry bývají leckdy kvapné a nepromyšlené.

2.2.3. Vývoj citů

Citový vývoj dospívajících je poznamenán hormonálními změnami a projevuje se v něm velká citová nevyrovnanost, dráždivost, zvýšená vzrušivost a přecitlivělost. City se stávají bohatší, uvědomělejší a jsou prožívány intenzivně a hluboce.

Citová labilita, která je velmi patrná v období prepuberty, kdy má až afektivní ráz, není v pubertě tak výrazná. Citová nevyrovnanost však zůstává v pohledu jedince na sebe a je způsobena především tělesnými změnami. Je zde typická rozpolcenost

související s výkyvy v sebehodnocení, kdy přemíra sebekritičnosti může vést až k paranoidním projevům, pocitům osamění a izolace.

Rozdíl se objevuje především ve vzájemném sbližování mezi chlapci a dívkami. Předešlá vzájemná izolovanost v průběhu puberty mizí a objevuje se zvýšená potřeba citových vztahů. Náklonnost k druhému pohlaví se začíná projevovat v podobě škádlení a koketování, dochází k prvnímu zamilování, kde je patrná velká míra idealizace partnera. V počátku jsou tyto vztahy erotického charakteru, kdy sexuální styk není aktuální. Ke konci období postupně dochází ke splynutí erotiky se sexualitou.

3. Dramatická výchova na 1. a 2. stupni ZŠ

3.1. Rámcový vzdělávací program

V roce 2004 MŠMT schválilo nové principy v politice pro vzdělávání žáků od 3 do 19 let. Toto rozhodnutí změnilo systém kurikulárních dokumentů, které jsou nyní vytvářeny na dvou úrovních a to na úrovni státní a na úrovni školské.

Státní úroveň v systému kurikulárních dokumentů představují Národní program pro rozvoj vzdělávání a rámcové vzdělávací programy (RVP). Národní program vzdělávání vymezuje počáteční vzdělávání jako celek a rámcové programy pak vymezují závazné „rámce" pro jednotlivé etapy vzdělávání (předškolní, základní a střední vzdělávání).

Školní úroveň představuje školní vzdělávací programy (ŠVP), podle kterých se uskutečňuje výuka a vzdělávání na jednotlivých školách.

Rámcový vzdělávací program vychází z nové strategie vzdělávání, která zdůrazňuje klíčové kompetence, jejich provázanost se vzdělávacím obsahem a uplatnění získaných vědomostí a dovedností v praktickém životě. Zároveň vychází z koncepce celoživotního učení, formuluje očekávanou úroveň vzdělání stanovenou pro všechny absolventy jednotlivých etap vzdělávání a podporuje pedagogickou autonomii škol a profesní odpovědnost učitelů za výsledky vzdělávání.

Ve vzdělávacím obsahu RVP ZV je učivo chápáno jako prostředek k osvojení činnostně zaměřených očekávaných výstupů, které se postupně propojují a vytvářejí

předpoklady k účinnému a komplexnímu využívání získaných schopností a dovedností na úrovni klíčových kompetencí.

V etapě základního vzdělávání jsou za klíčové považovány:

- kompetence k učení
- kompetence k řešení problémů
- kompetence komunikativní
- kompetence sociální a personální
- kompetence občanské
- kompetence pracovní.

Vzdělávací obsah základního vzdělávání je v RVP ZV orientačně rozdělen do devíti vzdělávacích oblastí a jednotlivé vzdělávací oblasti jsou tvořeny jedním vzdělávacím oborem nebo více obsahově blízkými vzdělávacími obory:

- Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk a literatura, Cizí jazyk)
- Matematika a její aplikace (Matematika a její aplikace)
- Informační a komunikační technologie (Informační a komunikační technologie)
- Člověk a jeho svět (Člověk a jeho svět)
- Člověk a společnost (Dějepis, Výchova k občanství)
- Člověk a příroda (Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis)
- Umění a kultura (Hudební výchova, Výtvarná výchova)
- Člověk a zdraví (Výchova ke zdraví, Tělesná výchova)
- Člověk a svět práce (Člověk a svět práce)

Do RVP ZV jsou zařazeny i tzv. doplňující vzdělávací obory, které nejsou povinnou součástí základního vzdělávání, jeho vzdělávací obsah pouze doplňují a rozšiřují. Tyto doplňující vzdělávací obory je možné využít pro všechny nebo jen pro některé žáky jako povinný nebo povinně volitelný vzdělávací obsah. Mezi tyto vzdělávací obory patří dramatická výchova a další cizí jazyk.

Významnou a nedílnou součástí základního vzdělávání jsou i okruhy reprezentující soudobé problémy světa. Ty jsou v Rámcovém vzdělávacím programu základního vzdělávání reprezentovány jako „průřezová témata" a mají formovat zejména postoje a hodnoty žáků. Tematické okruhy průřezových témat jsou jednotné a procházejí napříč vzdělávacími oblastmi, kde umožňují propojení vzdělávacích obsahů jednotlivých oborů. Tím přispívají k ucelení vzdělávání žáků a pozitivně ovlivňují proces utváření a rozvíjení jejich klíčových kompetencí.

V etapě základního vzdělávání jsou vymezena tato průřezová témata:

- osobnostní a sociální výchova
- výchova demokratického občana
- výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
- multikulturní výchova
- environmentální výchova
- mediální výchova

Podmínkou účinnosti průřezových témat je jejich propojenost se vzdělávacím obsahem konkrétních vyučovacích předmětů a obsahem dalších činností žáků realizovaných ve škole i mimo ni.

3.2. Školní vzdělávací program

Jak už jsem uvedla v předchozí kapitole věnované RVP jde o programy, podle kterých se uskutečňuje výuka a vzdělávání na jednotlivých školách.

24. 8. 2004 došlo ke schválení zákona o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) a Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, kterým se dostala do rukou učitelů možnost vytvořit si vlastní vzdělávací program založený na jejich představách a zkušenostech s výukou.

Pedagogové tedy mohli společným úsilím bez dalšího schvalování utvořit ucelený Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání, podporující pedagogickou autonomii s ohledem na potřeby žáků svých škol.

ŠVP s sebou nese obrovské výhody pro učitele samotné, kteří již nejsou vázáni tradičními „osnovami", kterých se musí držet, protože pedagog v plánech nepopisuje, „co má probrat", ale uvádí, které dovednosti mají jeho žáci mít. To umožňuje učitelům některé méně podstatné pasáže látky vynechat či zredukovat, za účelem splnění základních cílů výuky, nebo naopak některé pasáže prodloužit.

Pro tvorbu školního vzdělávacího programu byl připraven dokument od MŠMT nazvaný jako Manuál pro tvorbu ŠVP, který obsahuje kompletní rozbor toho, jak by měl takový program vypadat, co by měl obsahovat a jak ho vytvořit.

Všechny základní školy v České republice měly povinnost připravit do začátku školního roku 2007/2008 svůj školní vzdělávací program (ŠVP) a od 1. 9. 2007 podle něj začít vyučovat v 1. a 6. ročníku.

Nutno dodat, že každá škola vytvářela ŠVP pro své žáky v důvěrně známých podmínkách, tzv. „šitý na míru" tomu, co dobře zvládá a způsobem, který si sama stanoví a dál bude rozvíjet. Sami učitelé si měli možnost vytvořit dokument, který bude jejich, který budou společně obhajovat i realizovat, což je ona velká výhoda, protože vždy je lepší realizovat a obhajovat vlastní dokumenty než dokumenty, které nám jsou určeny a nadiktovány.

4. Základní divadelní pojmy

Vzhledem k tomu, že dramatická výchova není dosud natolik rozšířená v povědomí odborné veřejnosti jako ostatní předměty vyučované na základních školách a má diplomová práce je zaměřena především na praktické uplatnění ve výuce na běžné škole, uvádím pro úplnost základní terminologii divadelních pojmů, ačkoli se s nimi při práci ve strukturovaném dramatu většinou nesetkáváme.

Za zdroj informací mi posloužila publikace Kristy Bláhové: Uvedení do systému školní dramatiky, kterou vydalo Informační a poradenské středisko pro místní kulturu v Praze v roce 1996.

4.1. Dramatická postava

Tímto pojmem je chápána především postava, kterou stvořil a napsal autor dramatu. Dramatickou postavou však nemusí být pouze herec, ale může být vyjádřena i personifikovaným zvířetem, předmětem či abstraktnem jako je vzduch, cit, myšlenka, voda apod.

4.2. Dramatická osoba

Dramatickou osobu přináší sám herec, který se v roli angažuje. Je tvořena jednáním, které vyplývá z dramatické postavy, a jednáním samotného herce. Je možno říci, že dramatická osoba je obraz, který vnímají diváci dramatu.

4.3. Dramatická situace

„Všeobecně platí, že na počátku každého jednání je situace, která se vytváří ve vztahu mezi lidmi, předměty, nástroji či podmínkami.“[20] Toto tvrzení lze chápat jako vzájemnou interakci veškerých faktorů a činitelů objevujících se v dramatu.

Dramatická situace posouvá děj díky pohybu, který vzniká na základě podnětu vyhledávat nová řešení a východiska. Měla by obsahovat rozpor či konflikt, který ji činí neúnosnou, a proto je nutné se zabývat jeho řešením.

4.4. Dramatické jednání

Dramatické jednání je základním kamenem dramatu. Díky jednání vzniká tzv. pohyb, který umožňuje posun děje. Jde o vzájemné působení osob mezi sebou, přičemž každá osoba je v určitém vztahu k prostředí, ve kterém se ocitá. Dá se říci, že jednání v dramatické situaci je podnětem k odkrývání a řešení dramatického rozporu a konfliktu.

---

[20] BLÁHOVÁ, Krista. *Uvedení do systému školní dramatiky*. Praha: Ipos 1996. s.47

4.5. Dramatický děj

Dramatický děj vychází ze vzájemného rozporného a konfliktního jednání, myšlení, názorů a chování zúčastněných osob.

4.6. Dramatické napětí

Dramatické napětí vzniká hledáním východiska z nastolené dramatické situace a to pouze tehdy, je-li možno využít více jak jedno řešení. Dramatické napětí u diváka udržuje pozornost a zájem díky možnosti různého vývoje děje.

II. Praktická část

V dnešní výuce je běžné a literaturou doporučované začínat s dětmi bez zkušeností s dramatickou výchovou nejprve průpravnými hrami a cvičeními, které si kladou za cíl především rozvoj osobnosti a získání potřebných dovedností pro další práci.

V této praktické části mé diplomové práce je zachycen půlroční plán výuky na 1. a 2. stupni ZŠ tak, jak byl prakticky aplikován .

Z mého zkoumání vyplynulo několik důležitých zjištění, která byla zaznamenána a vyhodnocena v závěru diplomové práce.

Přípravy vyučovacích jednotek dramatické výchovy jsem byla nucena přehodnocovat a přizpůsobovat vzniklým situacím během výuky

5. Dlouhodobé cíle

Jde o cíle, které si stanovuji pro období jednoho školního roku pro skupinu žáků prvního a druhého stupně. Cíle dělím do třech oblastí a to na sociální rozvoj, osobnostní rozvoj a divadelní dovednosti.

5.1. Sociální rozvoj

- Rozvoj spolupráce ve skupině žáků
- Rozvoj schopnosti empatie
- Schopnost domluvit se, akceptovat se navzájem
- Vytvoření demokratického prostředí ve skupině žáků
- Rozvoj kritického myšlení - schopnost klást si otázky, posuzovat různé varianty a ověřovat je tak, aby vedly k optimálnímu řešení problému
- Podpořit schopnost objektivně posuzovat danou situaci
- Rozvoj verbálních i neverbálních komunikačních dovedností

- Schopnost vyjadřovat své myšlenky, postoje a pocity a zároveň je přijímat od druhých

5.2. Osobnostní rozvoj

- Posílení zdravého sebevědomí, rozvoj sebepoznání a sebekontroly jedince
- Rozvoj obrazotvornosti, fantazie a tvořivosti žáků
- Zdokonalení pohybové dovednosti žáků, jejich schopnost výrazu pohybem, a rytmické cítění
- Rozvoj plynulosti a barvitosti mluvního projevu žáků

5.3. Divadelní dovednosti

- Rozvoj schopnosti ztvárnit výraz těla pohybem
- Rozvoj rytmického cítění a smyslu pro gradaci
- Komunikace a to jak verbální, tak neverbální.
- Vést žáky k porozumění dramatičnosti a divadlu
- Uvést jedince do divadelního umění
- Schopnost reagovat na podněty a situace
- Schopnost jednat v improvizacích sám i se skupinou
- Přijímat navozenou situaci a jednat v ní
- Rozvoj schopnosti přijmout roli a jednat v ní
- Schopnost empatie - vcítit se do pocitů a jednání druhého
- Směřovat práci v roli k hlubší charakterizaci postavy
- Variovat, přehrávat a fixovat základní situaci
- Tvarovat a strukturovat dramatickou situaci
- Učit zvládat prostor

6. Výběr témat a krátkodobé cíle

6.1. Povodně

Téma povodně jsem vybrala, protože je pro oblast Lysolaj a blízkého okolí velmi aktuální. Povodně v roce 2002 zasáhly bydliště několika rodin žáků místní školy, kde jsem praktickou část diplomové práce realizovala. Na začátku školního roku žáci sami na toto téma živě diskutovali, a proto jsem se rozhodla využít jejich momentálního zaujetí.

Toto strukturované drama (dále jen SD) se skládá ze tří bloků – rodina, evakuace a rabování.

6.1.1. Cíle SD Povodně

- uvědomění si rodinných hodnot
- schopnost řešit krizovou situaci – evakuaci, život v centrálním evakuačním táboře, návrat domů, rabování
- rozvoj komunikačních schopností – umět vyjádřit své myšlenky, postoje a pocity, tak aby byly druhým srozumitelné a jasné
- schopnost empatie – umět se vcítit do pocitů a prožívání jiných osob
- rozvoj sociálního cítění – rozvoj schopnosti spolupráce, sounáležitosti a vhodné reakce na podněty druhých a práce ve skupině
- emocionální rozvoj – umět pracovat s různými druhy emocí
- rozvoj tvořivosti a obrazotvornosti – umět si vytvořit novou realitu (hra na jako) pro práci s tématem
- seznámit a naučit děti techniky SD – vstup do role, živé obrazy, živé obrazy s oživením osob, živé obrazy s rozehráním, plynulé střídání živých obrazů, diskuse v rolích, vyprávění, společná kresba, reflexe v kruhu

6.2. Boj o nezávislost Skotska

Boj o nezávislost Skotska jsem zvolila proto, aby žáci dokázali pracovat i v jiné než současné době. Období středověku jsem vybrala zcela záměrně, abych zabránila některým žákům řešit problém např. odletem s vrtulníkem.

Příběh Williama Wallace mě velmi inspiroval nejen svou dobou, ale zároveň i jeho tragickým koncem, který však neznamenal jeho prohru v boji o svobodu skotského lidu. Wallaceova snaha o osvobození Skotska se zpočátku zdála být naprosto marná, dokázal však strhnout většinu národa na svou stranu a ovlivnit tím chod dějin. Touto historickou skutečností jsem chtěla žákům ukázat, že i za těžkých podmínek lze dojít k vytyčenému cíli, tedy pokud je člověk o něm pevně přesvědčen.

6.2.1. Cíle SD Boj o nezávislost Skotska

- seznámení s historickým obdobím a problematikou politiky Skotska a Anglie
- schopnost uvědomit si rozdílnost kultury, doby, víry atp.
- rozvoj komunikačních schopností – argumentace, obhajoba vlastních postojů a názorů
- rozvoj empatie – schopnost vcítit se do prožitků jednotlivých postav a pokusit se s jejich pocity pracovat
- rozvoj sociálního cítění – rozvoj schopnosti spolupráce, sounáležitosti a vhodné reakce na podněty druhých a práce ve skupině
- rozvoj fantazie – schopnost žáků překročit hranice současnosti a pohybovat se v době dávno minulé
- upevnit a dále rozvíjet zvládání technik SD – vyprávění, živé obrazy, nepřipravená improvizace, učitel v roli, rozhodování v roli, modelování živých obrazů, obřad, schůze v rolích, vytváření zprávy, soud, poprava - poslední slova (v roli), reflexe v kruhu
- využití práce s prostorem a orientace v něm

6.3. Dva roky prázdnin

Téma Dva roky prázdnin, jsem vybrala z toho důvodu, že hlavními hrdiny jsou děti přibližně stejné věkové kategorie jako v obou mých skupinách a které jsou díky okolnostem odkázány samy na sebe. Jde o část slavného románu J. Verna, jenž se odehrává na opuštěném ostrově v Tichém oceánu v roce 1860. Ač se jedná opět o drama z jiné doby, domnívám se, že to nebude činit žádné problémy, protože otázka záchrany vlastního života je aktuální v každé době.

6.3.1. Cíle SD 'Dva roky prázdnin

- ukázat, jak silný může být kolektiv, který drží pohromadě
- schopnost spolupráce při skupinové práci dětí
- vzájemná tolerance nápadů, názorů, možností řešení apod.
- rozvoj komunikačních dovedností – verbálních (schopnost argumentovat a formulovat myšlenku) i neverbálních (výraz, postoj)
- schopnost empatie – umět se vcítit do pocitů a prožívání jiných osob
- zkušenost s různým druhem emocí (ztroskotání bez možnosti návratu domů)
- posílit zdravé sebevědomí – uvědomění si, že každý je užitečný a potřebný
- rozvoj tvořivosti a obrazotvornosti - umět si vytvořit novou realitu (hra na jako) pro práci s tématem
- zvládání technik SD – učitel v roli, zápis faktů, četba, společné vyprávění, kouzelná hůlka, živé obrazy, plynulé střídání živých obrazů, živý obraz s rozehráním, posun v čase, připravená improvizace, společná kresba, zvuková kulisa, rozhodování se v rolích, porada v rolích, diskuse, hlasování, reflexe
- zvládání prostoru

Realizace na 1. stupni

Část své diplomové práce jsem realizovala na 1. stupni ZŠ, pro který byl otevřen zájmový kroužek Dramatická výchova. Skupinu navštěvovali žáci z první a páté třídy v celkovém počtu devíti dětí. Byly zde tedy děti šestileté a jedenácti až dvanáctileté.

V této skupině byla přítomna žákyně s problémovým chováním (Zuzka), které souvisí zřejmě i s jejím umístěním do pěstounské péče. Tato žákyně neustále vyžadovala pozornost, kterou byla ochotna si vynucovat extrémním způsobem např. ohrožování vlastního zdraví během vyučování apod.

Výuka byla realizována v tělocvičně základní školy, která byla za tímto účelem vyhrazena. Kroužek se koná jednou týdně s časovou dotací 45 minut.

7. Povodně

7.1. Rodina

Počet dětí: 9

Pozdrav

„Jedna dvanda, třinda špánek,

kouzlím, kouzlím zaříkánek.

Klikyháky, třesky plesky,

ať je nám tu spolu hezky."

Hlasování o názvu skupiny

Instrukce:

„Dneska začneme hlasováním o názvu naší skupiny dramaťáčků. Každý řekněte jeden návrh a o něj budeme hlasovat zvednutím ruky. Všichni si pamatujte počet hlasů, který váš název dostane."

Průběh:

Děti dlouho nepřemýšlely o pojmenování své skupiny a hned začaly sdělovat vlastní nápady. Děti navrhovaly např. Lvíčata, Mumínci, Zelvičky, Rošťáci, Hadi a Hrošíci. Nejvíce hlasů dostal návrh Hrošíci (6 hlasů), a tak jsme se shodli, že se budeme jmenovat Hrošíci. Zuzka začala protestovat: „Ježiši Hrošíci, to je trapný...". Zeptala jsem se, proč pro tento název tedy hlasovala a ona odpověděla: „No jo, jé to je teda sranda... jsme Hrošíci! To je dobrý."

Pro zahřátí – „Na příšeru" – obdoba hry na honěnou

Instrukce:

Ten, kdo chytá, je příšera (šklebí se, je nahrbený, vydává příšerné zvuky,...), ostatní prchají, aby je příšera nepolapila. Zachránit se mohou, pokud se dvě děti obejmout – ne však dvakrát se stejným hráčem. Ve hře se neběhá, aby příšera měla šanci polapit nějakého hráče.

Povídání v kruhu

Instrukce:

Co pro nás znamená domov? Rodina? – Každé dítě sděluje, co pro něj domov a rodina představuje.

Průběh:

Většina dětí odpovídala, že domov pro ně znamená všechno, život, bezpečí, jistotu. Matěj se začal smát a říkal, že domov je pro něj nuda – nikdy nebyl na táboře, na školce v přírodě, na škole v přírodě a nikdy nebyl bez rodičů na prázdninách. Z toho usuzuji, že z toho důvodu nedokázal popsat, co všechno pro něj domov a rodina představuje. Když přišla řada na Zuzanu, řekla, že její rodina pro ni nic neznamená, protože máma se jí do žákovské podepsala jako „pěstoun". Chtěla, aby si ji k sobě vzala paní učitelka Semlerová z 1. třídy.

Rozdělení do skupin

Instrukce:

Každá skupina představuje rodinu – mají za úkol si rozdělit role tak, aby nikdo nehrál zvíře ani malé dítě.

Průběh:

Rozálka se styděla a nechtěla si zvolit žádnou roli. Nabídla jsem jí, aby se stala na chvíli druhou paní učitelkou a tím mi pomáhala. Uzavřela jsem s Rozálkou dohodu: „Já teď půjdu k lavičkám, když za mnou přijdeš, budu vědět, že mi budeš chtít pomoci, když tu zůstaneš, budu vědět, že patříš k jedné z rodin, ano?" Rozálka zůstala a zvolila si roli starší dcery Lucky.

Práce ve skupinách

Instrukce:

Každá skupina dostane papír, který představuje pozemek, kde rodina bydlí. Žáci mají čas na to, aby nakreslili, co všechno se na jejich pozemku nachází (dům, garáž, bazén,...).

Průběh:

Do kreslení se zapojily všechny děti. Pracovaly společně a velice soustředěně. Ani u jedné skupiny nedošlo k hádce či jinému nedorozumění.

Představení rodin

Instrukce:

Skupiny se navzájem představí - jméno rodiny, jména konkrétních osob i jakou roli v rodině zaujímají.

Průběh:

První skupina se představila jako rodina Hrošíků. Patřila do ni Viki, Rozálka, Natálka W. a Dorotka. U druhé skupiny, kde byla Zuzka, Natálka B., Natálka P., Jakub a Matěj, vznikl konflikt při hledání společného jména. Zuzka neustále prosazovala, aby

se jmenovali Semlerovi po paní učitelce z 1. třídy. Ve skupině však byli prvňáci a ti se jmenovat Semlerovi nechtěli. Nakonec se celá skupina dohodla na jménu Horáčkovi.

Živý obraz – „sobotní odpoledne"

Instrukce:

Žáci ve skupinách utvoří takový živý obraz, který charakterizuje život v jimi zvolené rodině. Z obrazu by mělo být jasné, jak vypadá jejich sobotní odpoledne. Žákům zůstávají role, které si vybrali v předchozí činnosti.

Oživení jednotlivých osob

Instrukce:

Učitel obchází pomalu sochy a koho se dotkne, ten prozradí, kdo je a co zrovna dělá. Tímto způsobem obejde všechny zúčastněné žáky. Vždy mluví jen „oživená" socha, ostatní jsou ve štronzu.

Průběh:

Některým dětem při této činnosti dělalo problém vydržet bez hnutí a povídání. Většinou se jednalo o žáky první třídy, ale stačilo jen zopakovat „ŠTRONZO" a oni opravdu zkameněli.

Rozehrání obrazu

Instrukce:

„Lusknutím prstů vaše obrazy oživím. Vaše rodiny začnou žít sobotní odpoledne. Máte své role, svůj domov, svou rodinu. Až uslyšíte mé tlesknutí, bude to signál pro ŠTRONZO."

Průběh:

Obě skupiny se vžily do svých rolí a velice živě pracovaly. Jakmile se v jedné ze skupin chování dětí přiostřilo, tleskla jsem a skupiny okamžitě ztuhly.

Problém nastal v rodině Horáčků. Konflikt vznikl mezi Zuzkou, která hrála dceru píšící úkoly, a Natálkou P., která představovala její mámu. Natálka P. v roli Zuzce

neustále opakovala, ať ty úkoly píše pořádně, a naznačila, že Zuzce dává pohlavek...Zuzka se naštvala a Natálce P. pohlavek vrátila.

Povídání v kruhu

Instrukce:

Co vzniklo v rodině za problém? Jaké tam jsou vztahy? Jaký je rozdíl mezi rodinami?

Průběh:

Každý dostal slovo, aby se k vzniklé situaci vyjádřil. Všichni se shodli na tom, že v rodině Horáčků není něco v pořádku. Většina dětí usoudila, že mnohem lepší život byl u Hrošíků. Zeptala jsem se:„Co nebylo v pořádku?" Dětem nejvíce vadilo, že členové rodiny Horáčků spolu nekomunikovali, že tam bylo napětí a nepříjemná atmosféra.

Otázka na příště: „Čím to mohlo být způsobené?"

Průběh:

Bylo po zvonění a my přetahovali do další hodiny. Poprosila jsem děti, aby se zkusily zamyslet nad tím, proč to v jedné rodině fungovalo a v druhé nikoli. Co to mohlo způsobovat?

Rozloučení

„Jedna dvanda, třinda špánek,

kouzlím, kouzlím zaříkánek.

Klikyháky, třesky plesky,

ať je nám tu příště hezky."

7.2. Evakuace

Počet dětí: 8

Přivítání

„Jedna dvanda, třinda spánek,

kouzlím, kouzlím zaříkánek.

Klikyháky, třesky plesky,

ať je nám tu spolu hezky."

Průběh:

Po začátku hodiny jsem si uvědomila, že jsme se zapomněli společně přivítat. „Je, děti my úplně na něco zapomněli." „Přivítáni!!!" zvolala Natálka P. a dodala: „Já bych vám to připomněla, ale zapomněla jsem na to." Po uvítání jsem se dětí zeptala, jestli by se nechtěly proběhnout a děti na mě začaly volat: „Jó, na příšeru, ty budeš příšera..." Na přání dětí jsem opět zařadila hru Na příšeru. Po honičce jsem se všech zeptala: „Vrátíme se společně dneska do rodin z břehu Vltavy?" K mému údivu se tělocvičnou ozvalo radostné „JÓÓÓ!!!"

Živý obraz – „sobotní odpoledne"

Instrukce:

„Rozdělte se opět do rodin, které jste si minulou hodinu vytvořili a zopakujte si, kdo jakou roli má, jaké vztahy mezi vámi jsou atd. Zkuste vytvořit živý obraz toho, co jste dělali v sobotu odpoledne (v minulé hodině)."

Průběh:

Všichni si začali vzpomínat na své role: Natálka B. všem připomněla, že byla babička, která spala. Viki si vzpomněla, že představovala otce rodiny a Natálka P. oznámila Matějovi, že psal úkoly. Ani jedna ze skupin nevytvořila živý obraz, jak znělo

zadání. Skupiny automaticky rozehrávaly sobotní odpoledne. Tleskla jsem a řekla ŠTRONZO. Všichni na tento signál zkameněli.

Oživení jednotlivých osob

Instrukce:

„Všechny vás obejdu a dotknu se každé sochy. Můj dotek vás oživí a vy mi řeknete, co právě teď vaše postava dělá."

Průběh:

Natálka B. – „Jsem babička, jsem v obýváku a přemýšlím."
Natálka P. – „Jsem máma a vařím."
Matěj – „ Jsem brácha Zuzky a píšu úkoly."
Kuba – „Jsem táta Kuba a opravuju elektriku."

} *HORÁKOVI*

Viki – „Jsem táta a jsem po obědě, máme hodinku klidu."
Rozálka – „Já taky..." (hodně se stydí a drží se stále u Viki)
Dorotka – „Já jsem máma a šla jsem se přichystat k odpočinku."
Natálka W. – „Já taky."

} *HROŠÍKOVI*

Rozehrání obrazu

Instrukce:

„Lusknutím prstů obrazy oživím a rodiny začnou žít své sobotní odpoledne. Každý z vás má svou roli, svůj domov, svou rodinu. Tlesknutí pro vás bude znamenat ŠTRONZO.

Průběh:

Natálka P. hraje maminku a kontroluje neustále syna (Matěje), jak píše úkoly. „Nečmárej ty úkoly, povídám." Hru jsem zastavila, když se u této scénky začaly vztahy přiostřovat.

Oživení jednotlivých osob

Instrukce:

Učitel obejde pomalu sochy a koho se dotkne, řekne, kdo je a co zrovna dělá. Vždy mluví jen „oživená" socha, ostatní jsou ve štronzu. Ti, co nejsou oživeni, dění pečlivě sledují…

Průběh:

Já: „Já se zeptám maminko, tedy pokud mohu, co tu vzniklo za problém s vaším synem?"

Natálka P.: „Píše špatně úkoly a to se mi nelíbí."

Do řeči skočí syn Matěj (uculuje se): „Já jsem ji chtěl zmlátit…"

Já: „Zmlátit maminku a proč?"

Matěj: „Já jsem to měl dobře!"

Já: „ A proto bys zmlátil maminku?" Matěj (tváří se provinile): „Asi ne, to je blbý."

Zprávy v rozhlase

Instrukce:

„Pojďte do kroužku hezky se položte a zavřete oči."

Obě rodiny jsou teď v obývacím pokoji svého domu. Je odpoledne, pět hodin a posloucháte rádio, z kterého se z ničeho nic ozve:

„Pozor, pozor!!! Mimořádné zpravodajství Českého rozhlasu. Hladina Vltavy, Sázavy a Berounky bude v nejbližších hodinách stále stoupat, minimálně v následujících dvou dnech se očekávají přívalové deště a podle sdělení Státního hydrologického ústavu bude Vltava kulminovat až zítra kolem 23. hodiny. Průtok v Praze se očekává 4300 m^3/vteřinu. Z toho důvodu vyhlašuje magistrát hlavního města Prahy stav ohrožení ve všech oblastech přiléhajících k toku Vltavy a Berounky. Ve všech uvedených oblastech, počínaje dnešní 18. hodinou, je vyhlášena povinná evakuace všeho obyvatelstva. Obyvatelé postižených oblastí jsou povinni uposlechnout nařízení příslušníků armády ČR, policie a hasičského záchranného sboru."

Průběh:

„Víte co je evakuace?" Matěj: „Musíme uprchnout, opustit to místo, kde bydlíme." „A co se to vlastně stalo?" Matěj: „Stoupla voda..." „A víte, kde ty vaše baráčky stojí?" „U Vltavy." „Kolik vlastně máte času na to, abyste se evakuovali?" Ozve se:„Tři hodiny," a já reaguji: „Tři hodiny? Já říkala, že je pět hodin." Dorotka mi skočí do řeči: „Hodinu máme!" „Hodina je docela málo, jak se cítíte?" Matěj: „To je 60 minut." Natálka P.: „To je málo minuta, to se musí malá, červená ručička otočit šedesátkrát." Dorotka: „No, blbě, bojíme se." A všichni přitakávají. Dorotka dodává: „My jsme doma byli taky vytopený, ale doopravdy, a dělali jsme stany na zahradě, protože jí máme velkou." Dál jsem se ptala ostatních, jak se cítí. Natálka P.: „Hrozně, myslela jsem, že hned odejdeme, mám strašnej strach." Viki: „Já si říkal, že sbalíme jen pár věcí, a hned jdeme. Vzala bych rádio, abych slyšela zprávy." Natálka B.: „Já bych si vzala ty nejdůležitější věci, ty cenné, a jídlo a šla bych asi někam do hotelu." Matěj: „Já bych nejradši vypadnul...nic bych si s sebou nevzal." Kuba: „Já bych si vzal mobil, peníze a všechno potřebný." „Proč myslíš, že je potřebný mobil?" „No třeba, kdyby voda stoupala rychle, tak abychom mohli někam zavolat." Natálka B. křičí: „Honem, honem utíká nám čas!"

Instrukce:

Utvořte tři živé obrazy, které se budou na lusknutí prstem měnit. Jedna skupinka předvádí obrazy a druhá je obecenstvo, poté se skupiny vystřídají.

ŽO „Ráno – nic netuší"

ŽO „Poledne – poslouchají zprávy"

ŽO „Večer – evakuace"

Plynulé střídání obrazů – tempo určuje učitel

Instrukce:

Poslední ŽO se na tlesknutí rozehraje. Učitel zdůrazňuje fakt, že rodiny se znají, jsou to sousedi a mají stejný problém. Na tlesknutí štronzo. Všichni zúčastnění si vzniklý ŽO prohlédnou.

Průběh:

HORÁKOVI

ŽO „Ráno – nic netuší"

Natálka P.: „Vařím a nedosáhnu na sporák."

Natálka B.: „Neustále přemýšlím."

Matěj: „Píšu úkoly."

Kuba: „Ještě jsem v posteli."

ŽO „Poledne – poslouchají zprávy"

Natálka P.: „Já myslím na šneka babičku, aby to stihla a na děti a myslim, že si dělali prču v tom rádiu."

Matěj: „Snažim se uprchnout."

Natálka B.: „Přicházím na to, že povodně jsou skoro každý rok."

Kuba: „No, abychom to všechno zvládli."

ŽO „Večer – evakuace"

Poslední živý obraz se rozehrál. Nejlépe to podle dětí zvládala babička, která hledala kufry a snažila se zabalit. Poté jsme se dozvěděli, že kufry zabalila už maminka a odnáší je akorát do auta. „Asi nás to zaplaví i s autem, protože silnice je pod vodou...," komentovala to Natálka P.. Ke konci scénky všichni utíkali a nikdo nemyslel na babičku, která se loudala vzadu.

HROŠÍKOVI

ŽO „Ráno – nic netuší"

Viki: „Nejdřív jsem udělal snídani, a pak jsem šel probudit ostatní." A ostatní snídají.

ŽO „Poledne – poslouchají zprávy"

Viki: „Říkám si: Pane bože, co nás to postihlo."

Dorotka: „Mám pocit, že se zbláznim."

Natálka W.: „Musim vypadnou co nejdřív s věcma, které potřebuju."

Rozálka: „Bojim se."

ZO „Večer – evakuace"

Obecenstvo si typuje, co se vlastně děje. Později se dozvídáme, že si balí věci, Dorka se drží manžela, táta balí hodně jídla...

Povídání v kruhu

Instrukce:

Jaké bylo rozhodování, co si s sebou vzít a co nechat na pospas vodě? Jak se členové rodiny cítili? Co by změnili, kdyby měli možnost vrátit čas? Co udělali správně a co naopak udělali špatně?

Průběh:

Zeptala jsem se dětí, která rodina, při evakuaci reagovala na danou situaci lépe a Natálka P. mi odpověděla: „Hrošíkovi, protože mi zapomněli na babičku." A Natálka B. dodává: „Hlavně všechno dělali společně..." Pak všichni říkali, co by si vzali, kdyby se to stalo doopravdy. Všichni, kdo mají domácího mazlíčka, by ho vzali jako prvního, ostatní by si brali pití, jídlo, hračky, oblečení apod.

Rozloučení

„Jedna dvanda, třinda špánek,

kouzlím, kouzlím zaříkánek.

Klikyháky, třesky plesky,

ať je nám tu spolu hezky."

7.3. Rabování

Počet dětí: 9

Přivítání

„Jedna dvanda, třinda špánek,

kouzlím, kouzlím zaříkánek.

Klikyháky, třesky plesky,

ať je nám tu spolu hezky."

Průběh:

Děti mi naše uvítací zaklínadlo připomínaly a aniž bych stačila cokoli dodat, už stáli v kroužku a volaly na mě, ať jdu taky...

Úvod

Instrukce:

Protože tu minule Zuzka s námi nebyla, budeme jí vyprávět, co se v rodině Hrošíků a Horáčků odehrálo. Každý řekne jednu větu a postupně se vystřídáme všichni.

Průběh:

Ještě než jsem začala seznamovat děti s mým záměrem, Natálka P. se začala uculovat a povídala všem v kroužku: „Hrozně mě zajímá, jak to dopadne. To bylo hrozný, jak jsme museli pryč." Pak jsem řekla instrukci a začalo vypravování událostí z minulé hodiny. Zuzka poslouchala, nevyrušovala.

Práce ve skupinách (rodiny)

Instrukce:

„Jelikož došlo k naprostému selhání dopravy, rodiny z okolí Vltavy budou dopraveny vojenským transportem do centrálního evakuačního tábora na Strahově..."

Každá skupina dostane papír, který představuje místo, kam se rodina odebrala po povinné evakuaci. Mají čas na to, aby ztvárnili vše, co se na místě nachází, kde se ocitli poprvé v životě. U sebe mají jen věci, které si stihli vzít – nic víc. Ostatní by měli z obrázku pochopit, jakou má dané místo atmosféru.

Každá rodina se dostala do jiné části evakuačního tábora, kde nikoho neznají.

Průběh:

U této skupiny dětí z prvního stupně jsem si všimla, že si užívá, když je do hodiny zapojena společná kresba, a ani jim to nezabere příliš času...Jen co skupiny obrázky dodělaly, už jsem slyšela: „Paní učitelko, paní učitelko...mi vám to chceme ukázat, jaký to tam je...“

Představení místa ostatním

Instrukce:

Skupina popíše ostatním místo, kam se museli z důvodu povodní odebrat (jak se tam cítí, jak na ně působí, co je tam za vybavení, kde spí atd.).

Průběh:

Obě skupiny se shodly na tom, že pobyt v táboře asi nebude jednoduchý, protože tam pořád prší a je všechno zablácené atd. Viki prohlásila: „To nebude dobrý...my totiž dostali děravej stan...to nevim jak to tu vydržíme.“ Zuzka také tvrdila, že je to hrozný. Natálka P.: „Je blbý tam, protože pořád prší, svítí sluníčko a je duha a všude jsou jenom šedivý mraky...“ Na to ostatní reagovali, že nemůže svítit sluníčko, když jsou na obloze jen šedivé mraky...Natálka se zamyslela a opravila se: „Ono se to totiž strašně střídá...“ Natálka W. se nejvíce strachovala o věci: „Ať je to tu, jaké chce, co náš domov?“ Viki: „Pořád tam pršelo...“

Živé obrazy a jejich plynulé střídání (tempo určuje učitel)

Instrukce:

Každá skupina vytvoří takový živý obraz, který vystihuje atmosféru v táboře v různém časovém sledu. Jsou na místě, kde nemají soukromí, omezený přístup k potravinám a vodě, bez svého oblečení a bez přátel…

ŽO „ Noc – těsně po příjezdu“

ŽO „ Po 14 dnech – hodina před návratem domů“

Poslední ŽO se na tlesknutí rozehraje a tlesknutím se opět ukončí. Ostatní pozorně sledují veškerý průběh.

Průběh:

Tato metoda děti naprosto uchvátila, zvlášť když se rozehrává poslední obraz. Matěj, Kuba a Natálka P. (všichni z první třídy) volali: „A budeme to zase na tlesknutí rozehrávat? Budeme hrát? Na tlesknutí zase?“ Když jsem odpověděla, že ano, ozvalo se: „JUPÍÍÍ... “ Živé obrazy byly úžasné především proto, že děti opravdu měnily výrazy ve tvářích, a když jsem tleskla u druhého obrazu, radostně po sobě začali skákat a volat, jek se těší domů.

Práce ve skupinách

Instrukce:

Rodiny se vracejí do svých domovů…ty voda neponičila a mohou se tam bez problémů nastěhovat. Měli opravdu štěstí. I když se jim voda vyhnula, jejich domy byly naprosto vyrabované. Vše, co by se dalo zpeněžit, bylo pryč.

ŽO „První vteřiny doma“

Učitel obchází „sochy“ a dotknutím je oživí – mohou tak povědět co si myslí nebo cítí… Mluví jen oživená „socha“ a ostatní jsou ve štronzu. Nakonec se obraz tlesknutím rozehraje a ukončí.

Navození nové situace a diskuse v rolích

Instrukce:

Rodiny společně uklízí okolí a všimnou si, že osoba, kterou důvěrně znají (jde o souseda) se vloupává k jiným sousedům…Všichni členové rodin se sešli např. u Klausů a řeší problém, zda člověka, kterého znají, mají nahlásit policii, nebo zda si s ním jen promluvit…

Průběh:

Nejprve všichni volali jeden přes druhého: „Zavoláme policii!" Ovšem Natálka P. na to: „Nemůžeme, ukradli nám telefon…to je hrůza…" Zuzka se přihlásila a vzala si slovo: „Dyť to je trestnej čin…to se musej zavolat policajti, ne? Nebo bych za nim šla tam dovnitř…" Já: „Ale to bys vnikla na cizí pozemek a do cizího domu a to by pak mohlo být chápáno taky jako pokus o trestný čin." A Zuzka: „ To je vlastně fakt, tohleto…" „ A co s ním promluvit, vždyť ho známe…," řekla Viki, ale s velkým úspěchem se nesetkala. Padaly tu i návrhy na připravení léčky a polapení padoucha při činu… „Co když je nebezpečnej…vždyť ho známe jen od vidění?" Nakonec jsme se shodli, že zavolat policii by bylo nejrozumnější.

Reflexe v kruhu

Instrukce:

Je to žalování, nebo ne a proč? Kdy jde o žalování a kdy ne?

Průběh:

„To přece není žalování, tohle se musí, to je trestný…žalování je, když někdo třeba běhá po chodbě a já bych to šla říct vám, že tam běhaj…," začala sama od sebe Zuzka. Zeptala jsem se, jestli by mohl být případ, kdy nepůjde o krádež a přesto je správné to někomu říct. „No třeba kdyby se někomu ubližovalo!" vykřikla Viki. Tak jsem se zeptala… „A co kdyby ten člověk ubližoval sám sobě? Co v takovém případě?" a Zuzka okamžitě reagovala: „Jako kdyby třeba fetoval? To by taky ten člověk měl

říct...“ Natálka P. „To bysme vlastně dělali pro něj...aby byl zdravej přece.“ „A pak bysme už mohli volat jenom sanitku, že jo?“ přidala se malá Natálka P.

Rozloučení

„Jedna dvanda, třinda spánek,
kouzlím, kouzlím zaříkánek.
Klikyháky, třesky plesky,
ať je nám tu příště hezky.“

7.4. Reflexe SD Povodně

SD Povodně bylo první v pořadí a žáci se během něj seznámili s technikami jako např. Živý obraz, živý obraz s rozehráním, společná kresba, povídání v kruhu, vypravování atd.

Mohu konstatovat, že děti po celou dobu realizace všech tří částí dramatu pracovaly velmi soustředěně a přesně podle instrukcí. Zpočátku se objevilo několik neshod, které vznikly mezi Zuzkou z 5. třídy a žáky z 1. třídy. Nutno však dodat, že nešlo o hádky či špatnou spolupráci mezi nimi. Neshody, které během dramatu vznikly, souvisely vždy s tématem. Zajímavé bylo sledovat, jak jsou žáci z prvních tříd schopni diskutovat s o čtyři roky staršími dětmi, a jak jsou starší děti ochotny jejich argumenty přijímat. Lze tedy říci, že tato skupina je velmi otevřená k jakékoli diskusi a není rozdíl, zda se ke slovu dostane žák první či páté třídy, protože všichni se navzájem respektují.

Další zajímavostí byla schopnost žáků vstupovat do rolí. Ač se všichni s technikami setkali poprvé, na jejich práci to nebylo téměř znát. Jen u živých obrazů jsem musela několikrát připomenout „ŠTRONZO“, protože děti samovolně situace rozehrávaly. O tom co žáci viděli v práci druhých, byli schopni hovořit, komentovat dění v hodině, formulovat své myšlenky. Celkově lze říci, že ač jde o skupinu začátečníků, pracují všichni na velmi vysoké úrovni.

8. Boj o nezávislost Skotska

Počet dětí: 7

Úvod – pozdrav

„Jedna dvanda, třinda spánek,

kouzlím, kouzlím zaříkánek.

Klikyháky, třesky plesky,

ať je nám tu spolu hezky."

Pro zahřátí – „Zlý král" – obdoba hry na honěnou

Ten, kdo chytá, je zlý král Eduard I., ostatní jsou skotský lid a prchají, aby je král nepolapil a nepotrestal…zachránit se můžou, pokud se dvě děti obejmou – ne však dvakrát se stejným hráčem.

Úvod - Vyprávění v kruhu

Vyprávění:

Kdysi dávno ve Skotsku vládl dobrý král John Balliol. Miloval svou zem a odmítal se podílet na válce Anglie proti Francii, a tak uzavřel s francouzským králem Filipem IV. obrannou dohodu. Krutý anglický král Eduard I. tak získal důvod obsadit Skotko a připojit ho ke své anglické říši. Král Belliol byl sesazen, byly mu odebrány symboly královské moci a byl uvězněn. Skotsko na tom nebylo nikdy hůř…anglický král týrá Skotsko, Angličané rabují a plení vesnice i města. Skotský lid je nesvobodný a musí bojovat o svou svobodu a nezávislost…a tehdy se objevuje William Wallace, který se stal nadějí pro celé Skotsko.

Průběh:

Natálka P. si myslela, že když Angličané plenili, tak to znamenalo, že nosili plíny, a tak jsme si společně vysvětlovali význam tohoto slova. Zeptala jsem se dětí jak,

se Skoti ve své zemi asi cítili... Viki:„Strašně ponížen,“ ostatní odpovídali: „Hrozně, špatně,...“

Živé obrazy

Instrukce:

Skupina má za úkol vytvořit takové 2 živé obrazy, které by co nejvíce vystihovaly atmosféru ve Skotsku za vlády Johna Balliola a po jeho sesazení za vlády anglického krále Eduarda I. Z obrazů by mělo být jasné, co se změnilo.

ŽO – „Skotsko za vlády Johna Balliola“

ŽO – „Skotsko po sesazení Johna Balliola“

Průběh:

V obrazu za vlády Belliola děti ztvárňovaly lidi procházející se přírodou, na tržišti a pracující na zahradě. V druhém obrazu se objevil Skot prosící krále Eduarda o milost, Osoba sbírající kytičky, Skoti schovávající se a prchající před anglickými vojáky.

Nepřipravená improvizace

Instrukce:

Williama Wallace je bojovník proti Angličanům. Je přesvědčen, že bez svobody nemá cenu žít. Jednoho dne na hradě Dundee se střetne se synem velitele hradu Selbym juniorem a jeho kumpány. William je zaujal svou dvoumetrovou postavou a výrazným zeleným pláštěm. Skupina Wallace obstoupí a mladý Selby jej začne provokovat.

Scénka se zastaví, jakmile bude jasné, jak se v té chvíli William Wallace zachoval.

Průběh:

Viki si vybrala roli Williama a role Selbiho padla na Natálku, ostatní se stali Selbiho kumpány. Po rozehrání bylo jasné, že Selby Williama zabije, proto jsem tleskla na znamení štronza a nahradila pouze Williama. Všichni účastníci zůstali ve štronzu a já v roli jsem názorně ukázala, jak vše ve skutečnosti dopadlo.

Vypravování

Horkokrevný Wallace skupinu Angličanů přemůže a mizí v davu lidí. Tajně se žení s Marion, kterou, ve snaze chytit Wallace, nechává zajmout a popravit guvernér města Lanark. William se chce pomstít. Od této chvíle se Angličané stávají jeho nepřáteli. Touto pomstou se dostal poprvé do povědomí krutého anglického krále Eduarda I. Od té doby začala partyzánská válka Williama a jeho přívrženců. William se schovával po lesích a stále se k němu přidávali noví a noví muži připravení bojovat za svobodu Skotska…

Průběh:

Zeptala jsem se dětí, jaký tedy William Wallace byl? „Byl dobrý a bojoval pro lidi." „ Byl to hrdina a byl strašně moc statečný." Řekla jsem dětem, že to byl spíš vrah, když takhle zabil Selbiho a spoustu jiných a jiné zranil. Všichni začali křičet: „NEEE, to není pravda, oni mu zabili Marion a týrali lidi. On byl hodný."

Učitel v roli Williama Wallace

Instrukce pro děti:

William Wallace svým zápalem a vytrvalostí strhává na svou stranu další nespokojence a mění soukromé povstání na celonárodní. K prvnímu střetu s anglickou armádou dochází 11. září 1297.

Vy všichni jste Skotové a toužíte po svobodě, anglická armáda má však velkou přesilu a je jen málo pravděpodobné, že bitvu vyhrajete. Král nabízí propůjčení statku každému, kdo se vzdá, další podmínkou je, že z něj musí platit daň. Přijíždí William Wallace, aby k vám promluvil.

Instrukce pro učitele:

Ukázat dětem Wallace jako člověka, který bojuje a věří ve svobodu a nezávislost Skotska.

Řeč učitele v roli Williama Wallace

„Synové Skotska, jsem William Wallace a vidím tu armádu mého odhodlaného lidu. Přišli jste bojovat jako svobodní a jste svobodní! Co budete dělat bez svobody? Bojujte! V boji můžete zemřít, utečte a budete žít alespoň na chvíli a na smrtelné posteli za mnoho let budete chtít vyměnit prožité dny za jedinou možnost vrátit se sem a říct svým nepřátelům, že si mohou vzít vaše životy, ale nikdy vaši SVOBODU…“

Rozhodování Skotů - dát se na stranu Wallace nebo přijmout úplatek krále

Instrukce:

Na jedné straně místnosti je koruna jako symbol anglického krále Eduarda I. a na druhé straně meč a černý plášť Williama Wallace jako symbol svobody skotského lidu. Každé dítě se musí rozhodnout a svou volbu odůvodnit…

Průběh:

Na stranu Wallace se dali všichni kromě Matěje, který řekl, že se bojí krále, takže se nechá uplatit a vybral si stranu, kde ležela zlatá koruna. Natálka P.: „Půjdu s Wallacem, abych zachránila ostatní.“ Viki: „Budu bojovat za lepší budoucnost naší země!“ Jakub: „Já bych nejdřív bojoval na straně Williama Wallace, a pak bych utekl.“

Závěr - povídání v kruhu + zápis na papír

Instrukce:

Jaký vlastně byl William Wallace? O co mu šlo? Proč nenáviděl Angličany?

Na jednom papíru je podobizna Eduarda I. a na druhém podobizna Williama Wallace. Ke každému obrazu napište, co všechno jsme se o něm dozvěděli.

Průběh:

Viz příloha č. 1

Rozloučení

Viz předchozí hodiny

Boj o nezávislost Skotska

Počet dětí: 6

Úvod – pozdrav

„Jedna dvanda, třinda spánek,

kouzlím, kouzlím zaříkánek.

Klikyháky, třesky plesky,

ať je nám tu spolu hezky."

Úvod – Společné vyprávění

Instrukce:

Každý vypráví po jedné větě, co všechno se minulou hodinu stalo.

Průběh:

Minulý týden chyběla Zuzka, takže vůbec netušila, kdo to byl William Wallace a proč bojoval proti Angličanům... Vypravování jsem začala já a ostatní se postupně přidávali, nakonec jsem vyprávění i uzavřela.

Pro vstup do tématu - učitel v roli Williama Wallace

Instrukce pro děti:

William Wallace svým zápalem a vytrvalostí strhává na svou stranu další nespokojence a mění soukromé povstání na celonárodní. K prvnímu střetu s anglickou armádou dochází 11. září 1297.

Vy všichni jste Skotové a toužíte po svobodě, anglická armáda má však velkou přesilu a je jen málo pravděpodobné, že bitvu vyhrajete. Král nabízí propůjčení statku každému, kdo se vzdá, další podmínkou je, že z něj musí platit daň. Přijíždí William Wallace, aby k vám promluvil.

„Synové Skotska, jsem William Wallace a vidím tu armádu mého odhodlaného lidu. Přišli jste bojovat jako svobodní a jste svobodní! Co budete dělat bez svobody? Bojujte! V boji můžete zemřít, utečte a budete žít alespoň na chvíli a na smrtelné posteli za mnoho let budete chtít vyměnit prožité dny za jedinou možnost vrátit se sem a říct svým nepřátelům, že si mohou vzít vaše životy, ale nikdy vaši SVOBODU…"

Rozhodování Skotů - dát se na stranu Wallace nebo přijmout úplatek krále

Instrukce:

Na jedné straně místnosti je koruna jako symbol anglického krále Eduarda I. a na druhé straně stojí učitel v roli Williama Wallace jako symbol svobody skotského lidu. Každé dítě se musí rozhodnout a svou volbu odůvodnit…

Průběh:

Tato činnost proběhla rychle, protože ji děti už znaly. Zařadila jsem ji znovu jako motivaci, aby se děti dostaly do děje a to se podařilo.

Živý obraz bitvy

Instrukce pro možnost A

Skupina která si vybrala úplatek od krále, se promění v anglické vojáky a ti, co si vybrali stát na straně Williama Wallace, zůstávají Skoty, kteří věří ve svobodu své země. Stojí proti sobě a čeká je bitva, která může vše rozhodnout.

ŽO – „bitva"

Instrukce pro možnost B

Skotové se nedali zlákat královými úplatky a zůstali věrní svému snu. Bojovali jako lvi a vyhráli. Vyhráli nad anglickou armádou a najednou pocítili, že svoboda se blíží, že tento sen se může stát skutečností.

ŽO – „bitva"

Průběh:

Pracovalo se podle varianty A, kde Kuba a Matěj byli na straně krále a ostatní na straně Skotů. Živý obraz byl výstižný, bylo jasné, kdo s kým bojuje.

Modelování živého obrazu

Instrukce pro učitele:

Všechny děti jsou ve štronzu a učitel modeluje z jejich těl výsledek bitvy. Děti tak zjistí, že William Wallace svou první bitvu vyhrál.

Průběh:

Modelování dětí do různých poloh a vytváření atmosféry výsledku bitvy se dětem velmi líbilo, bylo až neuvěřitelné, jak rychle se nové činnosti přizpůsobily.

Obřad

Instrukce:

Anglická armáda, chlouba evropského rytířstva, je poražena. Tato bitva dala Skotům naději. Nadšení skotští šlechtici v čele s Robertem Brucem, právoplatným dědicem skotského trůnu, pasují Williama Wallace na rytíře a udělují mu titul Ochránce trůnu.

Všichni si zvolí roli, kterou při obřadu budou vykonávat (nižší šlechtic, spolubojovník, přítel, zapisovatel, William Wallace…).

Nejprve utvoří společnou sochu a na tlesknutí sochu rozehrají – proběhne slavnostní ceremonie, kdy je William Wallace pasován na rytíře.

Průběh:

Williama Wallace hrála Zuzka a Matěj ji měl pasovat na rytíře. Protože Matěj přesně nevěděl, jak pasování probíhá, stála jsemu něj, společně jsme drželi meč a pasovali Zuzku v roli Williama na rytíře. Ostatní stáli kolem a tleskali.

Sny

Instrukce:

Děti se rozdělí do dvou skupin:

První skupina bude vytvářet sny Williama Wallace, který má obavy před další bitvou a možnou prohrou, zároveň má radost z vítězství a jeho pasování na rytíře.

Druhá skupina bude vytvářet sny Roberta Bruce I., který přemýšlí, že v další bitvě Wallace nepodpoří, ale je si vědom, že to bude znamenat drtivou porážku Skotů.

Průběh:

Nejdříve skupiny nevěděli, jak sny vytvořit, proto jsem jim řekla, že mohou udělat jen zvukovou kulisu snů. Při demonstraci to vypadalo tak, že jedna skupina ležela na zemi se zavřenýma nebo zakrytýma očima a druhá skupinka chodila kolem a mluvila. Williamovi se zdálo: „Vyhrál jsi, ale další bitvu vyhrát nemusíš." Brucovi se zdálo: „To, co plánuješ je zrada..." „Je to tak lepší, kdyby nás zabili všechny, kdo by byl ve Skotsku králem?"

Povídání v kruhu

Instrukce:

„Jaké byly sny Williama Wallace a Roberta Bruce?"

Průběh:

Děti sny okomentovaly stručně a jasně: „To byly skoro noční můry", „Nebyly to hezký sny..."

Schůze skotské šlechty v Edinburghu

Instrukce:

Všichni si vyberou roli některého skotského šlechtice z nichž jeden je Robert Bruce (hraje ho učitel). Na schůzi se projednává strategie další bitvy s Angličany – zda Wallace podpořit či nikoli. Robert Bruce navrhuje stáhnout se a s anglickým králem vyjednávat o příměří...s ostatními šlechtici se musí shodnout...

Průběh:

Většina dětí se rozhodla spíš přesvědčit Roberta Bruce, aby Williama podpořil. Proto jsem jim začala v roli vysvětlovat, jak je důležité, aby skotská šlechta zůstala na živu, že ničemu nepomůže, když všichni zahyneme v bitvě. Postupně se přidávali na mou stranu.

Vypravování

Skotská šlechta se rozhodne Wallace v bitvě u Falkirku nepodpořit a oznamují mu to až na bitevním poli v roce 1298. Těsně před útokem se otočí a odjíždí pryč.

Živý obraz

Instrukce:

Skupina utvoří takový Živý obraz ze svých těl, který vystihne moment z bitvy u Falkirku.

Jednotlivé postavy učitel oživí dotykem a ty pak mohou říci, co si uprostřed bitvy právě myslí, když si uvědomí, že nemají šanci proti obrovské přesile vyhrát a že skotská šlechta nepodpořila jejich úsilí.

ŽO – „ Bitva u Falkirku"

Průběh:

„Asi to prohrajeme...", „Proč to udělali?", „Zrádci!"

Modelování živého obrazu

Instrukce pro učitele:

Všechny děti jsou ve štronzu a učitel modeluje výsledek bitvy. Děti tak zjistí, že Skotům jejich touha a odhodlání tentokrát nepomohla. Skoti prohráli a ti, co přežili, se dali na ústup, mezi nimi i William Wallace.

Průběh:

Děti byly zklamané, když zjistily, že William Wallace v bitvě prohrál a neustále se dokola ptaly: „Jak to dopadlo? Co potom William dělal?"

Vypravování

William Wallace se vzdává titulu „Ochránce trůnu" a odchází na diplomatickou cestu do Francie a Říma. Skotsko mezitím uzavírá s Anglií potupný mír... Když se William kolem roku 1302 vrací zpět, aby pokračoval ve svém boji proti Angličanům, zjišťuje, že nemá téměř žádné přátele, kteří by mu pomohli v boji s nepřítelem...

Průběh:

Vypravováním jsem hodinu ukončila a děti volaly, že se nemůžou dočkat toho, jak to bude pokračovat. Chvíli jsme se ještě bavili o Robertu Brucovi, jestli to byl zrádce. Děti se vesměs shodly, že zrádcem nebyl, že to myslel dobře, ale podrazil Williama, což nebylo správné.

Zpráva králi o návratu Williama Wallace

Instrukce:

Děti společně vytváří zprávu pro krále Eduarda, která ho má co nejpodrobněji informovat o tom, jak na tom William Wallace je po návratu z diplomatické cesty.

Průběh:

K této činnosti jsme se kvůli nedostatku času nedostali, takže ji použiji jako úvod do další hodiny, protože se děti nabídly, že zprávu připraví do příští hodiny.

Rozloučení

„Jedna dvanda, třinda špánek,

kouzlím, kouzlím zařikánek.

Klikyháky, třesky plesky,

ať je nám tu příště hezky."

Boj o nezávislost Skotska

Počet dětí: 9

Úvod – pozdrav

„Jedna dvanda, třinda spánek,

kouzlím, kouzlím zaříkánek.

klikyháky, třesky plesky,

ať je nám tu spolu hezky."

Čtení zpráv králi o návratu Williama Wallace

Instrukce:

Učitel předčítá dětem zprávy určené králi o návratu Williama Wallace. Děti jsou dohromady Eduard a učitel je v roli posla, který zprávu doručil.

Průběh:

Natálka P. do četby dopisu vstoupila a ptala se, jestli hrajeme za ty hodný nebo za ty zlý. Společně s dětmi jsem Natálce připomněla, o co jde. Natálka si velice rychle vzpomněla a připomněla mi, že máme ještě další dopisy pro krále.

Nepřipravená improvizace - Wallace byl zrazen skotským šlechticem a zajat…

Instrukce:

„Představte si, že William byl vylákán do města Edinburghu jedním skotským šlechticem…a my si teď zvolíme, kdo bude William."

Skupina si zvolí svého Williama Wallace a ten čeká za dveřmi na další instrukci. Ostatní jsou skotští zrádci a chystají se Wallace polapit na schůzi v Edinburghu. Schovají se ve třídě a čekají, až se Wallace objeví. Jakmile Wallace vstoupí do třídy, ostatní ho polapí. Štronzo!

Průběh:

„Teď vybereme Williama, který se vydá do Edinburghu..." „Já, já, já...já ještě nebyla!!!" volala Natálka P., kterou jsme nakonec společně vybrali. Jejím úkolem bylo počkat za dveřmi do té doby, než pro ni někdo přijde. Ostatní dostali za úkol schovat se ve třídě, kde je to možné, v roli anglických vojáků a čekat na příchod Williama, kterého mají za úkol polapit a zajmout. Natálka W. dostala roli skotského šlechtice, který Williama do Edinbughu vylákal. Když do třídy vstoupil William se skotským šlechticem, angličtí vojáci začali vybíhat ze svých skrýší a vrhli se na nic netušící Natálku v roli Williama a zatkli ji. „Na něj!!!" volala Viki.

Povídání v kruhu

Instrukce:

Jak o něm ti vojáci věděli? Proč se to stalo?

Průběh:

„Protože jim to řekl, ten co mě tam pozval..." komentovala to Natálka P.. „Uplně nejhůř ze všech se zachoval ten šlechtic, to bylo děsný, protože ten William přece bojoval na straně toho Skotska a vlastně to Skotsko ho pak za to podrazilo," řekla Viki.

Soud

Instrukce pro všechny:

William Wallace byl zrazen skotským šlechticem v létě roku 1305 a zajat. Byl převezen do Anglie, kde byl obviněn z velezrady.

Instrukce pro Williama Wallace:

Jelikož pokládal za krále Skotska stále Johna Balliola, tvrdil, že nemohl zradit Eduarda I., který nebyl jeho králem a ani mu nepřísahal věrnost.

Všichni si rozdělí role – v soudní síni musí být soudce, může být přítomen i sám Eduard, žalobce, zástupce lidu apod. Jejich cílem je Wallace donutit k přiznání z velezrady a odsoudit k smrti.

Průběh:

Williama jsem obvinila ze zrady a dala mu možnost se obhájit. „Já to neudělal, dyť Angličani nás utlačovali a já bránil Skotsko. A zabili mi manželku, to taky nebylo správný," bránila se Viki v roli Williama. Nenechala jsem ho dále se obhajovat, protože Zuzka začala zlobit a dělat hlouposti, kterými rušila ostatní děti. Nejprve jsem ji vykázala ze soudní síně – na chodbu. Děti se už nesoustředily natolik, aby dokázaly pokračovat v soudním přelíčení. William Wallace byl srozuměn s rozsudkem – trest smrti.

Poprava – poslední slova Williama Wallace

Soud ho shledal vinným, a jelikož Eduard I. doufal, že s jeho smrtí skončí odpor a zároveň zastraší Skoty, byl 23. září popraven.

Instrukce:

Každý se postaví tak, jak by se asi postavil na popravišti William Wallace, kdyby mohl naposledy skotskému lidu něco říci. Všichni jsou ve štronzu a učitel je postupně obchází. Koho se dotkne, ten promluví jako William Wallace ke skotskému lidu.

Průběh:

Dorotka: „Bojujte za Skotko dál!!!"

Natálka P.: „Taky bych řekla, aby se nevzdali a bojovali dál."

Natálka W.: „Nebojte se a bojujte dál!!!"

Kuba: „Skotský lide, bojujte dál, abyste zvítězili nad Angličany!"

Matěj: „Bojujte."

Rozálka: „Já bych jim taky řekla, ať se jich nebojej..."

Viki: „Musíme bojovat za svobodu!!!"

Zuzka: „Sice umřu, ale vy můžete bojovat dál."

Natálka R.: „Určitě se nevzdávejte a nebojte se toho krále!"

Viki: „Já si myslim, že se na tom popravišti cítil špatně, ale doufal, že ho třeba vysvoboděj ty Skoti."

Matěj: „Byl smutnej, protože nechtěl umřít."

Dorotka: „Byl nešťastnej, ale byl rád, že umře hrdinně."

Tak komentovaly děti Williamovy pocityl, když stál na popravišti.

Závěrečné vyprávění

„Předpoklad, že tímto činem zastraší Skoty Eduardovi nevyšel. Už v roce 1306 se mu postavil Robert Bruce a Eduard I. při dalším tažení do Skotska zemřel. Roku 1314 v bitvě u Bannockburnu poráží se svou osmitisícovou armádou téměř třicet tisíc Angličanů pod velením Eduarda II. A tehdy se začala psát nová historie nezávislosti Skotska."

Reflexe v kruhu

Každý reflektuje počínání Williama Wallace... Byla jeho smrt zbytečná? Co vlastně dokázal? Jak by to šlo zařídit, aby Williama nepopravili? Apod.

Průběh:

Viki: „To nebylo zbytečný přece, on dal ostatním odvahu přece."

Dorotka: „Asi by musel porazit tu armádu, kdyby pak neodjel, tak se to nestalo."

Zuzka: „Šlo by to, ale nevim jak."

Natálka R.: „Kdyby s ním z té cesty přišla posila, ale to nepřišla..."

Natálka W.: „Šlo by to, kdyby ho na tom popravišti zachránili jeho kamarádi."

Děti odpovídaly a nejvíc se snažily vymýšlet, co by se mělo stát, aby Williama nepopravili.

Otázka na závěr: „Jak se vám líbil příběh Williama Wallace?"

Dorotka: „ Mně se na tom nejvíc líbilo, jak jsme dělali různý scénky a tak. Někdy mě moc nebavilo, když se něco četlo. Nejlepší bylo, když jsme něco dělali."

Natálka P.: „ Mně se to líbilo, protože to bylo takový dramatický a zároveň hezký. Ale nelíbilo se mi, že toho Williama popravili, to nebylo hezký. "

Natálka W.: „Já si myslím, že to bylo fajn, i to čtení pro mě byla zábava, byl to takový malý odpočinek. Nezdálo se mi na tom nic nudného a nejvíc se mi líbilo, jak jsme číhali na Natálku, která hrála Wallace."

Kuba: „Bylo to super, akorát to čtení mě moc nebavilo."

Matěj: „Já si myslim to, co řekla Natálka." – myslel svou spolužačku z 1. třídy

Rozálka: „Mně se to líbilo."

Viki: „Mně se to líbilo, ale nevim jestli to nebylo moc těžký pro ty menší z nás, jestli to pochopili..."

Zuzka: „ Byla to dobrá hra, nejvíc se mi líbilo, jak Wallace chytli, jak jsme se schovávali a tak."

Natálka P.: „Mně se to líbilo, ale škoda, že jsme to dělali tak dlouho, jak jsme měli ty prázdniny a tak...to mě štvalo."

Rozloučení

„Jedna dvanda, třinda špánek,

kouzlím, kouzlím zaříkánek.

Klikyháky, třesky plesky,

ať je nám tu příště hezky."

8.1. Reflexe SD Boj o nezávislost Skotska

Nejnáročnější na realizaci tohoto tématu byl samotný úvod, ve kterém bylo potřeba děti seznámit s děním ve Skotsku tak, aby dostatečně chápaly o co šlo a kdo představoval kladnou postavu a kdo zápornou. Ač jsem čekala, že tato část hodiny zabere více času, nebylo tomu tak. Vysvětlila jsem jim vše co jim nebylo jasné, což nám pomohlo v další práci. Největší problémy dětem dělalo pamatovat si jména hlavních

postav, takže zpočátku je nazývaly „ten hodný“ a „ten zlý“, postupem času se tento nedostatek vytratil.

Děti se až překvapivě rychle ztotožnily s postavou Williama Wallace, fandily mu a chápaly ho. Všechny části dramatu žáci velmi prožívali, hodiny se jim zdály příliš krátké – nechtěli čekat týden na to, aby se dozvěděli, jak příběh bude pokračovat. Do realizace nám vstoupily prázdniny, což děti v závěru hodnotily záporně.

Co se týče schopnosti dětí pracovat s technikami (živé obrazy, nepřipravená improvizace, rozhodování v rolích, obřad, sny, schůze, vytváření zpráv, vypravování atd.) je oproti předchozímu tématu vidět určitý posun k lepšímu. Dětem již nečinilo problémy vydržet nehybně v živém obrazu. Byly soustředěné a veškeré činnosti probíhaly plynule bez zbytečně dlouhých příprav. Žáci této skupiny jsou schopni velmi rychle reagovat a přizpůsobovat se novým činnostem a vzniklým situacím, což se odráží v celkové kvalitě hodin.

Žáci si toto SD nespojovali s filmem Statečné srdce, což podle mého názoru vedlo k jejich větší kreativitě a k většímu prožitku. Všichni se dokázali k hodině vyjádřit, dokázali komentovat chování a počínání postav dramatu, což mě přesvědčilo o jejich angažovanosti při realizaci.

9. Dva roky prázdnin

Počet dětí: 8

Úvod – pozdrav

„Jedna dvanda, třinda spánek,

kouzlím, kouzlím zaříkánek.

Klikyháky, třesky plesky,

ať je nám tu spolu hezky."

Učitel v roli Brianta

Instrukce pro učitele:

Briant je Francouz a je mu 13 let. Má o tři roky mladšího bratra Jakuba. Oba jsou synové významného inženýra, který přišel před 2 lety řídit vysušovací práce v bažinách na Ika-Na-Mawi (Rybím ostrově).

Navštěvuje Chairmanovu internátní školu v Aucklandu. Do takové školy chodí jen Angličané, Francouzi, Američané a Němci, synové statkářů, obchodníků a úředníků. Dostává se jim tam nejlepšího vzdělání, stejného jako v podobných školách v Anglii. Maorové, původní obyvatelé ostrovů, tam ovšem své děti posílat nemohou. Pro ty byly zřízeny jiné školy.

Briant je velmi bystrý, ale ne příliš pilný. Častokrát se mu stalo, že byl v páté třídě poslední, ale chtěl-li, dostal se rychle pro svou přizpůsobivost a úžasnou paměť do prvních řad. Žárlí na něj Doniphan a z toho pramení soupeření mezi nimi. Briant je odvážný, podnikavý chlapec, obratný v tělesné výchově, pohotový, úslužný, neupjatý, otevřený – pravý opak pyšného Doniphana – zkrátka pravý Francouz. Často se zastává slabších, staví se proti bezpráví a násilí starších chlapců a nikdy se nechce podřídit zákonům faggingu – z toho pramení časté rozpory, hádky a rvačky vyvolané jeho živostí a odvahou. Ze všech sporů vychází většinou vítězně. Chlapci ho mají rádi, má mořeplavecké zkušenosti a nebojí se ujmout vedení, když je třeba.

Dne 14. února 1860 začínají všem chlapcům ze školy prázdniny a pro mnoho z nich znamenaly prázdniny cestu po moři, kterou Chairmanova škola každoročně podnikala. Plavby na palubě škuneru Chrt se mohlo zúčastnit patnáct chlapců a škuner už byl připraven. Měl plout okolo novozélandských břehů.

Briant ví, že na palubě bude: bratranci Doniphan a Cross (oba starší třinácti let - 5. třída), Baxter (13 let - 5. třída), Webb a Wilcox (12 a půl roku - 4. třída), Garnett a Service (12 let – 3. třída), Jenkins (9 let – 3. třída) a Iverson (9 let – 2. třída), Dole a Costar (8 let – 1. třída) Američan Gordon (14 let) a jeho lovecký pes, Jakub - mladší bratr Briana (4. třída) a černý plavčík Moko (12 let)

Instrukce pro děti:

Děti mají možnost se Brianta na cokoli zeptat. Měly by o něm zjistit co nejvíce informací o něm. Kam chodí na školu, co plánuje na prázdniny, s kým se kamarádí apod.

Průběh:

Děti se ptaly a ani mě nechtěly nechat odejít. První, na co se zeptaly, bylo, jestli nejsem kluk z toho tábora (osoba ze SD v zářijové hodině). Poté se mě dotazovaly na rodiče, kde bydlím, kam chodím do školy...

Briant: „U nás jsou školy rozdělený, pro nás a pak pro černochy, ani nevím proč to tak je." Zuzka: „Ani cikáni tam nesměj chodit?"

Briant: „Kdo jsou cikáni? To já vůbec nevim kdo jsou cikáni...u nás jsou Maorové, oni to jsou vlastně původní obyvatelé Nového Zélandu."

Na to začali všichni pokřikovat a přestali se mě ptát. Tak jsem jim řekla, že asi už půjdu, protože musím jít balit, že nám začínají prázdniny a já se jedu na dva měsíce plavit kolem Nového Zélandu. To děti zaujalo a přišly další dotazy...

Zápis faktů

Instrukce:

Učitel připraví papír s náčrtem škuneru. Úkolem dětí je zapsat a zakreslit, vše co se o plánované plavbě dozvěděly od Brianta.

Průběh:

Děti si zvolily zapisovatele a tomu diktovaly vše, co zjistily:

„Je to Briant a je mu 13 let."

„Velký prázdniny jim začínají 14. února."

„Kamarádil se s Američanem, který se jmenoval Gordon a měl psa Fana."

„Měl se plavit na škuneru a ten se jmenoval Chrt."

„Briant se narodil ve Francii, ale teď žije na Novým Zélandu."

„Briant byl vybrán mezi 14 chlapců, kteří se zúčastní plavby na škuneru."

„Má spolužáka Doniphana – říkaj mu Lord Doniphan, protože je nafoukaný a dovoluje si na mladší."

Kouzelná hůlka

Instrukce:

Učitel obchází každé dítě ve třídě. Jakmile se někoho dotkne, kouzelná hůlka ho přenese na palubu Chrta, který se připravuje k vyplutí. Všichni jsou neviditelní, ale po škuneru se mohou pohybovat naprosto libovolně (děti leží se zavřenýma očima).

„Na palubě jsou upevněny záchranné čluny a kapitánskému můstku nechybí obrovské kormidlo. Fouká vítr a dřevěný škuner se kymácí v přístavu. Je dřevěný, jeho prkenná podlaha je ještě mokrá, jak ji plavčík drhnul celé odpoledne. V podpalubí se nachází kajuty, každá je vybavena palandami a malým kulatým okénkem. Chlapci mají jednu společnou velkou kajutu, kapitán má místnost jen pro sebe a zbytek posádky je rozdělen do dvou kajut na konci chodby. Každý se teď projděte po škuneru a prozkoumejte každé místo, které je něčím zajímavé..."

Průběh:

Všichni se uvelebili a buď zavřeli oči nebo si je zakryli dlaněmi. Jediný, kdo narušoval tuto aktivitu, byla Zuzka, kterou jsem musela poslat za dveře, protože rušila ostatní.

Povídání v kruhu

Instrukce:

Co všechno na škuneru je? Jak je loď vybavena? Co tam děti zaujalo?

Průběh:

V kroužku jsme si společně sdělili, co jsme na škuneru viděli zajímavého. Většině dětí se průzkum lodi líbil.

Natálka P.: „Já tam objevila veliký roztažený plachty."

Matěj: „ Já si prohlížel to velký kulatý kormidlo."

Zuzka: „Já nic neviděla..."

Rozálka se styděla a poslala slovo dál.

Kuba: „Já tam našel truhlu plnou zlata."

Natálka B.: „Já tam našla něco, co připomínalo starý rádio...ale nevim, co to bylo."

Dorotka: „Já byla ve spíži, tam bylo spoustu dobrot...okurky."

Viki: „Já našla seznam všech, co měli na lodi plout, a i těch, co tam byli dřív...a kompas, ten byl jako dekorace a bylo to tam celkově moc útulný."

ŽO a jejich plynulé střídání– tempo určuje učitel

Instrukce:

„Utvořte sled ŽO, které vystihnou den, kdy se chlapci poprvé ocitli na palubě Chrta. Je tedy 14. února 1860, zítra škuner vypluje a vaše prázdninová plavba kolem Nového Zélandu začne!"

ŽO „poledne – loučení s rodiči"

ŽO „odpoledne – vybalování"

ŽO „večer – ukládání ke spánku"

Instrukce pro učitele:

Jakmile všichni spí, učitel řekne „štronzo“ a nechá děti „spát“.

Průběh:

1. ŽO – loučeni s rodiči:

Viki v roli rodiče: „Bojím se o syna, ale snad se tam bude bavit.“

Dorotka v roli chlapce: „Jsem smutná, ale těším se tam.“

Natálka B. v roli rodiče: „Mávám synovi, on už je na palubě, ani ho nevidím, ale mávám.“

Kuba v roli chlapce: „Nebojte se mami, tati, hlavně mi dejte s sebou prachy.“

Zuzka se loučila a byla v roli rodiče, Rozálka se loučila se Zuzkou.

Natálka P.: „Těším se na spoustu kamarádů.“

Matěj: „Mávám rodičům.“

2. ŽO – vybalování:

Všichni si vybalovali věci z kufrů, hádali se o palandu, rozhlíželi se kolem sebe, kdo na lodi bude atd.

Posun v čase

Instrukce:

„Spali jste velice tvrdě a stalo se spoustu věcí, které už nelze vzít zpět…“

Četba (str.18)

Vzduch byl zbavený mlhy a umožňoval teď výhled daleko od škuneru. Mraky se hnaly s rychlostí stále stejnou, bouře neztratila nic ze své prudkosti. Ale zdálo se, že bičuje tyto neznámé končiny Tichého oceánu už posledními silami. Bylo v to nutno doufat, protože situace byla stejně nebezpečná jako v noci, kdy se Chrt rval s bouří na širém moři. Vlny se teď vrhaly na loď přes pažení a pokrývaly palubu pěnou. Děti, jediní členové posádky, už ztrácely naději. Nárazy vln byly tím prudší, že se škuner nemohl hýbat. Brian a Gordon sestoupili do podpalubí a uklidnili, jak mohli, malé

kamarády – především ty nejmenší. „Nebojte se!“ opakoval stále Briant. „Jachta je pevná…! Břeh není daleko…! Počkejme a snažme se pak dosáhnout země!“ „A na co čekat?“ ptal se Doniphan. „Ano, na co čekat?“ dodal jiný, asi třináctiletý chlapec jménem Wilcox. „Doniphan má pravdu… Na co čekat?“ „Moře je ještě příliš rozbouřené, rozbilo by náš škuner o skály!“ řekl Briant. „A co když se jachta rozpadne?“ zvolal třetí chlapec, Webb, stejně starý jako Wilcox. „Myslím, že toho se bát nemusíme,“ odporoval Briant. „Aspoň za odlivu. Až moře opadne, snad se nám už podaří zachránit.“

Povídání v kruhu

Průběh:

„Oni tam byli sami? ptal se Kuba. „Třeba se utopili...,“ řekla Natálka B.

„To se klidně mohlo stát, ale zkuste doma přijít ještě na jiné důvody, proč tam ti kluci byli sami...“

Rozloučení

„Jedna dvanda, třinda špánek,

kouzlím, kouzlím zaříkánek.

Klikyháky, třesky plesky,

ať je nám tu příště hezky.“

Dva roky prázdnin - Jules Verne

Počet dětí: 9

Úvod – pozdrav

„Jedna dvanda, třinda spánek,

kouzlím, kouzlím zaříkánek.

Klikyháky, třesky plesky,

ať je nám tu spolu hezky."

Společné vyprávění

Instrukce:

Každý vypráví po jedné větě, co všechno se minulou hodinu stalo.

Průběh:

Děti na sebe nenavazovaly s vypravováním. Každý toho chtěl říci co nejvíce, takže Natálka W., která chyběla, se mnoho nedozvěděla. Proto jsem na začátek hodiny zařadila řízený rozhovor o tom, co všechno o příběhu víme (postavy, místo, kde se příběh odehrává, co se přihodilo...). Když jsem viděla, že některé děti si nedokáží vybavit to, jak se chlapci probudili na bouří zmítané lodi, tak jsem jim nabídla, že jim úryvek z knihy ještě jednou přečtu. „Jóóó," volaly děti.

Četba (str.18)

Vzduch byl zbavený mlhy a umožňoval teď výhled daleko od škuneru. Mraky se hnaly s rychlostí stále stejnou, bouře neztratila nic ze své prudkosti. Ale zdálo se, že bičuje tyto neznámé končiny Tichého oceánu už posledními silami. Bylo v to nutno doufat, protože situace byla stejně nebezpečná jako v noci, kdy se Chrt rval s bouří na širém moři. Vlny se teď vrhaly na loď přes pažení a pokrývaly palubu pěnou. Děti, jediní členové posádky, už ztrácely naději. Nárazy vln byly tím prudší, že se škuner nemohl hýbat. Brian a Gordon sestoupili do podpalubí a uklidnili, jak mohli, malé

kamarády – především ty nejmenší. „Nebojte se!“ opakoval stále Briant. „Jachta je pevná…! Břeh není daleko…! Počkejme a snažme se pak dosáhnout země!“ „A na co čekat?“ ptal se Doniphan. „Ano, na co čekat?“ dodal jiný, asi třináctiletý chlapec jménem Wilcox. „Doniphan má pravdu… Na co čekat?“ „Moře je ještě příliš rozbouřené, rozbilo by náš škuner o skály!“ řekl Briant. „A co když se jachta rozpadne?“ zvolal třetí chlapec, Webb, stejně starý jako Wilcox. „Myslím, že toho se bát nemusíme,“ odporoval Briant. „Aspoň za odlivu. Až moře opadne, snad se nám už podaří zachránit.“

Průběh:

Po této četbě jsme si povídali o tom, z jakého důvodu se chlapci ocitli na lodi sami bez dozoru dospělých.

Dorotka: „Já si myslim jako kvůli tý bouřce, proto byli sami na tý lodi, že třeba spadli do vody a utopili se.“

Natálka P.: „Třeba nějak onemocněli...“

Natálka W.: „No, já si myslim, že tam na tu loď třeba ani nedorazili...nevím něco takovýho.“

Připravená improvizace

Instrukce:

„Všichni jste jedna skupina a pokusíte se přijít na to, jak se mohlo přihodit, že v obrovské bouři byli chlapci na palubě škuneru sami. Utvořte nejprve ŽO, ten Vám tlesknutím rozehraji a opět ukončím a všichni budete opět v ŽO.“

Průběh:

Když jsem viděla živé obrazy, začala jsem postavy obcházet a ptát se, kdo jakou postavu představuje...v obrazu byli i dospělí, jako např. lodní mistr, kapitán, kuchař, kormidelník, školní dozor a nechyběli ani nic netušící chlapci. Po tlesknutí jsem obraz rozehrála. V ŽO znázornili, jak se loď v bouři rozhoupala, až vlna spláchla dospělé z paluby. Natálka P. obešla „sochy“ a koho se dotkla ten jí prozradil co se mu přihodilo a kým je:

Dorotka: „ Já jsem kuchař a spláchla mě vlna a snažim se nějak dostat zpátky k lodi, abychom byli zas nějak pohromadě.“

Viki: „No, já se snažim doplavat ke břehu pro pomoc, já jsem kapitán.“

Zuzka a Natálka W.: „My už jsme utonulí námořníci...“

Rozka, Matěj, Natálka B.: „My jsme kluci a spíme a nic netušíme...“

Kuba: „Já jsem pes a zmateně běhám po palubě...“

Natálka P.: „Já taky byla spláchnutá do moře...“

Reflexe

Instrukce:

Co se vlastně stalo? Jak se to stalo? Mohl tomu někdo zabránit?

Průběh:

Natálka P.: „Já si myslim, že ve skutečnosti to tak bylo, že se takhle stalo, že tam byli sami kluci.“

Ostatní: „Že nám to povíte, že jo...?“

Vypravování – „Co se doopravdy stalo?“

„Den odjezdu byl stanoven na 15. února a Chrt kotvil na konci obchodního mola. Posádka nebyla ještě na palubě, když 14. února večer přišli na palubu malí cestující. Kapitán Garnett měl přijít až ke zdvižení kotvy. Gordona a jeho kamarády uvítali jen palubní mistr a plavčík.

Mužstvo šlo ještě vyprázdnit poslední láhev whisky. Když už chlapci spali, odešel i palubní mistr za posádkou do přístavního hostince a zdržel se tam nezodpovědně až do pozdních nočních hodin. Plavčík se uložil v kajutě mužstva a usnul. Co se potom stalo? To se pravděpodobně už nikdo nedoví. Je jen jisté, že kotvu jachty někdo zdvihl, buď z neopatrnosti, nebo ze zlé vůle. Na palubě to nikdo nezpozoroval. Loď stržená odlivem odplula na širé moře a nesla se po vzdutém oceánu pryč...“

Průběh:

Já: „Tak co myslíte, že se dělo dál? Škuner se mohl rozlámat o skály a všichni se třeba utopili..."

Viki: „To si nemyslim, protože byste nám to nevyprávěla...to určitě bylo jinak."

Matěj: „To by bylo moc krátký...oni přežili a doplavali třeba na nějakej ostrov..."

Natálka W.: „No třeba použili ten záchranný člun, když se to moře uklidnilo..."

Dorotka: „No, ale když vlastně uvízli někde ve skaliskách, tak já teda nevim jestli byly ty skály malý nebo velký, ale mohli na ně vylézt a pak nějak přejít ke břehu ne?

Záchrana – četba (str. 27)

„Náhle se asi tři sta metrů za lodí zvedla pěnivá vlna. Byla to přílivová vlna vysoká přes sedm metrů. Přiřítila se zuřivostí bouře, pokryla skaliska, zvedla Chrta a přenesla jej přes skaliska, aniž se jich loď kýlem dotkla.

V necelé minutě byl Chrt zanesen vířící vodou až na písečný pruh břehu, dvě stě kroků před první stromy lesa sestupujícího k moři. Tam zůstal nehybně ležet na pevné zemi, zatímco voda ustupovala zpět nechávajíc škuner na suchu."

První průzkum ostrova – společná kresba

Instrukce:

„Na první pohled je zřejmé, že jsme na pustém ostrově. Je potřeba ho prozkoumat a zjistit, zda se tu nachází pitná voda a nějaký zdroj obživy. Vydáme se teď na výpravu a pečlivě zakreslíme celý ostrov."

Průběh:

Při této činnosti všichni spolupracovali. Vždy se objevil někdo s dobrým nápadem.

První noc na ostrově – zvukový stroj + reflexe

Instrukce:

„Představte si, že se smrákalo, večer se blížil a v únoru se stmívá brzy…byli na neznámém místě. Jak myslíte, že se cítili, na co mysleli? Ta noc, ale nastala. Jeden z vás začne a ostatní se postupně budou přidávat, až nám vznikne konkrétní představa noci na ostrově, kde jsou chlapci. Musíte být ale v naprosté tichosti."

Průběh:

Dorotka: „No museli se strašně bát, to muselo být hrozný, a když to tam neznali, tak jim ty zvuky musely přijít mnohem strašidelnější."

Viki: „No určitě a přitom to byla zvěř a oni si mohli myslet, že šlo o domorodce třeba..."

Druhý den (povídání v kruhu)

Instrukce:

„Co asi chlapci dělali druhý den?"

Průběh:

Všichni se shodli na tom, že chlapci asi šli prozkoumat ostrov a hledat pomoc.

Četba

„Podívejte se na Fana!" upozornil Service. „Něco cítí!" dodal Doniphan a vykročil za psem. Fan se právě zastavil se zdviženou tlapou a s napřímeným čenichem. Pak se prudce rozběhl ke skupině stromů pod srázem blízko jezera. Briant s kamarády šli za ním. Po chvíli se zastavili před starým bukem, v jehož kůře byla vyryta písmena a letopočet v tomto uspořádání:

F B

1807

Briant, Doniphan, Wilcox a Service zůstali němě a nehybně stát před nápisem. Fan se vrátil po své stopě a zmizel za ohbím výběžku. „Sem, Fane, sem!" volal za ním

Briant. Pes se však nevrátil. Ozvalo se jen jeho krátké zaštěknutí. „Pozor!“ varoval Briant. „Nechoďme od sebe a buďme opatrní.“

Průběh:

Dorotka: „Ježiš ty se museli strašně bát, to muselo bejt strašný když zjistili, že tam někdo byl...“

Viki: „Co když tam byli domorodci, který ho zabili...“

Natálka P.: „Tohle byl určitě taky trosečník jako kluci...“

Zuzka: „A kdo to teda byl? Co bylo dál?“

Já: „Tak na to si musíte počkat do příště.“

Všichni byli napnutí, ještě na chodbě za mnou chodili a říkali mi, jak se už těší na další hodinu...

Rozloučení

„Jedna dvanda, třinda spánek,
kouzlím, kouzlím zaříkánek.
Klikyháky, třesky plesky,
ať je nám tu příště hezky.“

Dva roky prázdnin - Jules Verne

Počet dětí: 7

Četba (závěr minulé hodiny) + navázání na nové události

„Podívejte se na Fana!“ upozornil Service. „Něco cítí!“ dodal Doniphan a vykročil za psem. Fan se právě zastavil se zdviženou tlapou a s napřímeným čenichem. Pak se prudce rozběhl ke skupině stromů pod srázem blízko jezera. Briant s kamarády šli za ním. Po chvíli se zastavili před starým bukem, v jehož kůře byla vyryta písmena a letopočet v tomto uspořádání:

F B

1807

Briant, Doniphan, Wilcox a Service zůstali němě a nehybně stát před nápisem. Fan se vrátil po své stopě a zmizel za ohbím výběžku. „Sem, Fane, sem!“ volal za ním Briant. Pes se však nevrátil. Ozvalo se jen jeho krátké zaštěknutí. „Pozor!“ varoval Briant. „Nechoďme od sebe a buďme opatrní.“

Když Briant křoví odhrnul, spatřil za ním úzký otvor. „Že by tu byla jeskyně?“ zvolal couvaje zpět. „To je možné,“ šeptal Doniphan. „Ale co je v ní?“ „To uvidíme!“ odpověděl Briant. A počal sekerou odstraňovat větve, které otvor zakrývaly. Ať však zbystřovali sluch jak chtěli, nezaslechl nikdo zevnitř žádný podezřelý zvuk. Service se už chystal vniknout do uvolněného vchodu, ale Briant ho zadržel. „Počkejme napřed, co udělá Fan!“ Pes stále tlumeně štěkal a nedal se uklidnit. Ale kdyby byla v jeskyni živá bytost, byla by už dávno vyšla! Co když je však vzduch v jeskyni otráven? Briant hodil do otvoru hrst zapálené trávy. Ta po dopadu na zem rychle hořela. Dokazovalo to, že je tam vzduch dýchatelný. „Vlezeme tam?“ zeptal se Wilcox.

ŽO „Rozhodování chlapců před jeskyní“ s rozehráním

Instrukce:

„Už víme, že Fan vyčenichal jeskyni. Co asi kluci udělali? Utvořte ŽO toho, jak se chlapci rozhodli. Na tlesknutí obraz rozehrajete a ukončíte. Z improvizace by mělo být jasné, jak se chlapci rozhodli…“

Průběh:

ŽO jsem prozkoumala a obešla všechny postavy, koho jsem se dotkla, řekl, na co myslí:

Dorotka: „No já se teď docela dost bojim do tý jeskyně jít, bojim se, že tam někdo bude, ale asi tam nakonec půjdem.“

Viki: „Já se taky bojim, že tam někdo bude, kdo nám může něco udělat.“

Zuzka: „Já se nebojim a myslim na to, co tam najdem.“

Kuba: „Pořád nevim, jestli tam jít…“

Natálka W.: „Taky pořád nevim, jestli je dobrý tam do tý jeskyně chodit…“

Matěj: „Já tam pudu a něco tam najdu, něco důležitýho.“

Natálka P.: „Třeba tam je něco co nám ublíží.“

Z improvizace jsem zjistila, že se všichni rozhodli pro průzkum jeskyně…

Průzkum jeskyně a reflexe

Instrukce:

„Teď jste všichni v jeskyni…zavřete oči a celou jí prozkoumejte. Dobře si pamatujte, co v ní najdete.“

Průběh:

Dorotka: „Vypadá to tam, že je tam tma a jsou tam netopýři a krápníky a obydlená asi nebyla.“

Natálka W.: „Celá byla asi z pískovce, byly tam taky krápníky, na zemi písek a byla obrovská a dokonce tam byla řeka."

Natálka P.: „Byla vlhká a v dálce na konci tam hořel oheň, takže podle mě tam někdo byl."

Matěj: „Byla tam dost tma, ale ve skále byly pochodně a na zdi byl nějakej nápis, ale ten jsem nemohl přečíst."

Kuba: „Já viděl netopýry a bylo tam vlhko a na zemi byly stopy."

Viki: „Já tam taky zahlídla nějaké světlo a hlavně jsem tam zahlídla zvířecí kůže a z kamene vytesané sezení."

Zuzka: „Já viděla jen všude písek a vodu."

Rozhodování chlapců „Jít či nejít prozkoumat jeskyni"

Instrukce:

„Postavte se tak, jak pravděpodobně stáli kluci, když se rozhodovali, jestli do jeskyně vstoupí. Museli zvažovat spoustu rizik. Na jejich postoji bylo vidět, zda jsou či nejsou rozhodnuti..."

Průběh:

Všichni se postavili a na první pohled bylo jasné, co bude následovat – průzkum jeskyně. Někdo už držel pochodeň, někdo ukazoval na vchod, většina však naznačovala první krok ke vchodu.

Četba – co chlapci v jeskyni objevili? (str. 82)

Při svém ústí byl otvor půldruhého metru vysoký a přes půl metru široký. Pak se rychle rozšiřoval a měnil se v dutinu přes tři metry vysokou a dvakrát tak širokou. Půda v ní byla pokryta jemným suchým pískem.

Když Wilcox vstoupil dovnitř, narazil na dřevěnou poličku, na níž leželo několik domácích nástrojů, kameninový džbán, široké lastury sloužící zjevně jako talíře, nůž se zubatým a zrezivělým ostřím, dva nebo tři rybářské háčky a plechová mísa, prázdná

stejně jako džbán. U protější stěny stála truhla z hrubě opracovaných prken. Byly v ní cáry šatů.

V pozadí stálo bídné lože pokryté rozedranou vlněnou pokrývkou. U čela postele ležela na lavici druhá mísa a dřevěný svícen. Lože bylo prázdné.

Pak vyšli chlapci zase ven k Fanovi, protože pes nepřestával žalostně štěkat. Sestoupili o dvacet kroků k řece a prudce se zarazili. Hrůza je vbila do země. Tady, mezi kořeny buku, ležely zbytky lidské kostry…

ŽO s rozehráním

Instrukce:

„Vytvořte takový ŽO, který si sami rozehrajete a ukončíte. Z improvizace by mělo být jasné, co důležitého chlapci mohli v jeskyni, která byla zjevně obydlená, nalézt a co pro ně nález znamenal…“

Průběh:

Všichni prozkoumávali vnitřek jeskyně pečlivě, někteří se snažili dostat do malých otvorů ve skále a někteří zas prohledávali zem. Navzájem se informovali, co našli, a občas i požádali kamaráda o pomoc s nadzvednutím nějakého předmětu.

Reflexe v kruhu

Instrukce:

Co chlapci v jeskyni důležitého objevili? K čemu jim nález mohl být užitečný?

Průběh:

Natálka W.: „Našla jsem džbán“, *Matěj: „Já našel kosti.“, Natálka: „Já našla starý peníze.“, Kuba: „Já teda starý potrhaný oblečení na dospěláka.“, Dorotka: „Předměty vyrobené člověkem.“, Viki: „Já v truhle objevila zbytky starýho jídla.“, Zuzka: „Nic moc, samý starý krámy.“*

Nález mapy a vytržený list z deníku

Instrukce:

Učitel předloží před žáky nalezenou mapu a list z deníku. „Co je tam napsáno? Co lze z mapy vyčíst? Je mapa správně zakreslená? Kde tedy jsme? Co to bylo za člověka, jehož kostru jsme nalezli před jeskyní?"

Text z deníku:

Něco tu není v pořádku. Ostrov se zdá být neobydlen a stejně mám pocit jako by mě neustále někdo sledoval…nesmím vycházet za tmy, je to nebezpečné, už to víckrát nechci zažít…šlo mi o život a tady v těchto končinách se pomoci nedovolám a zbraně jsou v tomhle případě asi k ničemu…kdybych věděl, co nebo kdo…nevím nic. Stmívá se…musím se schovat…

Průběh:

Po přečtení textu z deníku byli všichni zticha jako pěna a jediná Dorotka to komentovala: „No, ty vado, to se museli bát."

Reflexe

Instrukce:

„Každý zkuste říci, co se v chlapcích po přečtení tohoto textu odehrávalo. Navíc se už stmívalo a oni byli daleko od škuneru a svých mladších kamarádů."

Průběh:

Dorotka: „Tak podle mě se hrozně bojej a myslim si, že by v tý jeskyni asi zůstali. Asi by se řídili tim co bylo v tom vzkazu, že nemaj za tmy chodit pryč."

Zuzka: „Já si myslim, že tam zůstanou, že se teď docela bojej."

Natálka W.: „No já myslim, že se ti kluci rozhodli tam zůstat a pečlivě prozkoumat okolí té jeskyně, jestli tam ještě něco nenajdou."

Kuba: „Já si myslim, že tam zůstali a pátrali po tajných dveřích nebo poklopu, třeba pod postelí."

Matěj: „To já si taky myslim, že tam hledali nějakej tajnej úkryt, kterej tam byl po tom člověku.“

Viki: „Třeba tam hledali použitelný jídlo ještě.“

Natálka: „No oni se dost báli, ale měli by asi jít na loď zpátky...“

Porada chlapců v jeskyni – „Co dál?“

Instrukce:

Všichni jsou členy průzkumné výpravy. Stmívá se. Je potřeba dostat se zpět ke škuneru, kde čekají ostatní chlapci. „Jak postupovat?“ „Je dobrý nápad se přestěhovat ze škuneru do jeskyně?“

Děti by měly přijít s řešením, jak postupovat, jak se chovat při výpravách, jak ochránit nejmladší chlapce…

Průběh:

Každý přišel s dobrým nápadem. Někdo hlasoval, aby se vrátili na škuner všichni a někdo, ať všichni zůstanou v jeskyni, že ke škuneru se vydají ráno. Matěj všechny přerušil: „Ale tak by v jeskyni měli zůstat jen ty nejmladší z výpravy a nejstarší by měli jít ke škuneru a varovat ostatní.“.

Diskuse „Čeho se Francios bál?“

Instrukce:

„A poznáte, čeho se asi ten Francouz vlastně bál?“

Průběh:

Dorotka: „Je, pani učitelko, dyť on tam přece říkal, že mu jsou zbraně k ničemu, tak tam třeba jsou někde domorodci, který se uměj maskovat a nejsou vidět.“

Viki: „Jenže on byl sám, a proto se třeba bál. Jenže těch kluků je víc, takže se můžou bránit.“

Natálka: „Někdo na tom ostrově byl, to je jasný...“

Dorotka: „Ale ten text je zase starej, takže tam už ani nemuselo být to, čeho se bál.“

Viki: „Třeba už bláznil, jak tam byl sám."

Dorotka: „To si nemyslím."

Kuba: „Tak to třeba byla zvěř a on se jí bál."

Viki: „Ale to by mu pomohl oheň, dyť divoká zvěř se ohně bojí..."

Hlasování „zůstat či nezůstat v jeskyni"

Instrukce:

„Kdo hlasuje pro návrat ke škuneru, půjde ke mně, a kdo je pro setrvání v jeskyni, půjde k oknům."

Průběh:

Všichni až na Natálku se rozhodli pro návrat ke škuneru.

Noční cesta ke škuneru - zvuková kulisa + reflexe

Instrukce:

„Chlapci se museli bát, ale přesto se rozhodli vydat ke škuneru. Postupovali pomalu a každý dával pozor, co se kolem nich děje. Rozdělte se na 2 skupiny. Každá skupina vytvoří zvukovou kulisu noční výpravy zpět k lodi. Z kulisy by mělo být patrném, jak cestu chlapci, kteří věděli o ostrovu jen to, co zapsal trosečník do svého deníku, prožívali."

Průběh:

Všichni se shodli na tom, že i když se tam objevovaly většinou jen zvuky lesa a lesních živočichů, chlapci měli důvod k obavám. To, čeho se měli obávat, nemuselo být slyšet a přitom to mohlo být hodně blízko...

ŽO „Příchod na pláž"

Instrukce:

„Vytvořte takový ŽO, z kterého poznám, co chlapci u škuneru zjistili. Zda bylo vše při starém nebo jestli tam došlo k nějaké změně."

Průběh:

Obešla jsem děti a koho jsem se dotkala, řekl, co se u škuneru stalo:

Viki: „Bylo tam asi nějaké zvíře, které kluky vyděsilo a oni se schovali, ale byli v pořádku."

Natálka: „No, já si myslim to samé, ale nevyděsilo je zvíře, ale domorodec."

Dorotka: „No, tak já si myslim, že jak byla ta loď velká a měla hodně těch místností, tak oni se schovali asi do jedný z nich asi před zvířetem, no."

Natálka W.: „No já myslim, že se tam nic nestalo, že našli kluky jen vyděšený z těch zvuků lesa."

Matěj: „Mně se zdá, že tady někdo chybí..."

Kuba: „No já se taky nemůžu dopočítat."

Zuzka: „Jen se někde schovali, co se báli..."

Já: „Chlapci se vrátili v pořádku ke škuneru a svolali všechny kamarády. Byli totiž přesvědčeni, že musí hlasovat o zákonech a pravidlech, které by je ochránily před nebezpečím."

Hlasování o zákonech a řádu na ostrově a sepsání zákoníku

Instrukce pro ostatní:

Každý vymyslí jedno pravidlo, které by pomohlo udržet všechny v bezpečí, ale zároveň by nikoho neomezovalo.

„Odhlasujte si takové zákony, o kterých jste přesvědčeni, že jejich dodržování může vést k přežití. bezpečí všech a k možnosti zachránit se."

Průběh:

Většinou se objevovaly zákony, které měly ochránit nejmenší členy např.:

Viki: „Určitě by měly být noční hlídky, aby byla jistota, že se v noci nikomu nic nestane."

Dorotka: „A pokud někdo bude někam chtít jít, musí ho doprovázet minimálně jeden kluk, ale spíš dva."

Zuzka: „O zásoby by se měl starat jeden spolehlivej kluk."

Rozloučení

„Jedna dvanda, třinda spánek,

kouzlím, kouzlím zaříkánek.

Klikyháky, třesky plesky,

ať je nám tu příště hezky."

9.1. Reflexe SD Dva roky prázdnin

Práce s tímto tématem se dětem velice líbila a v jejich aktivitách byl znatelný velmi silný prožitek. Příběh jim přišel tajuplný až strašidelný a to více, než ve skutečnosti byl. Velkou roli v této tajuplnosti hrál nález dopisu a mapy v jeskyni.

Mohu konstatovat, že všechny použité techniky v tomto SD žáci zvládli bez problémů. Nečinil jim problém vstupovat do role, popisovat prostředí příběhu, tvořit živé obrazy, zvukové kulisy atd. Zároveň mohu říci, že žáci velmi dobře zvládali také prostor, který vždy efektivně využili.

Instrukce brali ve všech hodinách velmi vážně a své role a úkoly zodpovědně. V této skupině žáků je spolupráce mezi členy na vysoké úrovni, což je patrné v téměř každé aktivitě. Děti se navzájem tolerují, tolerují své názory a návrhy, zároveň si velmi rychle dokáží rozdělit role a v nich se realizovat. Všichni v této skupině jsou velmi hovorní a značně se realizují při domýšlení příběhu, imaginárního prostoru a spekulacích, kdo se jak zachová. Jediným rušivým elementem, byla Zuzka, která hodiny často narušovala vykřikováním, poznámkami mimo téma apod. Toto její chování přisuzuji její touze na sebe upozorňovat a být středem pozornosti. Toto narušování jsem řešila různými způsoby, podle momentální situace. Každopádně dokázala i velmi pěkně pracovat, a to především tehdy, měla-li důležitou funkci či roli hlavní postavy.

Realizace na 2. stupni

Tuto část diplomové práce jsem realizovala na 2. stupni ZŠ, kde byl pro děti otevřen povinně volitelný předmět Dramatická výchova. Tuto skupinu navštěvovali pouze žáci osmé třídy, kterých se přihlásilo celkem šestnáct.

Tato skupina byla charakteristická tím, že se jednalo o spolužáky, kteří se navzájem dobře znali. Většině žáků bylo 14 let až na jednoho žáka (Pavel), který byl o rok starší díky opakování ročníku. Tento žák měl problémy s chováním, neuznával autority a několikrát dostal na vysvědčení sníženou známku z chování.

Výuku jsem realizovala v tělocvičně, stejně jako u skupiny dětí 1. stupně ZŠ. Povinně volitelný předmět se koná jednou za čtrnáct dní s časovou dotací 90 minut.

10. Povodně

10.1. Rodina a Evakuace

počet dětí: 14

Pro zahřátí – „Na příšeru" – obdoba hry na honěnou

Instrukce:

Ten, kdo chytá, je příšera (šklebí se, je nahrbený, vydává příšerné zvuky,...), ostatní prchají, aby je příšera nepolapila...zachránit se mohou, když se dvě děti obejmou – ne však dvakrát se stejným hráčem. Ve hře se neběhá, aby příšera měla šanci polapit nějakého hráče.

Průběh:

Jelikož naše hodiny probíhají v tělocvičně, kde se scházíme, děti se vyběhají samy ještě před začátkem vyučování. Z toho důvodu jsem hru pro zahřátí nezapojila a do budoucna zapojovat nebudu. Jen v případě, kdy by to bylo vzhledem k situaci opravdu nutné.

Povídání v kruhu

Instrukce:

Co pro nás znamená domov? Rodina? – Každý žák povídá, co pro něj domov a rodina představuje.

Průběh:

Někteří žáci reagovali naprosto spontánně: „Zázemí, zabezpečení, lásku, pochopení, důvěru,...“ Do odpovědi ostatních skočil Pavel a začal se smát a vykřikovat: „Rodina a domov znamenaj jen jídlo a peníze.“ Markéta řekla: „Rodina pro mě znamená zlý a dobrý. Zlý třeba to, že nebydlim s tátou...“

Rozdělení do skupin

Instrukce:

Každá skupina představuje rodinu – mají za úkol si rozdělit role tak, aby nikdo nehrál zvíře ani malé dítě.

Průběh:

Všichni se rozdělili do tří skupin a to bez dohadování. Všichni si vybrali role, ale zatím se ostatním nepředstavovali. Padaly otázky: „Nevadí když budu babička a on děda?“

Práce ve skupinách

Instrukce:

Každá skupina dostane papír, který představuje pozemek, kde rodina bydlí. Pozemek se nachází na břehu Vltavy, na krásném místě. Svou rodinu si skupina pojmenuje a jméno napíše na dům, ve kterém bydlí.

Čas na to, aby nakreslily co všechno na jejich pozemku je (dům, garáž, bazén,...).

Průběh:

Každá skupina se hned pojmenovala. Pavel křičel: „Budem se jmenovat Salierovi, ty vole...“ Vznikla tak rodina Nováků, Simpsnů a Dablinů. Všichni si vybrali

role, ale zatím se ostatním nepředstavovali. Rodina Nováků (Tereza, Dana, Šimon, Patrik, Martin), rodina Simpsnů (Markéta, Aneta, Pepa, Pavel, Ondra), rodina Dablinů (Karolína, Denisa, Jonáš, Tomáš)

Během kreslení jsem skupiny obcházela a skupina, která nesla jméno Novákovi, na mě začala chrlit: „My jsme hrozně bohatý, tady máme krytej a tady venkovní bazén...Jsme bohatý a tady ještě máme pískoviště...závidíte, pani učitelko, co?". Jiná skupina se ptala, jestli smí nakreslit i vnitřek domu... Celá tato aktivita děti bavila a pracovaly kolektivně.

Představení rodin

Instrukce:

Skupina se představí (jméno rodiny i jména konkrétních osob a jakou roli v rodině zaujímají).

Průběh:

Když se měly rodiny představit ostatním, vždy si bez dohadování zvolili mluvčího. Všichni zadání pochopili, ale mou vinou došlo k menšímu nedorozumění. V zadání jsem zapomněla dětem říci, že role, kterou si vyberou, by neměl být např. mentálně postižený nebo alkoholik. Zadala jsem jen, že by si neměli vybírat například roli zvířete nebo roli malého dítěte...Ptala jsem se Ondry, jakou roli si zvolil, a on jen koukal a divně se houpal ze strany na stranu a vůbec nekomunikoval. Někdo ze skupiny zavolal: „To je mentálně zaostalý, starší dítě..." Tím jsem si práci zkomplikovala a musela skupinu vést k tomu, aby při každé aktivitě věnovali velkou pozornost svému zaostalému dítěti. Zajímavé na představení bylo, že všichni byli šíleně bohatí, předháněli se, kdo co všechno vlastní a kolik peněz vydělávají. Šimon se do své role vžil a začal vyprávět: „Dva roky jsem se tenhle pozemek snažil získat. No a nakonec ho mám. Ten dům, kde teď bydlíme, jsme stavěli asi tak tři roky a dá se říct, že jsme tu noví. Nikoho z okolí ještě neznáme..." Ostatní skupiny jen vyjmenovávaly co vlastní, jakou firmu řídí, kolik peněz mají apod.

Živý obraz – „sobotní odpoledne“

Instrukce:

Skupiny utvoří takový živý obraz, který charakterizuje život v rodině, konkrétně v sobotu odpoledne. Zůstávají jim role, které si vybrali …

Rozehrání obrazu

Instrukce:

Lusknutím prstů obrazy oživím a oni začnou žít sobotní odpoledne. Mají své role, svůj domov a svou rodinu. Na tlesknutí ŠTRONZO.

Oživení jednotlivých osob

Instrukce:

Učitel (já) obejde pomalu sochy a koho se dotkne, řekne, kým je a co zrovna dělá. Takto se dotkne všech, vždy mluví jen „oživená“ socha, ostatní jsou ve štronzu. Ostatní pozorně sledují.

Průběh:

U rozehrání došlo ke konfliktu...Pavel (pan Simpsn) a Ondra (jeho zaostalý syn) přelezli pomyslný plot, který odděloval pozemky rodin a vnikli na zahradu Dablinů, kde začali mlátit dědečka... V té chvíli jsem tleskla a zavelela ŠTRONZO. Postupně jsem obešla všechny sochy, až jsem se dostala i k Pavlovi a Ondrovi. Dotkla jsem se jich a řekla: „Je sobota odpoledne...co právě děláš?“ Ondra na to, že mlátí dědka. Zeptala jsem se tedy PROČ? Jaký k tomu má důvod?Odpověděl: „Já prostě nesnášim starý lidi...“ Když jsem stejným způsobem přistoupila k Pavlovi, dostalo se mi následujícího vysvětlení: „Mlátim ho a mlátit ho budu, protože chci jeho důchod...“ Zeptala jsem se ho, k čemu potřebuje jeho důchod, když má peněz na rozdávání, a on na to odpověděl: „Chci ho prostě mlátit.“

Povídání v kruhu

Instrukce:

Jaké ty rodiny jsou? Jaké tam jsou vztahy? Jaká v nich panuje atmosféra? Jaký je rozdíl mezi rodinami?

Průběh:

Při této aktivitě se mohl každý svobodně vyjádřit k tomuto incidentu...Jako první si vzala slovo Aneta (z rodiny Simpsnů) a řekla: „Stydim se za ně, ale já o tom vůbec nevěděla, koukala jsem s mámou v obýváku na Raftáky." Do diskuse se přidal Šimon (pan Novák): „To je taky dost divná, když čumí na Rafťáky ve svejch pětatřiceti a dítě v tom případě měla v patnácti..." Vyjadřoval se k propočtům věků, které nedávaly přílišný smysl. Celkově jsme chování kluků probrali a ostatní ze skupin se shodli na tom, že se chtějí jen předvádět a měli by se nad sebou zamyslet.

Zprávy v rozhlase

Instrukce:

„Pozor, pozor!!! Mimořádné zpravodajství Českého rozhlasu. Hladina Vltavy, Sázavy a Berounky bude v nejbližších hodinách stále stoupat, minimálně v následujících dvou dnech se očekávají přívalové deště a podle sdělení Státního hydrologického ústavu bude Vltava kulminovat až zítra kolem 23. hodiny. Průtok v Praze se očekává 4300 m^3/vteřinu. Z toho důvodu vyhlašuje magistrát hlavního města Prahy stav ohrožení ve všech oblastech přiléhajících k toku Vltavy a Berounky.

Ve všech uvedených oblastech, počínaje dnešní 18. hodinou, je vyhlášena povinná evakuace všeho obyvatelstva. Obyvatelé postižených oblastí jsou povinni uposlechnout nařízení příslušníků armády ČR, policie a hasičského záchranného sboru."

Rodiny žijí v postižené oblasti a mají jen hodinu na rozhodnutí, co si s sebou při evakuaci vezmou a co ne...

Plynulé střídání obrazů – tempo určuje učitel

Instrukce:

Poslední ŽO se na tlesknutí rozehraje. Učitel zdůrazňuje fakt, že rodiny se znají, jsou to sousedi a mají stejný problém...Na tlesknutí štronzo...Všichni zúčastnění si vzniklý ŽO prohlédnou.

ŽO „Ráno – nic netuší"

ŽO „Poledne – poslouchají zprávy"

ŽO „Večer – evakuace"

Průběh:

Plynulé střídání obrazů jsem řídila já a poslední obraz jsem nechala volně rozehrát. U skupiny Dablinů mě zarazilo, že ač byl jejich členem dědeček, při evakuaci rodina odešla a o dědečka se vůbec nestarala – ten se pomalu belhal z domu. Rodina Nováků jako jediná zdůrazňovala: „Hlavně klid, to chce klid a nezapomeňte na doklady...a v klidu!" Hlavní roli tam měl Šimon v pozici hlavy rodiny – pana Nováka. Poslední rodina evakuaci příliš neřešila, nasedla na střeše svého domu do helikoptéry a odletěla údajně do svého letního sídla v zahraničí. Komentovali to slovy: „Máme tolik peněz, že se nás to prostě netýká."

Povídání v kruhu

Instrukce:

Jaké bylo rozhodování, co si s sebou vzít a co nechat na pospas vodě? Jak se členové rodiny cítili? Co by změnili, kdyby měli možnost vrátit čas? Co udělali správně a co naopak udělali špatně?

Průběh:

Většina žáků hodnotila situaci jako velmi zmatenou. Zároveň přiznali, že by se ve skutečnosti měli zachovat lépe. Objevili se však i tací, kteří prohlásili: „Je naprosto zbytečný se tim zabejvat, protože, když mám prachy, tak mně nevadí, když mi barák odnese voda. Prostě si postavim novej a konec."

10.2. Rabování

Počet dětí: 15

Úvod - zopakování živých obrazů z konce minulé lekce

Instrukce:

Vytvořte takový Živý obraz, který vystihne situaci sobotní povinné evakuace kvůli povodňovému ohrožení.

ŽO „Večer – povinná evakuace"

Průběh:

Většině dětí nedělalo problém zapojit se znovu do tématu. Objevili se však dva chlapci, kteří minulou hodinu chyběli...Vybrali si tedy skupinu, ke které by se chtěli přidat, a ta jim stručně řekla, co se minule odehrálo. Vybrali si role a bez problému se zapojili do tvorby živého obrazu.

Práce ve skupinách (rodiny)

Instrukce:

„Jelikož došlo k naprostému selhání dopravy, rodiny z okolí Vltavy budou dopraveny do centrálního evakuačního tábora na Strahově..."

Každá skupina dostane papír, který představuje místo, kam se rodina odebrala po povinné evakuaci. Čas na to, aby ztvárnili vše, co se nachází na místě, kde se ocitli poprvé v životě. U sebe mají jen věci, které si stihli vzít – nic víc. Ostatní by měli z obrázku pochopit, jakou má dané místo atmosféru.

Každá rodina se dostala do jiné části evakuačního tábora...nikoho tam neznají.

Průběh:

U všech skupin vznikla diskuse na nějaké téma, které se týká vybavení. U rodiny Simpsnů se diskutovalo o tom, zda v evakuačním táboře lze mít jen pro sebe kuchyň. Od Dablinů se neustále ozývalo např.: „Cože? Noční stolek? Ses zbláznil, ne?" a „Jestli se

ti to nelíbí, tak si to nakresli sám...“ U Nováků řešili např., kde budou vstupní dveře, ale i to, že jim tam bugatka bude vozit bagety. K tomu se ozval komentář Pepy: „To tam nepiš, vole!“

Představení místa ostatním

Instrukce:

Skupina popíše ostatním místo, kam se museli díky povodním odebrat, jak se tam cítí, jak na ně působí, co je tam za vybavení, kde spí atd.

Průběh:

Představování nejlépe pojala skupina Nováků. Svoje místo v centrálním evakuačním táboře nazvala sektorem B6. Všichni ze skupiny mluvili o tomto nuceném přesunu s klidem, že je to vůbec nevyvádí z míry. Jediný Šimon pronesl: „Je tu o nás celkem dobře postaráno, ale po psychický stránce je to hodně špatný...“ Šimon je z této skupiny jediný, který se dokáže do role vžít a přemýšlet v roli.

U Simpsnů se nejvíce rozpovídala Markéta: „Je to tu strašně stresující...je tu moc lidí, který to nesou dost blbě a tím tu vzniká taková nálada, že všichni prostě vědí, že není něco v pořádku...“

U třetí skupiny, tedy u Dablinů, většinou opakovali jen: „Jo, dobrý...“

Živé obrazy a jejich plynulé střídání (tempo určuje učitel)

Instrukce:

Každá skupina vytvoří takový živý obraz, který vystihuje atmosféru v táboře v různém časovém sledu. Jsou na místě, kde nemají soukromí, omezený přístup k potravinám a vodě, bez svého oblečení a bez přátel…

ŽO „ Noc – těsně po příjezdu“

ŽO „ Druhý den – probuzení na cizím místě“

ŽO „ Po 14 dnech – hodina před návratem domů“

Poslední ŽO se na tlesknutí učitele rozehraje a tlesknutím se opět ukončí. Ostatní pozorně sledují veškerý průběh.

Průběh:

Všem skupinám se vesměs podařilo vystihnout zadané situace, ale u jedné skupiny se vyskytl problém...Pavel začal u rozehrání posledního obrazu hrát, že si podřezává krk s následkem smrti. Po ukončení scénky jsem Pavla poslala sednout na podium na žíněnky a ostatní jsem nechala hodnotit jeho výstup. Markéta:„Bylo to trapný, chtěl se předvádět..." Aneta: „Jenže on tohle dělá pořád, všechno kazí, protože chce dělat jen blbosti." atd. Nechala jsem je hlasovat, ať tedy rozhodnou, zda by se měl Pavel vrátit do hry... Celá skupina až na Simona hlasovala, aby Pavel zůstal tam, kde je, a přemýšlel o tom, že pokazil práci celé své skupině. Šimon zvedl ruku, aby se Pavel vrátil do hry, ale svoje rozhodnutí nijak nekomentoval.

Povídání v kruhu

Instrukce:

Jaký byl život v táboře? Co jim tam chybělo? Zapomněli na něco při balení věcí před evakuací? Jak to každý prožíval...

Práce ve skupinách

Instrukce:

Rodiny se vracejí do svých domovů...ty voda neponičila a mohou se tam bez problémů nastěhovat. Měli opravdu štěstí. I když se jim však voda vyhnula, jejich domy byly naprosto vyrabované. Vše, co by se dalo zpeněžit, bylo pryč...

ŽO „První vteřiny doma"

Učitel obchází „sochy" a dotknutím je oživí – mohou tak povědět, co si myslí nebo cítí... Mluví jen oživená „socha" a ostatní jsou ve štronzu.

Navození nové situace

Instrukce:

Rodiny společně uklízí okolí a všimnou si, že osoba, kterou důvěrně znají (jde o souseda) se vloupává k jiným sousedům...

Diskuse v rolích

Instrukce:

Všichni členové rodin se sešli např. u Klausů a řeší problém, zda člověka, kterého znají mají nahlásit policii, nebo zda si s ním jen mají promluvit.

Tajná instrukce pro jednoho člena:

„Dozvěděl jsem se, že to neudělal poprvé, a myslím, že to klidně udělá znovu…"

Průběh:

Některým dětem dělalo problém vést diskusi v rolích...Pokaždé, když někdo něco řekl, tak se objevili klasické poznámky typu: „Ježiš, ta je blbá.", „Jasně ty chytráku..." atd. Spíše komentovali toho, kdo něco řekl, než to, co řekl. Markéta se tajné instrukce zhostila výborně, vůbec si nevšímala poznámek kluků... „ Copak jste úplně hluchý? Já vám tady říkám, že ten člověk to už udělal a byl za to i trestanej...vždyť to klidně může udělat i nám." Ondra: „A jako od koho tohle víš?" „Od známé, která ho zná, bavila se s ním a on jí to sám řekl, že za krádeže už seděl." Aneta: „Třeba z toho všeho má trauma a neví, co dělá...", Simon: „Ses zbláznila? Když někdo dělá něco v afektu, tak spíš někoho zabije ne?" Aneta: „To si teda nemyslim." Celá diskuse byla ukončena hlasováním... Všichni se shodli na tom, že nejlepším řešením je zavolat policii.

Ulička

Instrukce:

Dvě řady dětí vytvoří uličku. Jedna řada radí – neříkat to, ta druhá – je lepší to říct (všichni si volí takové argumenty, aby dotyčného přesvědčili) – střídají se. Uprostřed je vždy jedna osoba a ta se má rozhodnout, zda je správné mlčet či nikoli – reaguje pomalu tělem, až se nakonec rozhodne a své rozhodnutí všem zdůvodní.

Průběh:

Tuto aktivitu jsem kvůli nedostatku času s dětmi nedělala.

Živé obrazy

Instrukce:

Každé rozhodnutí má své důsledky... Rodiny vytvoří živé obrazy, které se plynule střídají – tempo určuje učitel.

Jedna skupina:

ŽO „přistižení známého při rabování"

ŽO „rozhodnutí ho nahlásit policii"

ŽO „následek tohoto rozhodnutí"

Druhá skupina:

ŽO „přistižení známého při rabování"

ŽO „rozhodnutí nic nehlásit"

ŽO „následek tohoto rozhodnutí"

Třetí skupina:

ŽO „přistižení známého při rabování"

ŽO „dělat mrtvého brouka"

ŽO „následek tohoto rozhodnutí"

Průběh:

U třetích obrazů nebyl poznat „NÁSLEDEK rozhodnutí", a proto jsem vždy sochy obešla a koho jsem se dotkla, řekl nahlas, co za následek mělo jeho rozhodnutí.

Reflexe v kruhu

Instrukce:

Vy osobně, každý sám za sebe odůvodněte, zda bylo rozhodnutí skupiny v rolích správné. Jak by se každý zachoval, kdyby se stal svědkem něčeho takového? Jak by k tomu měl přistupovat člověk, který provedl něco špatného, a kdy ho někdo nahlásí na policii?

Průběh:

Rozebírali jsme, zda jde o „hnusný práskání" nebo zda to, že nahlásíme špatné chování někoho známého, může znamenat něco jiného... Šimon: „No tak hlavně když dělá něco fakt blbýho a je to třeba můj kamarád, tak to sice prásknutí je, ale nedělám to z ňáký zloby k němu, ale proto, abych mu pomohl, ne? Pepa: „Je to prostě hnusný práskání...na tom se nic nezmění." Já: „A co kdyby tvůj kamarád třeba začal brát drogy? Nemusí jít přece jen o krádež...vidíš, jak se kámoš ničí a víš, že to není dobrý. Co bys teda udělal?" Pepa: „No, asi bych s nim hodil řeč, o tom." Já: „No a když s tebou mluvit chtít nebude a třeba na tebe bude i zlej?" Pepa: No tak potom bych asi zašel za jeho rodičema a řekl jim to." Já: „A to teda už není práskání?" Pepa"No jako je, na tom se nic nemění, ale je to pro dobro toho člověka..."

10.3. Reflexe SD Povodně

Při realizaci prvního SD Povodně žáci vesměs spolupracovali, i když bylo patrné napětí mezi dívkami a chlapci, což je pochopitelné s přihlédnutím na věk žáků. V této skupině je přítomen žák s problémovým chováním, který díky opakování ročníku je nejstarší z dětí. Tento žák hodinu velmi narušoval nemístnými a často vulgárními poznámkami, což způsobovalo ztrátu koncentrace ostatních účastníků dramatu.

Pro tuto skupinu žáků byla práce se SD premiérou a tudíž se s jeho technikami postupně seznamovali. Byla u nich znatelná neschopnost vstoupit do role a jednat v ní, odpoutat se od reality a při rozehrání obrazů se vyskytla agresivita některých účastníků, což komplikovalo plynulý průběh hodiny. Problémové situace někteří odmítali řešit a volili strategii útěku (odlet vrtulníkem na letní sídlo), což také komplikovalo a brzdilo hodinu.

Žáci této skupiny jsou velmi otevřeni diskusi, avšak nedokáží se navzájem tolerovat, věcně argumentovat a hlouběji se zamýšlet nad problémem. Většina diskusí je tedy končila hádkou, narážkami apod.

11. Boj o nezávislost Skotska

Počet dětí: 16

Úvod - Povídání v kruhu + myšlenková mapa

Instrukce:

Uprostřed papíru je napsáno: „William Wallace za svobodu Skotska". Napište na papír vše co vás napadá v souvislosti s Wallacem a Skotskem. Možné připomenutí filmu „Statečné srdce".

Průběh:

Nechala jsem Šimona přečíst text na balicím papíru. Protože jméno neuměl správně vyslovit, nejdříve nikomu nedošlo, že se jedná o tu postavu, kterou, jak jsem posléze zjistila, znají z filmu. Opravila jsem ho a v tu ránu se ozvaly výkřiky. „Jóóó Wallace, to je Statečný srdce..." Ptala jsem se, co je k tomuto tématu dál napadá. Někdo prohlásil „drak", ale později se ukázalo, že si popletl filmy. Bohužel, ač se jedná o osmou třídu, nedokázali odhadnout století, netušili, že jde o středověk. Až poté, co jsem jim sdělila, o jakou dobu se jedná, začali psát: meče, válka, vojáci, armáda, poprava, šípy, hrady, kočáry, rytíři, koně atd.

Vypravování – uvedení dětí do doby, kdy se Skotsko potýkalo s bezprávím

V roce 1295, kdy se skotský král John Balliol odmítá podílet na válce Anglie proti Francii a naopak uzavírá s francouzským králem Filipem IV. jeden z nejstarších a nejdéle trvajících obranných paktů v dějinách, známým jako „Staré spojenectví". Anglický král Eduard I. má konečně důvod, proč obsadit Skotsko a připojit ho k Anglii. John Balliol je sesazen a v ponižující ceremonii jsou mu odebrány symboly královské moci. Skotsko na tom nebylo nikdy hůř, je podrobeno Angličanům.

Lid je ponižován, nemá svou půdu - ta je propůjčena jen za slib věrnosti a pomoci ve válce, musí odvádět roční daně a platí právo první noci. Angličané rabují, a plení vesnice i města. Skotský lid je nesvobodný a musí bojovat o svou nezávislost...a

tehdy se objevuje William Wallace, který se narodil pravděpodobně v roce 1272 jako druhý ze tří synů Sira Malcolma Wallace, nižšího skotského šlechtice, a stal se nadějí pro celé Skotsko.

Průběh:

Když jsem dočetla text, zeptala jsem se dětí, mezi jakými zeměmi byl konflikt, který souvisel s naším tématem. Děti okamžitě odpovídaly: „Mezi Francií, Anglií a Skotskem". Tak jsem přečetla znovu část textu, kde se píše, že Anglie má důvod obsadit Skotsko... "Anglie – Francie", proto jsem četla ukázku potřetí a konečně jsem se dostala správnou odpověď. Jinak tu dobu děti hodnotily jako krutou a špatnou.

Živé obrazy

Instrukce:

Děti se rozdělí na 2 skupiny. Jedna skupina má za úkol vytvořit takový živý obraz, který by co nejvíce vystihoval atmosféru ve Skotsku za vlády Johna Balliola. Druhá skupina má za úkol stejným způsobem představit Skotsko po sesazení Johna Balliola... Z obrazů by mělo být jasné, co se změnilo.

ŽO – „Skotsko za vlády Johna Balliola"

ŽO – „Skotsko po sesazení Johna Balliola"

Průběh:

Rozdělila jsem děti na dvě skupiny a sdělila jim zadání. Dala jsem jim možnost použít rekvizity: zlatou korunu a meč. První skupina předvedla, jak Skoti tančí a slaví. Druhá skupina v obraze představovala krále Eduarda, dělníky na poli, žebráky atd.

Nepřipravená improvizace

Vyprávění a instrukce:

Kariéra Williama Wallace jako bojovníka proti Angličanům začíná v prosinci 1291 na hradě Dundee. Velitelem hradu je anglický veterán Selby, jehož syn je jen o trochu starší než Wallace. Selby junior při procházce narazí se svými kumpány na osamoceného Wallace, který jej zaujme svojí dominantní dvoumetrovou postavou a

výrazným zeleným pláštěm. Skupina Wallace obstoupí a mladý Selby jej začne provokovat…

„Ve skupině utvořte ŽO, který si rozehrajete a zastavíte, jakmile bude jasné, jak se v té chvíli William Wallace zachoval."

Průběh:

Všichni dostali kostýmni znak, zelený plášť pro Wallace, černý plášť pro Selbyho a další instrukci, kde jsem jim názorně předvedla, jak se hraje bitka – na doby, nikdo se nikoho nedotýká a pohyby jsou zpomalené. V obou etudách Wallace prohraje. V první Wallace zmlátí a v druhé bere Wallace nohy na ramena.

Vypravování

Horkokrevný Wallace zareaguje okamžitě: Selbyho chytne pod krkem a probodne. Nežli se jeho kumpáni vzpamatují, jsou buď mrtví, nebo zranění a Wallace mizí v davu lidí. Tajně se žení s Marion, kterou, ve snaze chytit Wallace, nechává zajmout guvernér města Lanark. Později vlastnoručně Wallacevu ženu popraví…

William pobil v Lanarku celou anglickou posádku včetně vraha své manželky. Tímto činem se dostal poprvé do povědomí Eduarda I. Od této chvíle začala partyzánská válka Williama a jeho přívržencŭ. William se schovával po lesích a stále se k němu přidávali noví a noví muži připravení bojovat za svobodu Skotska…

Průběh:

Při vypravování, jak to podle historických pramenů opravdu dopadlo, jsem si vzala meč, zelený plášť a chytla jsem Pepu, který měl u sebe ještě kostýmni znak Selbyho, pod krkem a naznačila mečem, jak Wallace svůj problém vyřešil... Když jsem dětem vyprávěla, že se William tajně oženil, vznikla diskuse, proč tajně. Šimon reagoval jako první „ Aby ho Angličani nenašli a navíc aby ji nemusel dát králi na tu první noc."

Učitel v roli Williama Wallace

Vyprávění:

William Wallace svým zápalem a vytrvalostí strhává na svou stranu další nespokojence a mění soukromé povstání na celonárodní. K prvnímu střetu s anglickou armádou dochází 11. září 1297.

Instrukce pro děti:

„Vy všichni jste Skotové a toužíte po svobodě, anglická armáda má však velkou přesilu a je jen málo pravděpodobné, že bitvu vyhrajete. Král nabízí propůjčení statku každému, kdo se vzdá, s tím, že z něj musí platit daň. Přijíždí William Wallace, aby k vám promluvil."

Instrukce pro učitele:

Ukázat dětem Wallace jako člověka, který bojuje a věří ve svobodu a nezávislost Skotska.

Proslov Williama Wallace

„Synové Skotska, jsem William Wallace a vidím tu armádu mého odhodlaného lidu. Přišli jste bojovat jako svobodní a jste svobodní! Co budete dělat bez svobody? Bojujte! V boji můžete zemřít, utečte a budete žít alespoň na chvíli a na smrtelné posteli za mnoho let budete chtít vyměnit prožité dny za jedinou možnost vrátit se sem a říct svým nepřátelům, že si mohou vzít vaše životy, ale nikdy vaši SVOBODU..."

Průběh:

Většina se rozhodla bojovat za svobodu...Všichni pracovali naprosto soustředěně, i když jsem se v proslovu zamotala, vůbec na to nereagovali a naprosto vážně rozmýšleli, jak se rozhodnout. Najednou se uklidnili a nedělali „blbosti". „Mám ženu a děti a chci jim vybojovat svobodnou zem.", „Chci zemřít za dobrou věc.", „Nechci zemřít, raději přijmu statek od krále."

Rozhodování Skotů - dát se na stranu Wallace nebo přijmout úplatek krále

Instrukce:

Na jedné straně místnosti je koruna jako symbol anglického krále Eduarda I. a na druhé straně stojí učitel v roli Williama Wallace jako symbol svobody skotského lidu. Každé dítě se musí rozhodnout a svou volbu odůvodnit…

Možnost A

Někteří půjdou na stranu Wallace a někteří na stranu anglického krále.

Možnost B

Všichni (nebo většina) se dají na stranu bojující za svobodu a samostatnost Skotka, na stranu Williama Wallace.

Živý obraz bitvy + krátké rozehrání

Instrukce pro možnost A

Skupina, která si vybrala úplatek od krále, se promění v anglické vojáky a ti, co si vybrali stát na straně Williama Wallace, zůstávají Skoty, kteří věří ve svobodu své země. Stojí proti sobě a čeká je bitva, která může vše rozhodnout…

ŽO – „očekávání před bitvou"

ŽO – „bitva"

ŽO – „radost Skotů po vyhrané bitvě" - rozehrání

Instrukce pro možnost B

Skotové se nedali zlákat královskými úplatky a zůstali věrní svému snu…bojovali jako lvi a vyhráli. Vyhráli nad anglickou armádou a najednou pocítili, že svoboda se blíží, že tento sen se může stát skutečností…

ŽO – „očekávání před bitvou"

ŽO – „bitva"

ŽO – „radost Skotů po vyhrané bitvě" - rozehrání

Průběh:

I když těch, co se dali uplatit králem, nebylo mnoho, zvolila jsem variantu A a proměnila je v anglické vojáky. Zároveň jsem změnila třetí obraz...Místo radosti z vítězství jsem je nechala předvést výsledek bitvy podle toho, jak si myslí, že to dopadlo. Všichni bez většího domlouvání automaticky předvedli vítězství Skotů... po rozehrání automaticky začali slavit.

Obřad

Instrukce:

Anglická armáda, chlouba evropského rytířstva, je poražena. Tato bitva dala Skotům naději. Nadšení skotští šlechtici pasují Williama Wallace na rytíře a udělují mu titul Ochránce trůnu…

Všichni si zvolí roli, kterou při obřadu budou vykonávat (nižší šlechtic, spolubojovník, přítel, zapisovatel, William Wallace…).

Nejprve utvoří společnou sochu a na tlesknutí sochu rozehrají – proběhne slavnostní ceremonie, kdy je William Wallace pasován na rytíře.

Průběh:

Williama Wallace hrál Šimon, který ho hrál i v obrazech... Při rozdělování rolí došlo k nedorozumění – většina se domnívala, že Wallace musí pasovat král. Vysvětlila jsem jim, že anglický král by těžko Williama pasoval na rytíře a dal mu titul Ochránce trůnu. Na to namítali, že ho musel pasovat skotský král...tak jsem opět musela zopakovat, že poslední skotský král John Balliol byl uvězněn a Skotsku vládne anglický král Eduard I. Nakonec celá ceremonie proběhla naprosto skvěle. Šimon slíbil, že bude chránit skotský trůn a přihlížející tleskali a radovali se...

Boj o nezávislost Skotska

Počet dětí: 14

Úvod – Společné vyprávění

Instrukce:

Každý vypráví po jedné větě co všechno se minulou hodinu stalo.

Průběh:

Nakonec to nebylo souvislé vyprávění, ale každý řekl nějaký fakt, proč a co se stalo. Které postavy tam vystupovaly atd. Když děti už nevěděly jak dál, začala jsem se jich ptát a ony odpovídaly.

Pro vstup do tématu - Obřad

Instrukce:

Anglická armáda, chlouba evropského rytířstva, je poražena. Tato bitva dala Skotům naději. Nadšení skotští šlechtici v čele s Robertem Brucem, právoplatným dědicem skotského trůnu, pasují Williama Wallace na rytíře a udělují mu titul Ochránce trůnu…

Všichni si zvolí roli, kterou při obřadu budou vykonávat (nižší šlechtic, spolubojovník, přítel, zapisovatel, William Wallace…).

Nejprve utvoří společnou sochu a na tlesknutí sochu rozehrají – proběhne slavnostní ceremonie, kdy je William Wallace pasován na rytíře.

Průběh:

Roberta Bruce hrál Ondra K. a Williama Šimon – minulá hodina končila právě pasováním Williama na rytíře, a proto si tito dva žáci role zopakovali. Ostatní si zvolili roli šlechtice, spolubojovník Williama atd. Šimon v roli Williama slíbil, že bude chránit skotský trůn před anglickým králem Eduardem.

Sny

Instrukce:

Žáci se rozdělí do dvou skupin:

Jedna skupina bude vytvářet sny Williama Wallace, který má obavy před další bitvou a možnou prohrou, zároveň má radost z vítězství a svého pasování na rytíře …

Druhá skupina bude vytvářet sny Roberta Bruce, který přemýšlí, že v další bitvě Wallace nepodpoří, ale je si přitom vědom, že to bude znamenat drtivou porážku Skotů.

Průběh:

První skupina (se Simonem) úkol pochopila a na realizaci snu se podíleli všichni společně, ale členové druhé skupiny (s Pavlem) spolu absolutně nespolupracovali. První skupina si připravila hraný sen a druhá zvukovou kulisu pro „spící obecenstvo".

Povídání v kruhu

Instrukce:

„Jaké byly sny Williama Wallace a Roberta Bruce?"

Průběh:

„Hustý sny měl ten Wallace. Že někdo umře, ale on to nebude, on to přežije."

Schůze skotské šlechty v Edinburghu

Instrukce:

Všichni si vyberou roli některého skotského šlechtice z nichž jeden je Robert Bruce (hraje ho učitel). Na schůzi se projednává strategie další bitvy s Angličany – zda Wallace podpořit či nikoli. Robert Bruce navrhuje stáhnout se a s anglickým králem vyjednávat o příměří…s ostatními šlechtici se musí shodnout…

Průběh:

Při této aktivitě děti absolutně nespolupracovaly, musela jsem vystoupit z role a připomenout jim, že jde o dohadování se o budoucnosti Skotska z pohledu šlechty. Nic

nepomohlo, nikdo nepromluvil, jen se všichni hloupě smáli. Proto jsem z role vystoupila a řekla jim, jak se skotská šlechta rozhodla...

Vypravování

Skotská šlechta se rozhodne Wallace v bitvě u Falkirku nepodpořit a oznamují mu to až na bitevním poli v roce 1298. Těsně před útokem se otočí a odjíždí pryč.

ŽO – „ Bitva u Falkirku“

Instrukce:

Jednotlivé postavy učitel oživí dotykem a ty pak mohou říci, co si myslí uprostřed bitvy, kde proti obrovské přesile nemají šanci vyhrát a s vědomím, že skotská šlechta nepodpořila jejich úsilí.

Průběh:

Postupně jsem obešla a oživila všechny sochy – jejich úkolem bylo říci, co si právě myslí. Skoti se domnívali: „Tohle nezvládneme.“, „Když budeme rychle běžet, tak je rozdrtíme.“, „Měli bychom raději utéct...“ Angličané si věřili mnohem víc: „Jen se jim směju...“, „To vyhrajeme!“. Zeptala jsem se Skotů, co si myslí o tom, že je skotská šlechta nechala ve štychu. „Asi nás nemaj moc rádi, když nás nepodpořej.“, „Nejsou to praví Skoti, když couvaj před Angličanama...“

Modelování živého obrazu

Instrukce pro učitele:

Všechny děti jsou ve štronzu a učitel modeluje výsledek bitvy. Žáci tak zjistí, že Skotům jejich touha a odhodlání tentokrát nepomohla. Skoti prohráli a ti, co přežili, se dali na ústup, mezi nimi i William Wallace.

Průběh:

Ač výsledek bitvy už všichni znali, vymodelovala jsem z vytvořeného živého obrazu bitvy nový obraz.

Vypravování

„William Wallace se vzdává titulu „Ochránce trůnu" a odchází na diplomatickou cestu do Francie a Říma. Skotsko mezitím uzavírá s Anglií potupný mír... Když se William kolem roku 1302 vrací zpět, aby pokračoval ve svém boji proti Angličanům, zjišťuje, že nemá téměř žádné přátele, kteří by mu pomohli v boji s nepřítelem..."

Postava na zdi

Instrukce:

Učitel namaluje na balicí papír hrubou linkou obrys lidské postavy. Nejdříve skupina vepisuje do kresby sérii vět, které by o Wallacovi řekli rodiče, jeho zesnulá žena Marion, přátelé, Král Eduard I., Robert Bruce – následník skotského trůnu, angličtí vojáci atd. Tyto věty děti píší kolem obrysu postavy. Nová poznání o Wallacovi děti vepisují dovnitř postavy.

Průběh:

V této části začal být problém s chápáním Williama Wallace jako hrdiny. Většina dětí ze skupiny ho přijala jako zbabělce. „Jsi zbabělec a srab, měl si bojovat dál..." – to sdělil Williamovi jeho přítel. Snažila jsem se všem vysvětlit rozdíl mezi diplomatickou cestou a útěkem. Nikdo až na pár holek se nenechal přesvědčit o tom, že jet na diplomatickou cestu, neznamenalo zbaběle utéci. „Je to srab největšího kalibru...zrádce!" pořvával celou dobu Pavel.

Zpráva králi o návratu Williama Wallace

Instrukce:

Děti společně vytváří zprávu pro krále Eduarda, která ho má co nejpodrobněji informovat o tom, jak na tom William Wallace je po návratu z diplomatické cesty.

Průběh:

Problém z předchozí činnosti přetrvával. Zprávy králi mluví za vše (viz příloha č. 2).

Nepřipravená improvizace - Wallace byl zrazen skotským šlechticem a zajat

Instrukce:

Skupina si zvolí svého Williama Wallace a ten čeká za dveřmi na další instrukci. Ostatní jsou skotští zrádci a chystají se Wallace polapit na schůzi v Edinburgu. Schovají se ve třídě a čekají, až se Wallace objeví. Jakmile Wallace vstoupí do třídy, ostatní ho polapí. Štronzo!

Průběh:

Děti v rolích zrádců se poschovávaly po celé třídě. Když Šimon v roli W. W. vstoupil, ozvalo se: „Útok!!!" a W. W. byl zajat a předveden před soud.

Soud

Instrukce pro všechny:

William Wallace byl zrazen skotským šlechticem v létě roku 1305 a zajat. Byl převezen do Anglie, kde byl obviněn z velezrady.

Instrukce pro Williama Wallace:

Jelikož pokládal za krále Skotska stále Johna Balliola, tvrdil, že nemohl zradit Eduarda I., který nebyl jeho králem, a ani mu nepřísahal věrnost.

Všichni si rozdělí role – v soudní síni musí být soudce, může být přítomen i sám Eduard, žalobce, zástupce lidu apod. Jejich cílem je Wallace donutit k přiznání z velezrady a odsoudit k smrti.

Průběh:

Šimon si vyslechl své obvinění a reagoval na to slovy: „To je pěkná blbost, nemohl jsem zradit svého krále, protože nejsem Angličan. Narodil jsem se ve Skotsku a Skotsko je moje zem. Zabíjel jsem Angličany, protože Angličané vraždili a utlačovali nás."

Poprava – poslední slova Williama Wallace

Soud shledal Williama Wallace vinným, a jelikož Eduard I. doufal, že s jeho smrtí skončí odpor a zároveň zastraší Skoty, byl 23. září podroben drastické popravě.

Instrukce:

Každý se postaví tak, jak by se pravděpodobně postavil na popravišti William Wallace, kdyby mohl naposledy skotskému lidu něco říci. Všichni jsou ve štronzu a učitel je postupně obchází. Koho se dotkne, ten promluví jako William Wallace ke skotskému lidu.

Průběh:

Tereza: „Sice určitě zemřu, ale vy můžete bojovat dál..." Ostatním dělalo problém být v tichosti a soustředit se na zadaný úkol. Celou aktivitu jsem musela ukončit, protože Pavel neustále řval a vyrušoval.

Závěrečné vyprávění

„Předpoklad, že tímto činem zastraší Skoty Eduardovi nevyšel. Už v roce 1306 se mu postavil Robert Bruce a Eduard I. při dalším tažení do Skotska zemřel. Roku 1314 v bitvě u Bannockburnu poráží se svou osmitisícovou armádou téměř třicet tisíc Angličanů pod velením Eduarda II. A tehdy se začala psát nová historie nezávislosti Skotska."

Reflexe v kruhu

Každý reflektuje počínání Williama Wallace. Byla jeho smrt zbytečná? Co vlastně dokázal? apod.

Průběh:

Pavel pokřikoval, že to bylo naprosto zbytečný, když jsem se zeptala proč, tak odpověděl, že neví... Takto se chovala i převážná většina ostatních. Lze říci, že celý tento vyučovací blok Pavel svým chováním bojkotoval a strhl s sebou i většinu chlapců ze skupiny.

11.1. Reflexe SD Boj o nezávislost Skotska

Práce této skupiny byla velmi ovlivněna znalostí filmu Statečné srdce, což se odrazilo i na průběhu některých činností. Nutno konstatovat, že ač se jedná o žáky osmé třídy, měli někteří z nich problém porozumět předčítanému textu a ani se znalostí historických faktů to nebylo valné.

V části dramatu, kde nebyl přítomen již zmiňovaný žák s problémovým chováním Pavel, pracovali všichni ostatní mnohem lépe a to jak v práci s živými obrazy, tak v improvizacích. Téma je zaujalo, aktivně se účastnili děje a jejich kooperativnější přístup se pozitivně projevil na výsledné práci.

V průběhu tohoto dramatu se objevily problémy s chápáním postavy Williama Wallce a jeho počínání, což bylo podle mého názoru způsobeno tím, že nevěděli co je diplomatická cesta.

V částech, kde byl Pavel přítomen byly velmi narušené a což vnímali i někteří jeho spolužáci. Bez nadsázky mohu říci, že Pavel zcela záměrně hodinu bojkotoval a negativně ovlivňoval chování ostatních žáků.

12. Dva roky prázdnin

Počet dětí: 14

Učitel v roli Brianta

Instrukce pro učitele:

Briant je Francouz a je mu 13 let. Má o tři roky mladšího bratra Jakuba.

Oba jsou synové významného inženýra, který přišel před 2 lety řídit vysušovaci práce v bažinách na Ika-Na-Mawi (Rybím ostrově).

Navštěvuje Chairmanovu internátní školu v Aucklandu. Do takové školy chodí jen Angličané, Francouzi, Američané a Němci, synové statkářů, obchodníků a úředníků. Dostává se jim tam nejlepšího vzdělání, stejného jako v podobných školách v Anglii. Maorové, původní obyvatelé ostrovů, tam ovšem své děti posílat nemohou. Pro ty byly zřízeny jiné školy.

Briant je velmi bystrý, ale ne příliš pilný. Častokrát se mu stalo, že byl v páté třídě poslední, ale chtěl-li, dostal se rychle pro svou přizpůsobivost a úžasnou paměť do prvních řad. Žárlí na něj Doniphan a z toho pramení soupeření mezi nimi. Briant je odvážný, podnikavý chlapec, obratný v tělesné výchově, pohotový, úslužný, neupjatý, otevřený – pravý opak pyšného Doniphana – zkrátka pravý Francouz. Často se zastává slabších, staví se proti bezpráví a násilí a nikdy se nechce podřídit zákonům faggingu – z toho pramení časté rozpory, hádky a rvačky vyvolané jeho živostí a odvahou. Ze všech sporů vychází většinou vítězně. Chlapci ho mají rádi, má mořeplavecké zkušenosti a nebojí se ujmout vedení, když je třeba.

Dne 14. února 1860 začínají všem chlapcům ze školy prázdniny a pro mnoho z nich znamenaly prázdniny cestu po moři, kterou Chairmanova škola každoročně podnikala. Plavby na palubě škuneru Chrt se mohlo zúčastnit patnáct chlapců a škuner už byl připraven. Měl plout okolo novozélandských břehů.

Briant ví že na palubě budou přítomni: bratranci Doniphan a Cross (oba necelých čtrnáct let - 5. třída), Baxter (13 let - 5. třída), Webb a Wilcox (12 a půl roku - 4. třída), Garnett a Service (12 let – 3. třída), Jenkins (9 let – 3. třída) a Iverson (9 let – 2. třída), Dole a Costar (8 let – 1. třída) Američan Gordon (14 let) a jeho lovecký pes, Jakub - mladší bratr Briana (4. třída) a černý plavčík Moko (12 let)

Instrukce pro děti:

Děti mají možnost se Brianta na cokoli zeptat. Měly by o něm zjistit co nejvíce informací. Kam chodí na školu, co plánuje na prázdniny, s kým se kamarádí apod.

Průběh:

Všichni jsme seděli v kruhu a já si sedla na židli v roli Brianta. Předtím jsem dětem řekla, aby se každý Brianta na něco zeptal, abychom ho trochu poznali a věděli o něm, co dělá, s kým se kamarádí apod. „A to se, pani učitelko, nebudem ptát popořadě, dyť jste řikala, že jo...," reagoval hned Šimon. Začala jsem se smát: „Dyť já nejsem učitelka, já jsem Briant." Všichni pochopili, že jim znovu instrukci nezopakuji, a tak se začali ptát. Ve „výslechu" dominoval Šimon, který zjistil nejvíce věcí a ptal se na důležité věci např. „Kde ses narodil? Kdy ses narodil? Baví Tě něco? Jak se jmenuješ? Co budeš dělat až doděláš školu?" Tereza se vyptávala na kamarády, Pavel s Denisem celou dobu jen pokřikovali, že je to trapný a debilní... Když jsem vystoupila z role a ptala se dětí, co zjistily, záměrně jsem se zaměřovala na Pavla s Denisem. Ani jeden mi nebyl schopen odpovědět na jedinou otázku. Ostatní museli odpovídat za ně.

Zápis faktů

Instrukce:

Učitel připraví papír s náčrtem škuneru. Úkolem dětí je zapsat a zakreslit, vše co se o plánované plavbě dozvěděly od Brianta.

Průběh:

Děti shromáždily tato fakta:

Plavil se na lodi s Mokem.

Jmenoval se Briant.

Chodil na internátní školu, která měla 5 tříd.

Těší se na plavbu kolem Nového Zélandu.

Chrání mladší.

Byl ve Francii.

Měl kamaráda a ten měl psa Fana.

Jeho otec byl inženýr.

Měl rád tělocvik.

Do jeho školy nechodili černoši.

14. února začínaly prázdniny.

Rok 1860.

Má sourozence Jakuba, který je o 3 roky mladší a chodí do 4 třídy.

Kouzelná hůlka

Instrukce:

Učitel obchází každé dítě ve třídě. Jakmile se někoho dotkne, kouzelná hůlka ho přenese na palubu Chrta, který se připravuje k vyplutí. Všichni jsou neviditelní, ale po škuneru se mohou pohybovat naprosto libovolně (děti leží se zavřenýma očima).

„Na palubě jsou upevněny záchranné čluny a kapitánskému můstku nechybí obrovské kormidlo. Fouká vítr a dřevěný škuner se kymácí v přístavu. Je dřevěný, jeho prkenná podlaha je ještě mokrá, jak ji plavčík celé odpoledne drhnul. V podpalubí se nachází kajuty, každá je vybavena palandami a malým kulatým okénkem. Chlapci mají jednu společnou velkou kajutu, kapitán má místnost jen pro sebe a zbytek posádky je rozdělen do dvou kajut na konci chodby. Každý se teď projděte po škuneru a prozkoumejte každé místo, které je něčím zajímavé…“

Průběh:

Děti spolupracovaly. Řídily se instrukcí, že pokud naleznou na palubě něco zajímavého, mohou otevřít oči a čekat na ostatní. Celkově byl ve třídě při této aktivitě klid, až na poznámky Pavla a Denise.

Povídání v kruhu

Instrukce:

Co všechno na škuneru je? Jak je loď vybavena? Co tam děti zaujalo?

Průběh:

Děti prozkoumaly společenskou místnost – kajutu, ve které byla obrovská knihovna s knihami různých žánrů a dalekohled na stole, kajutu kapitána, kajutu, ve které byl v rohu kbelík s hadrem a koštětem a nad stolem tři prázdné police. V kajutě kapitána někdo zahlídl klec s velkým papouškem, na přídi umístěnou sochu draka a v podpalubí obrovské skladové prostory, kde byla i stáj, ve které se nacházely dvě krávy. Jediní dva žáci, kteří nespolupracovali a jen pokřikovali, že tam byla televize a sejf s ještě nevytištěnými penězi, byl Pavel a Denis. Ostatní kluci Pavlův výstup polohlasně komentovali: „To je fakt debil, to není možný, to je fakt debil...“

ŽO a jejích plynulé střídání – tempo určuje učitel

Instrukce:

„Utvořte sled ŽO, které vystihnou den, kdy se chlapci poprvé ocitli na palubě Chrtu. Je tedy 14. února 1860 a zítra škuner vypluje a vaše prázdninová plavba kolem Nového Zélandu započne!“

ŽO „poledne – loučení s rodiči“

ŽO „odpoledne – vybalování“

ŽO „večer – ukládání ke spánku“

Instrukce pro učitele:

Jakmile všichni spí, učitel řekne „štronzo“ a nechá děti „spát“.

Průběh:

Při každém ŽO jsem děti obešla a ptala se, jak se cítí, na co myslí apod. Při prvním obrazu se převážná většina těšila na plavbu, někdo se nechtěl loučit s rodiči a někdo byl z loučení smutný. U druhého jsem se ptala, jaký na ně kajuta dělá dojem. Většinou odpovídaly, že kajuta je velká, že to nebudou komentovat, že tam jsou jen chvíli, že jim tam chybí soukromí... U třetího ŽO jsem se dětí na nic neptala a přesunula je v čase.

Posun v čase

Instrukce:

„Spali jste velice tvrdě a stalo se spoustu věcí, které už nelze vzít zpět..."

Četba (str.18)

Vzduch byl zbavený mlhy a umožňoval teď výhled daleko od škuneru. Mraky se hnaly s rychlostí stále stejnou, bouře neztratila nic ze své prudkosti. Ale zdálo se, že bičuje tyto neznámé končiny Tichého oceánu už posledními silami. Bylo v to nutno doufat, protože situace byla stejně nebezpečná jako v noci, kdy se Chrt rval s bouří na širém moři. Vlny se teď vrhaly na loď přes pažení a pokrývaly palubu pěnou. Děti, jediní členové posádky, už ztrácely naději. Nárazy vln byly tím prudší, že se škuner nemohl hýbat. Brian a Gordon sestoupili do podpalubí a uklidnili, jak mohli, malé kamarády – především ty nejmenší. „Nebojte se!" opakoval stále Briant. „Jachta je pevná...! Břeh není daleko...! Počkejme a snažme se pak dosáhnout země!" „A na co čekat?" ptal se Doniphan. „Ano, na co čekat?" dodal jiný, asi třináctiletý chlapec jménem Wilcox. „Doniphan má pravdu... Na co čekat?" „Moře je ještě příliš rozbouřené, rozbilo by náš škuner o skály!" řekl Briant. „A co když se jachta rozpadne?" zvolal třetí chlapec, Webb, stejně starý jako Wilcox. „Myslím, že toho se bát nemusíme," odporoval Briant. „Aspoň za odlivu. Až moře opadne, snad se nám už podaří zachránit."

Průběh:

Po četbě začaly děti křičet: „Opustili palubu a nechali je tam!", „Třeba spadli v tý bouři přes palubu.".

Připravená improvizace

Instrukce:

„Rozdělte se na dvě skupiny. Každá skupina se pokusí přijít na to, jak se mohlo přihodit, že v obrovské bouři byli chlapci na palubě škuneru sami. Utvořte nejprve ŽO, ten si sami tlesknutím rozehrajete a improvizaci sami ukončete tlesknutím a budete opět v ŽO."

Průběh:

První skupina, která se skládala z dívek a Simona situaci velice dobře ztvárnila. Během spánku dětí spadl kapitán v bouři přes palubu a zbytek posádky se ho vydal hledat v záchranném člunu. Když se kluci probudili, byli na palubě sami a uprostřed rozbouřeného oceánu... Druhá skupina jen předvedla, jak posádka pije a fasuje od kapitána balíčky trávy...

Reflexe

Instrukce:

Co se vlastně stalo? Jak se to stalo? Mohl tomu někdo zabránit?

Průběh:

Při reflexi jsme věnovali více druhé skupině, která nepředvedla nic, co by vysvětlilo, proč jsou kluci na škuneru sami. Skupina to vysvětlovala tím, že už věděli, že v bouři nepřežijí, takže se chtěli naposledy opít a užít si to. První skupina jejich práci hodnotila následovně: „Prostě to celý odbyli, neposlouchali zadání a akorát si z toho dělali srandu..."

Vypravování – „Co se doopravdy stalo?"

„Den odjezdu byl stanoven na 15. února, Chrt kotvil na konci obchodního mola a posádka nebyla ještě na palubě, když 14. února večer přišli na palubu malí cestující.

Kapitán Garnett měl přijít až ke zdvižení kotvy. Gordona a jeho kamarády uvítali jen palubní mistr a plavčík.

Mužstvo šlo ještě vyprázdnit poslední láhev whisky. Když už chlapci spali, odešel i palubní mistr za posádkou do přístavního hostince a zdržel se tam nezodpovědně až do pozdních nočních hodin. Plavčík se uložil v kajutě mužstva a usnul. Co se potom stalo? To se pravděpodobně už nikdo nedoví. Je jen jisté, že kotvu jachty někdo zdvihl, buď z neopatrnosti, nebo ze zlé vůle. Na palubě to nikdo nezpozoroval. Loď stržená odlivem odplula na širé moře a nesla se po vzdutém oceánu pryč…"

Průběh:

Po četbě jsem se dětí zeptala, jak si myslí, že to dopadlo. Žáci byli toho názoru, že se škuner potopí a kluci na něm zahynou. „No, uvidíme co se stalo…"

Záchrana – četba (str. 27)

Náhle se asi tři sta metrů za lodí zvedla pěnivá vlna. Byla to přílivová vlna vysoká přes sedm metrů. Přiřítila se zuřivostí bouře, pokryla skaliska, zvedla Chrta a přenesla jej přes skaliska, aniž se jich loď kýlem dotkla.

V necelé minutě byl Chrt zanesen vířící vodou až na písečný pruh břehu, dvě stě kroků před první stromy lesa sestupujícího k moři. Tam zůstal nehybně ležet na pevné zemi, zatímco voda ustupovala zpět nechávajíc škuner na suchu.

První průzkum ostrova – společná kresba

Instrukce:

„Na první pohled je zřejmé, že jsme na pustém ostrově. Je potřeba ho prozkoumat a zjistit, zda se tu nachází pitná voda a nějaký zdroj obživy. Vydáme se teď na výpravu a pečlivě zakreslíme celý ostrov."

Průběh:

Na plánku, který děti společně nakreslily (kreslil Šimon a ostatní dávali instrukce), byl poloostrov, který byl hustě zalesněn. Uprostřed něj byl vodopád

s lagunou, jednalo se o sladkou vodu. Břehy byly skalnaté a na písečném břehu se nacházel rozpadlý vrak lodi. Obrázek viz. příloha.

První noc na ostrově – zvuková kulisa + reflexe

Instrukce:

„Rozdělte se na 3 skupiny. Každá skupina vytvoří zvukovou kulisu první noci na opuštěném ostrově. Z kulisy by mělo být patrné, jak noc chlapci, kteří byli daleko od domova někde na opuštěném ostrově v Tichomoří, prožívali."

Průběh:

K této aktivitě nedošlo, díky mé nepozornosti a pokračovalo se v aktivitě „Pátrání".

Pátrání - četba ve skupinách

Instrukce:

„Každá skupina dostane část úryvku z knihy a jejím úkolem bude pečlivě si text přečíst a dál s ním podle zadání pracovat. Dle textu vytvořit ŽO, který si sami rozehrajete a ukončíte. Z improvizace by měl být patrný děj z textu a jeho možné pokračování. "

Text 1:

„Podívejte!" zvolal Wilcox ve chvíli, kdy došli k úpatí výběžku. Jeho pozornost upoutalo nakupení balvanů vytvářejících jakousi hráz, jež se podobala oné, kterou objevili na potoce v lese. „Tentokrát už nemůžeme pochybovat," řekl Brian. „Ne... to nemůžeme!" potvrdil Doniphan, ukazuje na kus dřeva u kraje hráze. Byla to naprosto jasně troska člunu, část přídě, poloshnilá a pokrytá plísní, na níž byl ještě kus prkna a železný, rzí rozežraný pruh. „Kruh...! Kruh...!" zvolal Service. Všichni se rozhlíželi kolem sebe tak, jakoby se člověk, který člunu používal a postavil tuto hráz, měl právě objevit. Nic... Nikdo! Od té doby, kdy byl člun na břehu řeky opuštěn, uplynulo už mnoho let. Člověk, který tu trávil život, setkal se buď se svými bližními, nebo zemřel na zemi, kterou nemohl opustit. Chlapců se zmocnilo pochopitelné pohnutí nad tímto

důkazem lidského zásahu, který už nikdo nemohl popřít. V tom okamžiku si také všichni povšimli podivného chování psa. Fan jistě vyčenichal něčí stopu…

Text 2:

„Podívejte se na Fana!" upozornil Service. „Něco cítí!" dodal Doniphan a vykročil za psem. Fan se právě zastavil se zdviženou tlapou a s napřímeným čenichem. Pak se prudce rozběhl ke skupině stromů pod srázem blízko jezera. Briant s kamarády šli za ním. Po chvíli se zastavili před starým bukem, v jehož kůře byla vyryta písmena a letopočet v tomto uspořádání:

F B

1807

Briant, Doniphan, Wilcox a Service zůstali němě a nehybně stát před nápisem. Fan se vrátil po své stopě a zmizel za ohbím výběžku. „Sem, Fane, sem!" volal za ním Briant. Pes se však nevrátil. Ozvalo se jen jeho krátké zaštěknutí. „Pozor!" varoval Briant. „Nechoďme od sebe a buďme opatrní."

Text 3:

Když Briant křoví odhrnul, spatřil za ním úzký otvor. „Že by tu byla jeskyně?" zvolal, couvaje zpět. „To je možné," šeptal Doniphan. „Ale co je v ní?" „To uvidíme!" odpověděl Briant. A počal sekerou odstraňovat větve, které otvor zakrývaly. Ať však zbystrovali sluch jak chtěli, nezaslechl nikdo zevnitř žádný podezřelý zvuk. Service se už chystal vniknout do uvolněného vchodu, ale Briant ho zadržel. „Počkejme napřed, co udělá Fan!" Pes stále tlumeně štěkal a nedal se uklidnit. Ale kdyby byla v jeskyni živá bytost, byla by už dávno vyšla! Co když je však vzduch v jeskyni otráven? Briant hodil do otvoru hrst zapálené trávy. Ta po dopadu na zem rychle hořela. Dokazovalo to, že je tam vzduch dýchatelný. „Vlezeme tam?" zeptal se Wilcox.

Průběh:

V každé skupině si děti zvolily jednoho, který text své skupině přečetl. Na zbývající činnosti se poté podíleli všichni stejně. Při realizaci předstoupily skupiny v pořadí od 1 do 3.

První skupině utekl Fan, který chytil stopu. Když po něm chlapci pátrali objevili na ostrově cizího muže, trosečníka, který byl sprostý a smyslů zbavený.

Druhá skupina přehrála jen text, který dostala. Tedy objev stromu s iniciály a letopočtem.

Třetí skupina jeskyni prozkoumala a rozhodla se, že jako přístřeší je ideálnější než škuner. Vydali se proto k lodi, aby přenesli zásoby.

Reflexe v kruhu s ukázkou obrázku

Instrukce:

Co asi v jeskyni objevili? Jak se cítili, když vstupovali do neprozkoumané jeskyně? Měli strach? Z čeho? Jak příběh chlapců mohl pokračovat?

Průběh:

„Já si myslim, že kluci tu jeskyni obydleli, jako jsme to udělali my. Jinak tam podle mě před nima nikdo nebydlel," řekl Šimon. „Já si myslim, že tam naopak někdo žil, ale teď už je mrtvej," reagoval Tomáš K. Na to jsem pronesla: „Já vám jen prozradím, že kluci při průzkumu ostrova objevili kostru člověka, který na ostrově žil, nejspíš jako trosečník..."

Dva roky prázdnin - Jules Verne

Počet dětí: 14

Úvod – společné vyprávění a četba

Instrukce:

Každý po obvodu kruhu postupně řekne, co se Briantovi a jeho spolužákům ze školy stalo. Důležité je připomenout následující fakta:

- Pohybujeme se v roce 1860.
- Briantovi je 13 let a byl vybrán mezi chlapce, kteří se zúčastní dvouměsíční plavby kolem novozélandských břehů na škuneru Chrt.
- Na palubě mělo být 14 žáků Chairmanovy internátní školy a to včetně Brianta.
- Na palubě měl být i plavčík Moko – dvanáctiletý chlapec černé pleti (takoví nemohli studovat na škole, jakou byla Chairmanova internátní škola.)
- Začátek plavby byl stanoven na 15. února.
- Chlapci se přesunuli na palubu Chrta už 14. února odpoledne. Kapitán a ostatní členové posádky na lodi ještě nebyli. Tu noc někdo zdvihl kotvu jachty, buď z neopatrnosti, nebo ze zlé vůle. Na palubě to nikdo nezpozoroval. Loď stržená odlivem odplula na širé moře a nesla se po vzdutém oceánu pryč…
- Chlapci, jediní členové posádky, ztroskotali na ostrově, který na první pohled nebyl osídlen.
- Chlapci se rozhodli ostrov prozkoumat…objevili jeskyni.

Průběh:

Mým původním cílem bylo, aby každý žák řekl konkrétní fakta k ději, který se odehrál minulou hodinu. Nakonec vše probíhalo formou řízeného rozhovoru, kdy jsem dětem pokládala otázky a ony odpovídaly.

Četba – co chlapci v jeskyni objevili? (str. 82)

Při svém ústí byl otvor půldruhého metru vysoký a přes půl metru široký. Pak se rychle rozšiřoval a měnil se v dutinu přes tři metry vysokou a dvakrát tak širokou. Půda v ní byla pokryta jemným suchým pískem.

Když Wilcox vstoupil dovnitř, narazil na dřevěnou poličku, na níž leželo několik domácích nástrojů, kameninový džbán, široké lastury sloužící zjevně jako talíře, nůž se zubatým a zrezivělým ostřím, dva nebo tři rybářské háčky a plechová mísa, prázdná stejně jako džbán. U protější stěny stála truhla z hrubě opracovaných prken. Byly v ní cáry šatů.

V pozadí stálo bídné lože pokryté rozedranou vlněnou pokrývkou. U čela postele ležela na lavici druhá mísa a dřevěný svícen. Lože bylo prázdné.

Pak vyšli chlapci zase ven k Fanovi, protože pes nepřestával žalostně štěkat. Sestoupili o dvacet kroků k řece a prudce se zarazili. Hrůza je vbila do země. Tady, mezi kořeny buku, ležely zbytky lidské kostry…

ŽO s rozehráním

Instrukce:

„Rozdělte se na dvě skupiny a v nich vytvořte takový ŽO, který si sami rozehrajete a ukončíte. Z improvizace by mělo být jasné, co důležitého chlapci mohli v jeskyni, která byla zjevně obydlená, nalézt a co pro ně nález znamenal…“

Průběh:

První skupina našla zásoby jídla a nástrojů. Víc nic. Druhá skupina si počínala lépe a při prozkoumávání jeskyně objevila mapu. Při rozehrání ŽO obrazů spolu členové skupin příliš nespolupracovali, proto bylo pro ostatní problém sledovat děj. Ve třídě byl během této aktivity velký hluk, třída byla rozjívená a nespolupracovala. Uzavřela jsem s nimi tedy dohodu, že hodina neskončí, dokud nedoděláme to, co je dnešním plánem. To některé žáky vyděsilo a začali se okřikovat navzájem, aby byl ve třídě klid.

Reflexe v kruhu

Instrukce:

Co chlapci v jeskyni důležitého objevili? K čemu jim nález mohl být užitečný?

Průběh:

Společně jsme reflektovali výsledek předchozí aktivity.

Nález mapy a vytržený list z deníku

Instrukce:

Učitel předloží před žáky nalezenou mapu a list z deníku. „Co je tam napsáno? Co lze z mapy vyčíst? Je mapa správně zakreslená? Kde tedy jsme? Co to bylo za člověka, jehož kostru jsme nalezli před jeskyní?"

Text z deníku:

Něco tu není v pořádku. Ostrov se zdá být neobydlen a stejně mám pocit jako by mě neustále někdo sledoval…nesmím vycházet za tmy, je to nebezpečné, už to víckrát nechci zažít…šlo mi o život a tady v těchto končinách se pomoci nedovolám a zbraně jsou v tomhle případě asi k ničemu…kdybych věděl, co nebo kdo…nevím nic. Stmívá se…musím se schovat…

Průběh:

List z deníku přečetla Tereza, ostatní poslouchali a nepřerušovali ji. Když text dočetla, začaly děti deník komentovat: „Něčeho se strašně bál, třeba kanibalů.", „Zvířat se mohl bát...", „To asi těžko, kdyby se bál zvířat, tak stačí zapálit oheň, ne?"

Porada chlapců v jeskyni – „Co dál?"

Instrukce:

Všichni jsou členy průzkumné výpravy. Stmívá se… Je potřeba dostat se zpět ke škuneru, kde čekají ostatní chlapci. „Jak postupovat?" „Je dobrý nápad se přestěhovat ze škuneru do jeskyně?"

Děti by měly přijít s řešením, jak postupovat, jak se chovat při výpravách, jak ochránit nejmladší chlapce…

Průběh:

Pavel: „Já bych teda zůstal v jeskyni, jestli tady něco je, tak se tady musíme schovat, to je jasný…"

Já : „ Ale, co ty mladší chlapci co zůstali na škuneru?"

Pavel: „No a co? Zůstanem tady…"

Martin: To teda ne, to nejde, může se jim něco stát."

Šimon: „Já bych tady taky zůstal…v jeskyni."

Já: „Takže si myslíte, že je to nejlepší řešení? Nechat tam ty kluky bez ochrany?"

Šimon: „A co jako máme dělat, dyť jsou na pobřeží, tak tam se jim snad nic nestane, ne?Dyť jsou u škuneru, tak se tam schovaj…"

Tereza: „Třeba už byl blázen, třeba na ostrově ani nic není…"

Nakonec si děti odhlasovaly, že bude nejlepší vydat se na cestu ke škuneru.

Noc na ostrově – zvuková kulisa + reflexe

Instrukce:

„Rozdělte se na 3 skupiny. Každá skupina vytvoří zvukovou kulisu noci na opuštěném ostrově. Z kulisy by mělo být patrné, jak noc chlapci, kteří věděli o ostrovu jen to, co zapsal trosečník do svého deníku, prožívali."

Průběh:

Tato činnost se dětem líbila a všichni pracovali. Většinou šlo o zvuky zvířat, větru, šustění trávy apod. Jedna ze skupin pracovala pouze se zvukem a zbylé dvě skupiny ztvárnily cestu chlapců lesem, někteří žáci byli v roli chlapců a někteří hráli kanibaly, zvěř apod.

Volba náčelníka

Instrukce:

„Je třeba zvolit si náčelníka. Někoho, kdo bude mít autoritu všech. Všechno nám pak půjde lépe. Vždyť je to tak ve všech zemích…"

Průběh:

Každý postupně říkal vlastnosti, které by měl mít ten, který by se měl stát náčelníkem. Děti se shodly na tom, že by měl být statečný, chytrý, obratný, spravedlivý, ohleduplný, silný, nebojácný. Po tomto výčtu žáci navrhly hlasování. Byl zvolen Šimon jako ten nejlepší adept na náčelníka. Jediný, komu tato volba vadila, byl Pavel, který silně protestoval a křičel, že nikoho poslouchat nebude.

Improvizace

Instrukce:

V noci se jeden z mladších chlapců ztratil…Nikdo ho neviděl, nikdo nic neslyšel…co se mohlo stát?

„Rozdělte se na 2 skupiny a každá skupina zkusí přijít na to, co se mohlo v noci stát. Nejprve utvořte ŽO a ten si sami rozehrajte a zastavíte ve chvíli, kdy bude jasné, co se stalo."

Průběh:

Jedna skupina byla přesvědčena, že chlapec šel v noci na záchod a cestou se ztratil. Druhá skupina měla obdobný scénář s tím rozdílem, že chlapec se neztratil…to si mysleli jeho kamarádi a šli ho hledat, on byl mezitím schovaný a spokojeně spal za škunerem.

Vyprávění

Chlapec se vrátil potrhaný, odřený a vystrašený. Byl unavený, a tak se ostatní rozhodli, nechat ho vyspat. Potom se jistě dozví, co se vlastně stalo…

Hlasování o zákonech a řádu na ostrově a sepsání zákoníku

Tajná instrukce pro zvoleného náčelníka:

„Uvědomuješ si, že chyba byla a je v tom, že se nikdo nestará o nikoho, většina se stará jen o sebe. Je potřeba se postarat o bezpečí těch nejmladších. V noci hlídkovat, nikam je nepouštět samotné. Je potřeba se řídit pravidly."

Instrukce pro ostatní:

Každý vymyslí jedno pravidlo, které by pomohlo udržet všechny v bezpečí, ale zároveň by nikoho neomezovalo.

„Odhlasujte si takové zákony, o kterých jste přesvědčeni, že jejich dodržování může vést k přežití, bezpečí všech a k možnosti zachránit se …"

Průběh:

Každý postupně řekl návrh zákona či pravidla a Markéta je postupně zapisovala. Tím vznikl seznam následujících návrhů, a poté následovalo jejich odhlasování:

Pokud se něco najde, tak se to spravedlivě rozdělí. ANO

V noci nechodit pryč od ostatních. NE

Náčelník má právo veta. NE

Nikdo nesmí chodit nikam sám. NE

Večer budou chodit spolu – minimálně po dvou. NE

Noční hlídky. NE

Mít shromaždiště, kde se budou konat pravidelné schůze. NE

Žít v míru a navzájem se respektovat. NE

Zapalovat ohně. ANO

Rozdělovat si služby. ANO

Chodit pravidelně na lov. ANO

Udržovat hygienu. ANO

Kontrola oceánu. ANO

Hlášení se noční hlídce. NE

Já: „Jsou podle vás ty zákony takové, aby těm chlapcům v jejich situaci nějak pomohly?"

Tomáš: „Chybí tam nějakej zákon, kterej by chránil ty mladší...",

Markéta: „Měl by tam být třeba zákon, kde by jeden starší měl na starosti jednoho mladšího..."

Pavel: „Já bych teda žádný pravidla nedělal..."

12.1. Reflexe SD Dva roky prázdnin

Během tohoto SD vázla spolupráce žáků ve skupinách. I jejich angažovanost v ostatních činnostech byla horší než jsem byla zvyklá z předchozích hodin. Opět se jednalo o neustálé narušování hodiny Pavlem, který s sebou strhával ostatní žáky. Téma bylo velmi obtížné realizovat. U ostatních chlapců šlo však patrně jen o jakousi pózu, protože v určitých momentech byl jasně viditelný jejich zájem a zápal. Ten se nakonec odrazil v konečném výsledku činnosti. O tom mě ostatně přesvědčily i komentáře samotných žáků, které dávám k dispozici:

„Příběh byl pěknej, líbil se mi."

„Bylo to zajímavý."

„Mně se to líbilo, zatím to bylo nejlepší a nejnapínavější, co jsme dělali."

„Jestli to bylo přesně podle tý knihy, tak ten příběh se mi moc nelíbí. Ocelový město by bylo lepší."

„Byla to naprostá nuda, bez akce, ostatně jako všechno. Já bych udělal Terminátora..."

„Bylo to dobrý, zajímavý, dobrodružný, ale do dnešní doby to moc nezapadalo."

„Mohli bychom to udělat dopodrobna. Je to dobrodružný."

Závěr

Při vyhodnocování výzkumné části diplomové práce se pokusím odpovědět na mnou stanovené výzkumné otázky, kvůli nimž jsem začala toto téma zpracovávat.

Než přistoupím k samotnému vyhodnocení praktické části diplomové práce, považuji za velmi důležité zmínit fakt, že objektivita výzkumu mohla být ovlivněna odlišností a charakterem obou skupin. Usuzuji, že zájmový kroužek si vybírají děti se skutečným zájmem o tento způsob práce. Při výběru povinně volitelného předmětu jsou žáci ovlivněni jak počtem, tak náročností nabízených předmětů. Někteří z žáků druhého stupně si tento předmět vybrali bez opravdového zájmu – pouze s přesvědčením, že si budou jen hrát a kromě docházky nebudou mít žádné jiné povinnosti. To se nakonec projevilo jak na jejich celkovém přístupu tak i na průběhu hodin.

Ač jsem se původně domnívala, že odpovědět na stanovené otázky bude velmi těžké, dnes mohu s klidným svědomím říci, že díky soustavné práci s dětmi obou věkových skupin, jsem získala mnoho důležitých poznatků, které mě vedou k následujícím závěrům.

První otázka, kterou jsem si stanovila a v průběhu práce se jí věnovala, zní:

Jsou skupiny začátečníků v dramatické výchově schopny začít hned strukturovaným dramatem?

U obou věkových skupin jsem se přesvědčila, že zahájení výuky dramatické výchovy formou strukturovaného dramatu lze bez větších problémů realizovat. Nutno však dodat, že především v prvních hodinách je třeba více trpělivosti ze strany učitele, než se děti seznámí se základními technikami a naučí se s nimi pracovat. Pokud učitel překoná první „nástrahy" nepřipravené skupiny, kterými jsou například zvýšený ostych a strach vystupovat před ostatními, zlehčování, vyrušování a snaha „nachytat" učitele nepřipraveného, zjistí stejně jako já, že děti tato práce naprosto pohltí a dobře zvolené téma zajistí jejich pozornost a angažovanost po celou dobu výuky.

Považuji za velmi důležité podotknout, že pokud není pedagog dostatečně trpělivý, může se lehce stát, že skupina takovéto práce nebude schopna. V tom případě

bych doporučovala začlenit do výuky dramatické výchovy průpravné hry a cvičení, díky nimž by byli žáci na tento způsob výuky soustavně připravováni.

Liší se tato schopnost u dětí 1. a 2. stupni? K této otázce mohu říci: „Ano, tato schopnost je u žáků 1. a 2. stupně rozdílná. Mladší žáci s hrou *na jako* nemají větší potíže. Starší žáci se často hůře a obtížněji odpoutávají od reality, což ovlivňuje a komplikuje plynulý průběh strukturovaného dramatu."

Toto tvrzení je popsáno i v následující odpovědi na další výzkumnou otázku:

Jaké jsou rozdíly v práci dětí na 1. a 2. stupni při realizaci strukturovaného dramatu?

Žáky prvního stupně lze na rozdíl od starších dětí mnohem snadněji motivovat pro práci s dramatem. Obecně mají tito mladší žáci mnohem lepší schopnost přizpůsobit se herní situaci, vstupovat do rolí a jednat v nich, což je dané jejich přirozeností hrát si. Pohlaví žáků nehraje, podle mých zkušeností, v komunikaci žáků na prvním stupni ZŠ významnější negativní roli.

U starší věkové skupiny se setkáváme mnohem častěji s ostychem, který se projevuje různými způsoby, jako například mlčením či neřízenými výbuchy smíchu. Jejich omezená schopnost vstoupit do role a jednat v ní je spojená s obdobím dospívání. Děti se zaměřují více na svou vlastní osobu, jsou méně spontánní, často vztahovačné a nedůvěřivé. Vliv pohlaví nabývá na významu, spolupráce dívek a chlapců je mnohem obtížnější. Práce učitele je náročnější – vyžaduje citlivější přístup s vyšší schopností empatie.

Poslední otázka, kterou jsem si stanovila ve své práci zní:

Jsou věkově rozdílné skupiny dětí (1. vs 2. stupeň) schopny řešit stejné situace a problémy v průběhu strukturovaného dramatu?

Díky zkušenostem z výuky strukturovaného dramatu v obou věkově rozdílných skupinách musím konstatovat, že to samozřejmě možné je. Usuzuji tak především z toho, že obě skupiny prošly stejným výukovým plánem, který obsahoval tři strukturovaná dramata na téma Povodně, Boj o nezávislost Skotska a Dva roky prázdnin podle románu Julese Verna. Ve všech připravených hodinách řešili žáci totožné

problémy a situace. Obě skupiny si s nimi zdárně poradily, samozřejmě poněkud odlišným způsobem, přirozeným danému věkovému období.

Jsem si naprosto vědoma toho, že hlavním klíčem k tomuto úspěchu je univerzální výběr témat, které osloví všechny věkové skupiny a jejich způsob podání žákům.

Závěrem bych ráda řekla, že realizací své diplomové práce jsem získala mnoho nových zkušeností. Ty jsou velkým přínosem především pro mou stávající práci učitelky dramatické výchovy. Po úspěšném prověření mého způsobu vedení hodin byla dramatická výchova zavedena na ZŠ v Lysolajích jako povinný předmět pro žáky druhé až sedmé třídy, a jako povinně volitelný pro osmou a devátou třídu. Možnost i nadále pracovat s žáky 1. i 2. stupně mi výrazně pomohla při tvorbě a zpracování této diplomové práce.

Prameny a použitá literatura

1. Bláhová, K. *Uvedení do systému školní dramatiky.* Praha: IPOS 1996. ISBN 80-7068-070-9
2. Machková, E. *Jak se učí dramatická výchova.* Praha: AMU 2007. ISBN 978-80-7331-089-9
3. Machková, E. *Úvod do studia dramatické výchovy.* Praha: IPOS 1998. ISBN 80-7068-103-9
4. Machková, E. *Metodika dramatické výchovy.* Praha: Sdružení pro tvořivou dramatiku 2005. ISBN 80-901660-6-7
5. Koťátková, S. *Vybrané kapitoly z dramatické výchovy,* Praha: Karolinum 1998. ISBN 80-7184-756-9
6. Morganová, N. Saxtonová, J. *Vyučování dramatu, hlava plná nápadů.* Praha: Sdružení pro tvořivou dramatiku ve spolupráci s IPOS-ARTAMA 2001. ISBN 80-901660-2-4
7. Neelands, J. *Strukturování dramatické práce,* pracovní překlad *R. Svoboda*
8. Langmeier, J. Langmeier, M. Krejčířová, D. *Vývojová psychologie s úvodem do vývojové neurofyziologie.* Praha: H&H 1998. ISBN 80-86022-37-4
9. Trpišovská, D. *Vývojová psychologie pro studenty učitelství.* Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně 1998. ISBN 80-7044-207-7
10. Trpišovská, D. Vacínová, M. *Základy psychologie.* Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně 2001. ISBN: není uvedeno
11. Vágnerová, M. *Vývojová psychologie dětství, dospělosti, stáří.* Praha: Portál 2000. ISBN 80-7178-308-0
12. Šimíčková-Čížková, J. Binarová, I. Holásková, K. Petrová, A. Plevová, I. Pugnerová, M. *Přehled vývojové psychologie,* Olomouc: Univerzita Palackého 2005. ISBN 80-244-0629-2

13. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání s přílohou upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením,* Praha: VÚP 2006. ISBN 80-87000-02-1

14. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* (online) Praha: VÚP, 2004. Dostupné na: WWW: <http://www.msmt.cz/files/htm/RVP_ZV_info.htm>

Přílohy k praktické části

Příloha č. 1

Reflexe

1. **jaký byl William Wallace**
2. **jaký byl král Eduard I.**

Téma: Boj o nezávislost Skotska

Skupina: 1. stupeň

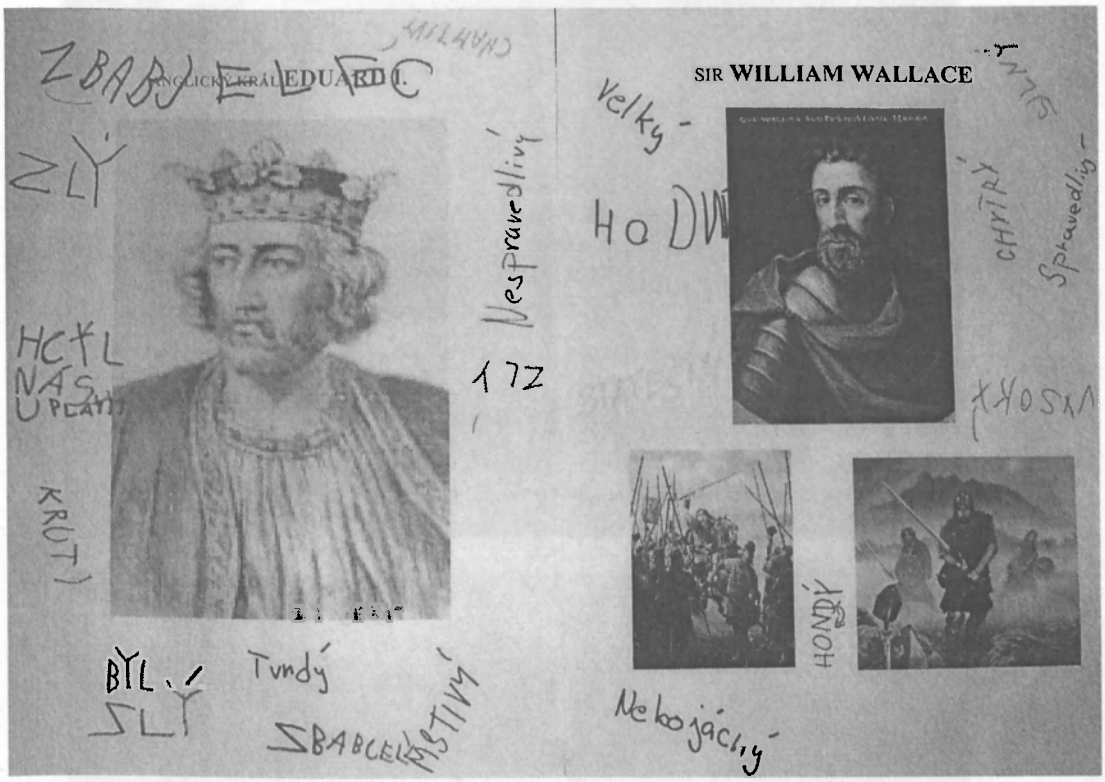

Příloha č. 2

Zpráva králi o návratu Williama Wallace z diplomatické cesty

Téma: Boj o nezávislost Skotska

Skupina: 2. stupeň

([redacted])

Vážený pane králi,
bývalý ochránce královského
trůnu, bojovník za Skotsko William Wallis
se vrátil z diplomatické cesty z
Francie a Říma. I když nezískal
žádné spojence, vrátil se do
země, kde bojoval za všechny Skoty
a chtěl vybojovat svobodu.
Vrátil se s novou ~~nadějí~~ a chce opět
stát v bitvách za Skotsko.

PANE KRÁLI

VILIEM VOLIS SE VRÁTIL DO SKOTSKA ALE
NIKOHO TO NEZAJÍMÁ TAKŽE PŘEPADÁ
NAŠE KONVOJE SE ZÁSOBAMI JÍDLO A
POSLEDNÍ KONVOJ BYL S VAŠÍM ŘÍMSKÝM NÁBYTKEM
A PSEM

[illegible]

VÁŠ PODDANÝ
SLUHA

Ústřední knih.Pedf UK
2592081851